

Raport przyjęty przez Zarząd Województwa
Warmińsko-Mazurskiego w dniu 17 grudnia 2019 r.

RAPORT
z monitoringu wdrażania w latach 2017-2018 programu

Polityka senioralna
województwa warmińsko-mazurskiego
na lata 2014-2020

Opracowanie:

Biuro ds. pomocy i integracji społecznej
Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego
w Olsztynie

Olsztyn, grudzień 2019 r.

SPIS TREŚCI:

WYKAZ SKRÓTÓW _____	3
OBSZAR I ZDROWIE (PROFILAKTYKA, REHABILITACJA), INFRASTRUKTURA I USŁUGI SOCJALNE	6
Cel szczegółowy 1.1. Zwiększenie osobom starszym dostępu do opieki medycznej _____	6
Cel szczegółowy 1.2. Zwiększenie osobom starszym dostępu do usług socjalnych _____	12
Cel szczegółowy 1.3. Wzrost kompetencji kadr służby zdrowia oraz pomocy społecznej w zakresie opieki nad osobami starszymi _____	20
OBSZAR II AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA, KULTURALNA I EDUKACYJNA _____	26
Cel szczegółowy 2.1. Upowszechnienie wolontariatu osób starszych i na rzecz osób starszych _____	26
Cel szczegółowy 2.2. Poszerzenie oferty kulturalnej skierowanej do osób starszych _____	29
Cel szczegółowy 2.3. Poszerzenie oferty edukacyjnej skierowanej do osób starszych _____	33
Cel szczegółowy 2.4. Wzrost bezpieczeństwa osób starszych _____	36
Cel szczegółowy 2.5. Wzmocnienie rzecznictwa interesów osób starszych _____	42
Cel szczegółowy 2.6. Wzmacnianie i promowanie integracji międzypokoleniowej _____	45
Cel szczegółowy 2.7. Promowanie pozytywnego wizerunku seniorów, ich potencjału, aktywności społecznej, kulturalnej i edukacyjnej _____	47
OBSZAR III AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA _____	52
Cel szczegółowy 3.1. Podnoszenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych oraz kompetencji osobowościowych osób starszych _____	52
Cel szczegółowy 3.2. Zwiększenie liczby podmiotów ekonomii społecznej tworzonych przez osoby starsze i działających na ich rzecz _____	58
Cel szczegółowy 3.3. Wzrost wykorzystywania środków zewnętrznych na realizację programów aktywizujących zawodowo osoby 50+ _____	63
Cel szczegółowy 3.4. Budowanie świadomości pracodawców na temat konsekwencji przemian społeczno-demograficznych _____	66
OBSZAR IV TURYSTYKA, SPORT I REKREACJA _____	68
Cel szczegółowy 4.1. Rozbudowa i dostosowanie bazy turystycznej i sportowo-rekreacyjnej (sezonowej i całorocznej) do potrzeb i zainteresowań osób starszych _____	68
Cel szczegółowy 4.2. Zwiększenie całorocznej oferty turystycznej i sportowo-rekreacyjnej przyjaznej seniorom _____	71
Cel szczegółowy 4.3. Zwiększenie aktywności turystycznej i sportowo-rekreacyjnej seniorów _____	73
WNIOSKI I REKOMENDACJE _____	77
ZAŁĄCZNIK NR 1. PROGRAMY I PROJEKTY AKTYWIZUJĄCE ZAWODOWO OSOBY POW. 50 R.Ż. REALIZOWANE PRZEZ PUBLICZNE SŁUŻBY ZATRUDNIENIA WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO _____	84

WYKAZ SKRÓTÓW

MRPiPS	Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
W-M OW NFZ	Warmińsko-Mazurski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia w Olsztynie
FOSa	Federacja Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa w Olsztynie
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
MOPS	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
M-GOPS	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
GOPS	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
DPS	Dom Pomocy Społecznej
ŚDS	Środowiskowy Dom Samopomocy
UTW	Uniwersytet Trzeciego Wieku
ATW	Akademia Trzeciego Wieku
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
PUP	Powiatowe Urzędy Pracy
RPO WiM	Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
PTTK	Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze

WSTĘP

Program „*Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2014-2020*” został przyjęty Uchwałą Nr 4/39/14/IV Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 20 stycznia 2014 roku.

Ww. program powstał w ramach współpracy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z Federacją Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego strategicznym partnerem Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego w podejmowaniu działań na rzecz osób starszych.

Ponadto, Uchwałą Nr 19/256/13/IV Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 15 kwietnia 2013 r. powołano Zespół do spraw opracowania Wojewódzkiego programu na rzecz osób starszych na lata 2014-2020. W pracę Zespołu zaangażowani byli przede wszystkim sami seniorzy zrzeszeni w uniwersytetach i akademiach trzeciego wieku, przedstawiciele lokalnych samorządów, jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej, instytucji oświaty, kultury i edukacji, rynku pracy, ochrony zdrowia i in.

Zapisy Programu zostały poddane konsultacjom społecznym, a zgłoszone podczas ich trwania uwagi i spostrzeżenia uwzględniono przy opracowaniu jego ostatecznej wersji.

Z uwagi na interdyscyplinarny charakter działań określonych w Programie, jego realizacja wymaga szerokiej współpracy administracji rządowej i samorządowej oraz wielu innych partnerów, ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pozarządowych.

Określone w Programie cele realizowane są poprzez działania ujęte w czterech obszarach Programu, tj.:

Obszar I: Zdrowie (profilaktyka, rehabilitacja), infrastruktura i usługi socjalne.

Obszar II: Aktywność społeczna, kulturalna i edukacyjna.

Obszar III: Aktywność zawodowa.

Obszar IV: Turystyka, sport i rekreacja.

Niniejszy *Raport* opracowano na podstawie informacji otrzymanych z ośrodków pomocy społecznej oraz powiatowych centrów pomocy rodzinie, Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie, Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia w Olsztynie, Okręgowej Izby Pielęgniarek i Położnych Regionu Warmii i Mazur z siedzibą w Olsztynie, Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie, Straży Miejskiej w Olsztynie, Elblągu i Ełku, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej, Szkoły Policealnej w Ełku, Szkoły Policealnej im. Prof. Zbigniewa Religii w Olsztynie, Szkoły Policealnej im. Jadwigi Romanowskiej w Elblągu, Federacji Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa w Olsztynie, Uniwersytetów i Akademii Trzeciego Wieku Warmii i Mazur, Oddziałów Okręgowych/ Rejonowych Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Regionalnego Centrum Wolontariatu w Elblągu, Radia Olsztyn, Oddziału Terenowego TVP S.A w Olsztynie. Przy opracowywaniu raportu wykorzystane zostały również materiały i dokumenty własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Za monitorowanie Programu, w tym za proces zbierania danych oraz opracowanie raportów okresowych i raportu końcowego, odpowiada Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. W proces monitorowania zaangażowane były również inne Departamenty tut. Urzędu,

tj. Departament Zdrowia, Sportu, Kultury i Edukacji, Departament Turystyki oraz Biuro Dialogu Społecznego i Pożytku Publicznego.

Uchwałą Nr 55/655/14/IV Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 21 października 2014 roku, zmienioną Uchwałą Nr 50/776/17/V Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 22 sierpnia 2017 roku, powołano Zespół ds. monitorowania programu „*Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2014-2020*”. Zadaniem Zespołu jest monitorowanie przebiegu oraz ocena efektywności i skuteczności działań wdrażanych w ramach realizacji Programu.

Raport z monitoringu wdrażania *Programu* w latach 2017-2018, na posiedzeniu w dniu 29 listopada 2019 r. został przedłożony Zespołowi ds. monitorowania Programu. Na powyższym spotkaniu raport otrzymał pozytywną opinię Zespołu, co pozwoliło na jego przedłożenie Zarządowi Województwa Warmińsko-Mazurskiego celem zatwierdzenia.

Monitoring wdrażania Programu odbywa się systematycznie, nie rzadziej niż co dwa lata. Obecny Raport okresowy jest trzecim z kolei i obejmuje dane za rok 2017-2018. Drugi został opracowany w 2017 roku i obejmował dane za lata 2015-2016, zaś pierwszy został opracowany w 2015 r. i obejmował dane za 2014 r.

OBSZAR I ZDROWIE (PROFILAKTYKA, REHABILITACJA), INFRASTRUKTURA I USŁUGI SOCJALNE

Celem strategicznym Obszaru I jest: *Zwiększenie liczby osób starszych korzystających z usług podtrzymujących zdrowie oraz dostępnej infrastruktury i usług socjalnych.*

Realizacji celu strategicznego służą niżej opisane cele szczegółowe.

Cel szczegółowy 1.1. Zwiększenie osobom starszym dostępu do opieki medycznej

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

Osoby starsze są grupą pacjentów znacznie różniących się między sobą stanem zdrowia, sprawności fizycznej oraz psychicznej. Stopniowe pogarszanie się zdrowia fizycznego i psychicznego prowadzi do wzrostu zapotrzebowania na różnorodne świadczenia i usługi medyczne, pielęgnacyjno-opiekuńcze oraz socjalne.

Według danych uzyskanych z Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia w Olsztynie od 2016 roku w województwie nie powstała żadna nowa poradnia geriatryczna. Tym samym, w okresie monitorowania programu w województwie warmińsko-mazurskim funkcjonowały **trzy poradnie geriatryczne**, tj. w Nowym Mieście Lubawskim, Olsztynie i Dobrym Mieście.

Problemem dla rozwoju infrastruktury opieki geriatrycznej jest niewątpliwie w dalszym ciągu mała liczba specjalistów w dziedzinie geriatry. Od kilku lat liczba lekarzy posiadających ukończoną specjalizację z geriatryi pozostaje na niezmiennym poziomie. Według danych uzyskanych z W-M OW NFZ w Olsztynie w województwie warmińsko-mazurskim w **2018 r. było 6 lekarzy aktywnych zawodowo posiadających ukończoną specjalizację z geriatryi, w tym jedynie 2 lekarzy faktycznie realizowało świadczenia w zakresie geriatryi.** Dlatego też, osoby starsze korzystają, tak jak pozostali pacjenci, ze wszystkich funkcjonujących w województwie poradni podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej.

Wiek podeszły zwykle naznaczony jest wielochorobowością oraz zmniejszoną sprawnością ruchową. Obserwuje się wówczas wśród osób starszych obniżenie aktywności ruchowej i coraz częstsze potrzeby korzystania z różnego rodzaju sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego, pielęgnacyjnego itp.

Z danych powiatowych centrów pomocy rodzinie wynika, że w naszym regionie liczba wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego i pielęgnacyjnego itp. od 2015 roku utrzymuje się na zbliżonym poziomie, tj. 2015-43, 2016-46, 2017-37, 2018-41.

Do zwiększenia osobom starszym dostępu do opieki medycznej przyczynić się może także kontraktowanie ze środków Narodowego Funduszu Zdrowia większej liczby świadczeń zdrowotnych w zakresie opieki geriatrycznej, długoterminowej oraz paliatywnej. W związku z tym, że w latach 2017-2018, czyli w okresie objętym bieżącym monitoringiem, nie uruchomiono nowych miejsc udzielania ww. świadczeń, ich liczba od 2016 roku (50 811 świadczeń) pozostaje na zbliżonym poziomie (2018 r. – 51 300 świadczeń). Poniższa tabela przedstawia liczbę świadczeń w poszczególnych kategoriach udzielonych w latach 2014-2018.

W ostatnich latach, obok szerokiej dyskusji na temat sytuacji osób starszych w systemie ochrony zdrowia, obserwujemy intensyfikację działań służących budowaniu

społecznej świadomości na temat profilaktyki oraz zapobiegania różnego rodzaju chorobom i schorzeniom.

Istnieją różne rodzaje działań służących uwrażliwianiu społeczeństwa na konieczność dbania o własne zdrowie już od najmłodszych lat, wśród nich wymienić można realizowanie projektów/programów z zakresu profilaktyki, ochrony zdrowia, w tym finansowanych ze środków zewnętrznych, m.in. europejskich, organizowanie tzw. „białych sobót” i „białych niedziel”, przeprowadzanie kampanii społecznych, kampanii informacyjno-edukacyjnych w mediach oraz wykładów, seminariów, poradnictwa itp.

Z danych przekazanych przez powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej oraz Warmińsko-Mazurski Oddział Wojewódzki NFZ wynika, że podobnie jak w latach 2014-2016, również w 2017 r. i 2018 r., **realizowane były projekty/programy z zakresu profilaktyki, ochrony zdrowia, rehabilitacji oraz standaryzacji usług medycznych dla osób starszych.**

Z nadesłanych ankiet wynika, że powiatowe centra pomocy rodzinie oraz ośrodki pomocy społecznej zrealizowały w 2017 r. łącznie 24, a w 2018 r. - 35 programów zdrowotnych z zakresu profilaktyki, edukacji i ochrony zdrowia, w tym m.in.:

- szczepienia przeciwko grypie, pneumokokom dla osób powyżej 60 r. życia, badania spirometryczne dla osób powyżej 60 r. życia,
- projekty promujące aktywność sportowo-rekreacyjną seniorów, w tym gimnastykę rehabilitacyjną i aktywne formy wypoczynku,
- działania edukacyjne i zdrowotne.

Ogółem w ww. programach/projektach uczestniczyło w 2017 r. - 5235 osób, a w 2018 r. - 6616 osób.

Szczególną aktywnością w powyższym zakresie wykazał się Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Ostródzie, który w latach 2017-2018 zrealizował dwa programy profilaktyczne dla kobiet po mastektomii pt. „Zdrowe żywienie - zdrowa Amazonka” oraz „Choreoterapia i gimnastyka na wszystko”. W ramach ww. programów zorganizowano m.in. konsultacje z dietetykiem i psychoonkologiem, wykłady, warsztaty poświęcone tematyce zmniejszenia czynników ryzyka rozwoju choroby nowotworowej, medyczne badania profilaktyczne (badanie poziomu cukru we krwi i cholesterolu, pomiar ciśnienia tętniczego, EKG, BMI), prowadzenie punktu informacyjno-konsultacyjnego dla osób chorych na cukrzycę oraz zajęć rehabilitacyjnych dla osób chorych lub zagrożonych cukrzycą. Z programów skorzystało łącznie blisko 2.100 osób.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach w 2018 r. w ramach realizacji projektu „Bądź aktywny - rozwój usług społecznych szansą na aktywne uczestnictwo w życiu społeczności lokalnej” dofinansowanego w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego zrealizował warsztaty dla rodzin z osobą niesamodzielną, w tym m.in. szkolenie z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej, warsztaty z psychologiem, pielęgniarką, lekarzem, dietetykiem oraz rehabilitantem, a także objęto rodziny wsparciem konsultanta, którego celem jest wzmocnienie rodziny w jej funkcjach opiekuńczych w miejscu zamieszkania. Ze względu na prognozowany wzrost liczby osób starszych niesamodzielnych konieczne jest zapewnienie rodzinom wsparcia w zakresie sprawowania opieki rehabilitacyjno-pielęgniarskiej.

Zarówno w 2017, jak i 2018 roku WM OW NFZ w Olsztynie realizował własne programy z zakresu profilaktyki chorób, w tym m.in. program profilaktyki raka piersi na etapie podstawowym oraz na etapie pogłębionej diagnostyki, który adresowany był do kobiet w wieku od 50 do 69 lat. Łącznie w latach 2017-2018 przebadano 83 193 kobiety, w tym w ramach badań na etapie podstawowym 80 710 kobiet, a na etapie pogłębionej diagnostyki 2 483 kobiety. Na realizację ww. programów przeznaczono łącznie 6 540 503 zł.

Inne inicjatywy podejmowane w latach 2017-2018 przez WM OW NFZ w Olsztynie w obszarze profilaktyki i ochrony zdrowia to m.in.:

- ✓ Organizacja Punktów Informacyjnych na temat onkologicznych programów profilaktycznych finansowanych przez NFZ oraz otwarcie poradni onkologicznych w związku ze Światowym Dniem Walki z Rakiem.
- ✓ Promocja programu Leki 75+.
- ✓ Uczestnictwo przedstawicieli Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ Delegatura w Ełku w akcji „Zdrowy, aktywny, szczęśliwy... Senior” (m.in. pomiar ciśnienia i składu ciała, pomiar wagi, badania mammograficzne, urologiczne, nauka samobadania piersi).
- ✓ Organizacja akcji „Dzień Profilaktyki Zdrowotnej – Pisz” (m.in. badanie składu ciała, wagi, mammografia, cytologia).
- ✓ Udział w I Powiatowych Targach Zdrowia w Kętrzynie (m.in. mammografia, badanie w kierunku osteoporozy, słuchu, poziomu glukozy).
- ✓ Promocja sieci szpitali i zmian w Nocnej i Świątecznej Opiece Zdrowotnej na Uniwersytecie III Wieku.
- ✓ Udział w akcji „Święto chleba”, poprzez podstawienie mammobusu i organizację stanowiska informacyjnego w zakresie profilaktyki zdrowotnej.
- ✓ Udział w akcji „Zdrowy i aktywny senior” organizowanej przez Starostwo Powiatowe w Olsztynie - poprowadzenie wykładu dotyczącego profilaktycznych programów zdrowotnych realizowanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia oraz szczególnych uprawnień do świadczeń seniorów
- ✓ Udział w akcji „Orzyski Dzień Walki z Rakiem”. Otwarcie gabinetów lekarskich, organizacja stanowiska informacyjnego NFZ.
- ✓ Szereg działań informacyjno-promocyjnych dotyczących wejścia w życie ustawy z dnia 9 maja 2018 roku o szczególnych rozwiązaniach wspierających osoby o znacznym stopniu niepełnosprawności, w tym m.in. przygotowanie i przeprowadzenie szkoleń dla pracowników NFZ, utworzenie w siedzibie Oddziału w Olsztynie oraz Delegaturach Oddziału w Elblągu i Ełku specjalnych dedykowanych pacjentom z niepełnosprawnościami stanowisk merytorycznych, uruchomienie specjalnego numeru telefonu dedykowanego osobom z niepełnosprawnościami, organizacja briefingu prasowego z udziałem regionalnych dziennikarzy w siedzibie Oddziału w Olsztynie, publikacja w Gazecie Olsztyńskiej i Dzienniku Elbląskim ogłoszenia dotyczącego nowych przepisów dla osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, organizacja Dnia Otwartego w siedzibie Oddziału w Olsztynie oraz Delegaturach Oddziału w Elblągu i Ełku, organizacja spotkania z przedstawicielami Stowarzyszeń Pacjenckich dotyczącego nowych uprawnień osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności.
- ✓ Otwarcie poradni onkologicznych w Olsztynie z okazji Światowego Dnia Walki z Rakiem.
- ✓ Udział w akcji „Biała sobota” w Samodzielnym Gminnym ZOZ w Dywitach.
- ✓ Organizacja dnia otwartego „NFZ bliżej pacjenta” w siedzibie Warmińsko-Mazurskiego OW NFZ w Olsztynie.

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2017-2018 w ramach otwartych konkursów ofert zlecił organizacjom pozarządowym realizację 13 zadań z zakresu ochrony zdrowia, edukacji i promocji zdrowia osób starszych. Łącznie wsparciem objęto blisko 1 700 seniorów. Ponadto, Wojewódzki Szpital Specjalistyczny w Olsztynie otrzymał dotację na realizację zadania „Jakość życia pod kontrolą Seniora, czyli aktywnie i pozytywnie mimo upływu lat”, w którym uczestniczyło 100 seniorów.

Według informacji z Wydziału Zdrowia Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie w wyniku wdrażania Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020, celu operacyjnego 5 – Promocja zdrowego i aktywnego starzenia się, jednostki samorządu terytorialnego podjęły w 2017 roku 56 zadań, a w roku 2018 podjęły 32 zadania, zgodne z Priorytetami dla regionalnej polityki zdrowotnej województwa warmińsko-mazurskiego. Były to m.in. niżej wymienione działania:

- promocja zdrowego i aktywnego starzenia się,
- dostosowywanie systemu opieki zdrowotnej do potrzeb osób starszych,
- prowadzenie polityki senioralnej ukierunkowanej na jak najdłuższą aktywność społeczną osób starszych,
- wspieranie i promowanie zorganizowanych zajęć adresowanych do osób starszych, z włączeniem w nie młodszych pokoleń w celu wzmocnienia więzi międzypokoleniowych,
- aktywizacja osób w wieku emerytalnym,
- warsztaty psychoterapeutyczne dla seniorów ATW.

Oprócz wyżej wymienionych instytucji publicznych (rządowych i samorządowych) również seniorskie organizacje pozarządowe podejmują działania służące profilaktyce zdrowotnej. Aktywnością w powyższym zakresie wykazały się m.in. Uniwersytet Trzeciego Wieku w Ornecie, Nidzicki Uniwersytet Trzeciego Wieku „Młodzi Duchem” oraz Zarząd Rejonowy Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Giżycku. Podmioty te, w latach 2017-2018 zrealizowały łącznie 10 projektów (UTW Orneta – 6, Nidzicki UTW – 2, ZR PZERI w Giżycku – 2) polegających m.in. na przeprowadzeniu warsztatów na temat zasad zdrowego odżywiania oraz zajęć sportowych promujących zdrowy styl życia. Swoimi działaniami objęły łącznie nieco ponad 750 osób starszych.

Znaczący wpływ na budowanie świadomości społecznej w zakresie praw pacjenta, profilaktyki i ochrony zdrowia wśród osób starszych mają również **kampanie społeczne oraz informacyjno-edukacyjne realizowane w regionalnych mediach** itp.

W monitorowanym okresie Polskie Radio Olsztyn zrealizowało szereg ciekawych audycji m.in. na poniższe tematy:

- „Bliższe Spotkania – Transplantologia” – pracownik stacji dializ przy Szpitalu Wojewódzkim w Olsztynie opowiadał o transplantologii osób starszych i przekonywał o tym, że podeszły wiek niekoniecznie musi być przeciwwskazaniem do przeszczepu.
- „Wiosna, lato, jesień – Pamięć” – audycja dotyczyła tematu pamięci, skąd się biorą kłopoty z zapamiętywaniem i co robić, żeby się nie pojawiały oraz dyskutowano czy kłopoty z pamięcią są nieodłączną cechą starości?
- „Wiosna, lato, jesień – Samodzielność - Jak radzić sobie w życiu, gdy bliska osoba do tej pory sprawna, samodzielna, traci tę samodzielność? Jak dziś wygląda rzeczywistość opiekunów osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych?
- „Wiosna, lato, jesień – Alzheimer” - początkowy etap choroby.
- „Porozmawiajmy o życiu - Alkoholizm wśród seniorów”.
- „Summa Summarum” - częściowa refundacja szczepionek przeciwko grypie dla osób powyżej 65 roku życia.
- „Bliższe Spotkania - piramida żywieniowa dla seniora”.

Również TVP Olsztyn zrealizowało w latach 2017-2018 kampanie informacyjne dotyczące ww. tematu. W 2017 roku realizowano kampanię dotyczącą chorób nowotworowych pt. „Rak to nie wyrok” - kampania informacyjna. Dwa odcinki

siedmioodcinkowego cyklu traktowały o profilaktyce i ochronie zdrowia osób starszych. Jeden z odcinków dotyczył zdrowia kobiet po 50 roku życia, a kolejny profilaktyki raka prostaty u mężczyzn. W roku 2018 realizowano dwa programy, pierwszy na temat "Moja historia" - kampania edukacyjna. To cykl promujący badania profilaktyczne, w szczególności po 40 roku życia. Były to historie osób chorych na różnego rodzaju nowotwory i walka bohaterów z chorobą. Drugi program pt.: „Strefy zdrowia” to cykl ośmiu odcinków kampanii edukacyjnej informującej o tym, jak dużo osób umiera z powodu nowotworów złośliwych.

W omawianym okresie także Warmińsko-Mazurski Oddział Wojewódzki NFZ zrealizował szereg akcji, spotkań, seminariów, konferencji, poradnictwa itp. w zakresie profilaktyki i ochrony zdrowia osób starszych, w tym m.in.:

- ✓ Organizacja akcji propagacyjnej „Kwiecień miesiącem pacjenta w Warmińsko-Mazurskim Oddziale Wojewódzkim NFZ”.
- ✓ Organizacja Seminarium Pacjenckiego.
- ✓ Organizacja wykładów i spotkań z osobami starszymi przy współpracy z następującymi urzędami i instytucjami: Uniwersytet III Wieku, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Olsztyńskie Koło Emerytów, Polskie Stowarzyszenie Pomocy Chorym na Szpiczaka, Rada Olsztyńskich Seniorów na tematy: prawa pacjenta i aktywizacja osób starszych, jak wystrzegać się chorób nowotworowych, prawa i obowiązki ubezpieczonych, bezpłatne leki dla seniorów.
- ✓ Akcja promująca rok funkcjonowania Programu Leki 75+ w mediach regionalnych.

Z ankiet uzyskanych z powiatowych centrów pomocy rodzinie wynika, że również w powiatach organizowano wykłady, spotkania, poradnictwo itp. w ww. tematyce:

2017 /2018 r.

- ✓ „Promocja i profilaktyka chorób układu oddechowego dla mieszkańców powiatu nidzickiego”.
- ✓ Wykład zorganizowany przez Dom Pomocy Społecznej "Zacisze" w Kowalach Oleckich pt. "Żywienie osób w podeszłym wieku”.
- ✓ Festyny rodzinne pn. "Zdrowa rodzina - szczęśliwa rodzina" zorganizowane przez Starostwo Powiatowe w Olecku w ramach obchodów Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny – imprezy międzypokoleniowe.
- ✓ W powiecie olsztyńskim zorganizowano:
 - program edukacyjno-informacyjny z zakresu profilaktyki uniwersalnej "Bezpieczny Senior" skierowany do osób w wieku emerytalnym, mający na celu przeciwdziałanie przestępczości wobec osób starszych oraz zmniejszenie liczby zdarzeń kryzysowych z udziałem tych osób,
 - akcję zdrowotną z okazji Dnia Babci i Dziadka - zorganizowano stoisko z bezpłatnym pomiarem poziomu cukru we krwi, ciśnienia tętniczego, masy ciała, porady pielęgniarek w zakresie stosowania właściwej diety i zdrowego stylu życia,
 - konferencję pn.: „Zdrowy i aktywny senior”, z wystąpieniem lekarza geriatry, dietetyka, fizjoterapeuty, przedstawiciela uniwersytetu III wieku oraz osoby odpowiedzialnej za wdrażanie teleopieki.

W 2017 r. przeprowadzono łącznie 18, a w 2018 r. 51 spotkań profilaktyczno-edukacyjnych z seniorami w zakresie ich bezpieczeństwa oraz zdrowia.

- W powiecie elbląskim przeprowadzono szereg wykładów, których organizatorem był DPS w Rangórach na niżej wymienione tematy:
 - objawy i przyczyny demencji,
 - jak radzić sobie z upałem?,

- prawidłowe nawadnianie organizmu,
- szczepienie przeciw grypie i zapobieganie przeziębieniom,
- problemy zdrowotne związane z używkami,
- znaczenie właściwej diety u osób starszych.

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 1.1. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba poradni geriatrycznych, oddziałów i łóżek geriatrycznych: ✓ liczba poradni i oddziałów ✓ łóżka zakontraktowane w zakładach opieki długoterminowej i paliatywno-hospicyjnej	0 658	2 664	3 668	3 615	3 608
Liczba uruchomionych miejsc udzielania świadczeń zdrowotnych m.in. w zakresie opieki geriatrycznej, długoterminowej, psychogeriatrycznej i paliatywnej.	4	3	1	0	0
Liczba wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego, pielęgnacyjnego itp.	41 (stan na 31.12.2014 r.)	43 (stan na 31.12.2015 r.)	46 (stan na 31.12.2016 r.)	37 (stan na 31.12.2017 r.)	41 (stan na 31.12.2018 r.)
Liczba udzielonych świadczeń zdrowotnych w zakresie opieki geriatrycznej, długoterminowej, psychogeriatrycznej i paliatywnej: ✓ opieka geriatryczna ✓ opieka długoterminowa ✓ opieka paliatywna	0 33 201 19 033	308 30 777 18 787	2283 29 889 18 639	2342 28 478 17 785	2286 31 464 17 550
Liczba projektów/programów z zakresu profilaktyki, ochrony zdrowia, rehabilitacji oraz standaryzacji usług medycznych dla osób starszych (w tym finansowanych ze środków zewnętrznych m.in. europejskich) oraz liczba osób w nich uczestniczących.	Liczba projektów – 38 Liczba osób – ok. 65 tys. (w tym ok. 56 tys. to osoby uczestniczące w trzech programach profilaktycznych zrealizowanych przez WM OW NFZ w Olsztynie)	Liczba projektów – 19 Liczba osób – ok. 81 tys. (w tym ok. 69 tys. to osoby uczestniczące w programach profilaktycznych zrealizowanych przez WM OW NFZ w Olsztynie)	Liczba projektów – 22 Liczba osób – ok. 78 tys. (w tym ok. 62 tys. to osoby uczestniczące w programach profilaktycznych zrealizowanych przez WM OW NFZ w Olsztynie)	Liczba projektów – 37 Liczba osób – ok. 49 tys. (w tym ok. 43 tys. to osoby uczestniczące w programach profilaktycznych raka piersi na etapie podstawowym oraz na etapie pogłębionej diagnostyki zrealizowanych przez WM OW NFZ w Olsztynie)	Liczba projektów – 51 Liczba osób – ok. 47 tys. (w tym ok. 40 tys. to osoby uczestniczące w programach profilaktycznych raka piersi na etapie podstawowym oraz na etapie pogłębionej diagnostyki zrealizowanych przez WM OW NFZ w Olsztynie)
Liczba kampanii społecznych, informacyjno-edukacyjnych w mediach regionalnych, w szczególności w mediach publicznych, na temat profilaktyki i ochrony zdrowia	4	1	1	5	4

Cel szczegółowy 1.2. Zwiększenie osobom starszym dostępu do usług socjalnych

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

Celem utrzymania seniorów w jak najlepszej kondycji psychofizycznej sprzyjającej im jak najdłuższemu, samodzielnemu funkcjonowaniu w środowisku, tworzone są placówki świadczące usługi w zakresie wsparcia dziennego, tj. dzienne domy pomocy oraz środowiskowe domy samopomocy.

Wykaz placówek pomocy społecznej w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2014-2018, w których świadczone było dzienne wsparcie m.in. dla osób starszych oraz liczbę miejsc w tych placówkach, obrazuje poniższa tabela.

Tabela 1. Wykaz placówek pomocy społecznej w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2014-2018 roku, w których świadczone było dzienne wsparcie m.in. dla osób starszych.

Rodzaj placówek pomocy społecznej działających m.in. na rzecz osób starszych	Lata	Liczba podmiotów funkcjonujących w województwie warmińsko-mazurskim	Liczba uczestników/miejsc
Dzienne Domy Pomocy	2014	20	845
	2015	24	935
	2016	25	954
	2017	24	944
	2018	24	924
Środowiskowe Domy Samopomocy	2014	63 + 4 filie	3049
	2015	65 + 4 filie	3343
	2016	70 + 4 filie	3493
	2017	71 + 4 filie	3631
	2018	68 + 6 filii	3645

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Infrastruktury pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego”, według stanu na dzień 31 grudnia danego roku.

W województwie warmińsko-mazurskim w porównaniu do roku 2014 zwiększyła się liczba zarówno Dziennych Domów Pomocy, jak i Środowiskowych Domów Samopomocy. W 2018 roku działały 24 DDP z 924 miejscami (tj. o 79 miejsc więcej niż w 2014 r.) oraz 68 + 6 fili środowiskowych domów samopomocy z 3645 miejscami (tj. o 596 miejsc więcej niż w 2014 roku).

W 2015 roku rozpoczęto realizację krajowego Programu „Senior – WIGOR na lata 2015-2020” (od 2017 r. „Senior+”), którego celem jest wsparcie osób starszych poprzez umożliwienie im korzystania z szerokiej oferty na rzecz społecznej aktywizacji. W 2017 roku w województwie warmińsko-mazurskim powstało 5 Klubów „Senior+” (gminy: Rybno, Ostróda, wiejska Lubawa, Miasto Działdowo i Miasto Ełk). Zapewniono również funkcjonowanie 7 istniejącym już Dziennym Domom Pomocy (gmina: Bartoszyce, Lidzbark, Górowo Iławeckie, Olsztyn, Ostróda i Miasto Ostróda). W ramach edycji na 2018 rok powstały na terenie województwa 3 Dzielne Domy „Senior +” (Dobre Miasto, Rybno, Olsztynek) oraz 10 Klubów „Senior+” (gminy: Purda, Płośnica, Banie Mazurskie, Iława, Kozłowo, Rybno, Sorkwity, wiejska Lubawa, miejska Szczytno i miasto Mrągowo). „Wieloletni Program SENIOR + na lata 2015-2020” – edycja 2018 wspomógł również

funkcjonowanie 7 Dziennych Domów „Senior +” (gmina: Bartoszyce, Lidzbark, Górowo Iławeckie, Olsztyn, Ostróda) oraz 4 Klubów „Senior +”.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego monitoruje również infrastrukturę placówek innych niż jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej, oferujących codzienne wsparcie osobom starszym. W województwie warmińsko-mazurskim funkcjonują zarówno formy bardziej zorganizowane takie jak Kluby Seniora czy Uniwersytety Trzeciego Wieku oraz mniej formalne tj.: kluby zainteresowań działające najczęściej przy świetlicach wiejskich lub przy ośrodkach pomocy społecznej, a także grupy nieformalne.

O coraz większej aktywności seniorów świadczy niewątpliwie zwiększająca się liczba działających Uniwersytetów i Akademii Trzeciego Wieku. W 2014 r. funkcjonowało 26 takich podmiotów, a w 2018 r. – już 46. W przypadku Klubów Seniora, na przestrzeni lat 2014 – 2018 ich liczba utrzymuje się na zbliżonym poziomie.

Tabela 2. Podmioty działające na rzecz osób starszych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego (stan na dzień 31 grudnia danego roku)

l.p.	Rodzaj podmiotu	Liczba placówek na terenie województwa				
		2014	2015	2016	2017	2018
1.	Uniwersytety i Akademie Trzeciego Wieku	26	32	36	42	46
2.	Kluby Seniora	58	59	51	60	63
	Razem	84	91	87	102	109

Zródło: Opracowanie własne na podstawie „Infrastruktury pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego”, według stanu na dzień 31 grudnia danego roku.

W sytuacji, gdy pomimo chęci i starań rodzina nie jest w stanie sama zapewnić pełnej opieki osobom w podeszłym wieku, osoba starsza może skorzystać z pobytu w całodobowych placówkach pomocy społecznej. W tym celu powoływane są do działania różne instytucje publiczne i niepubliczne niosące pomoc i opiekę ludziom starszym.

W latach 2014-2018 w infrastrukturze placówek pomocy społecznej działających m.in. na rzecz osób starszych w województwie warmińsko-mazurskim widoczny jest niewielki wzrost liczby placówek zapewniających całodobową opiekę, co obrazuje poniższa tabela. Jednocześnie corocznie wzrastają miesięczne koszty utrzymania mieszkańca w domach pomocy społecznej. W związku z tym znacznie rosną koszty gmin związane z finansowaniem odpłatności za pobyt tych podopiecznych, którzy z dochodów własnych oraz dochodów swych rodzin nie są w stanie pokryć kosztów swego pobytu w DPS (wzrost kosztów w 2018 r. o 56% względem 2014 roku). Opłacenie pobytu mieszkańca DPS jest dla samorządów gminnych zdecydowanie droższą formą wsparcia niż realizacja usług opiekuńczych.

W związku z powyższym konieczne jest zorganizowanie systemu wsparcia środowiskowego, umożliwiającego życie w społeczności lokalnej, łączącego sferę medyczną, socjalną oraz społeczną.

Tabela 3. Wykaz placówek pomocy społecznej w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2014-2018, w których świadczone jest całodobowe wsparcie m.in. dla osób starszych

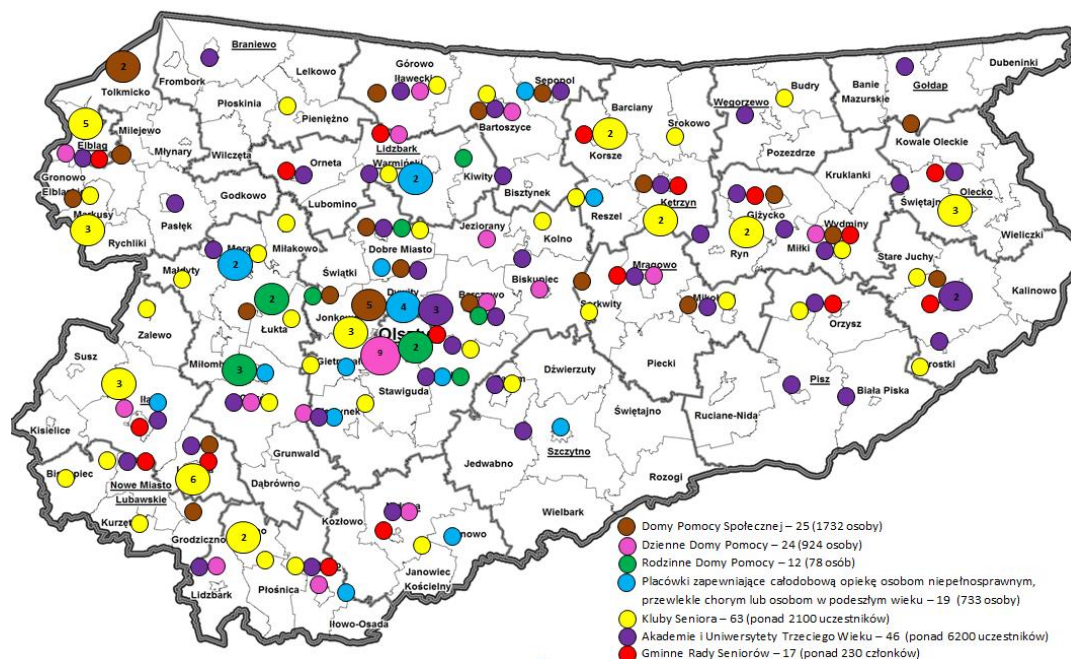
Rodzaj placówek pomocy społecznej działających m.in. na rzecz osób starszych	Lata	Liczba podmiotów funkcjonujących w województwie warmińsko-mazurskim	Liczba miejsc
Domy Pomocy Społecznej*	2014	20	1459
	2015	23	1571
	2016	24 + 1 filia	1602
	2017	25	1706
	2018	25	1 732
Rodzinne Domy Pomocy	2014	9	47
	2015	10	57
	2016	10	60
	2017	10	62
	2018	12	78
Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku (działalność gospodarcza, zgodnie z art. 67 ust.1 ustawy o pomocy społecznej, prowadzone po uzyskaniu zezwolenia Wojewody Warmińsko-Mazurskiego)	2014	14	532
	2015	16	561
	2016	17	635
	2017	19	710
	2018	19	733

* DPS, w których istnieć możliwość umieszczenia osób starszych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Infrastruktury pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego”, według stanu na dzień 31 grudnia danego roku.

Rozmieszczenie przestrzenne na terenie województwa warmińsko-mazurskiego podmiotów działających na rzecz osób starszych według stanu na 31 grudnia 2018 roku obrazuje poniższa mapa.

Mapa 1. : Podmioty działające na rzecz osób starszych funkcjonujące na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r.

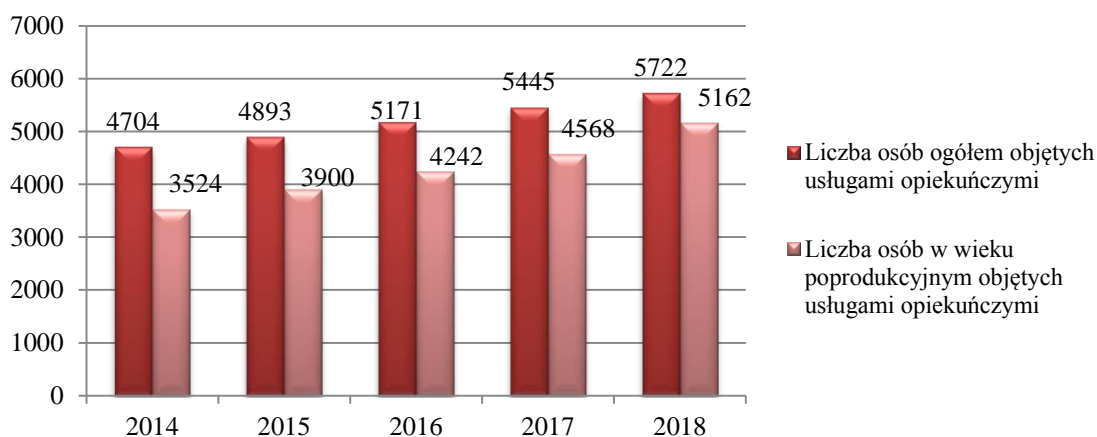

Oprócz wsparcia instytucjonalnego świadczonego osobom starszym przez system pomocy społecznej, zgodnie z ustawą *o pomocy społecznej* osobie, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczonych przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym.

Usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania są obowiązkowym zadaniem gminy. Określane są jako pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opieka higieniczna, pielęgnacja oraz w miarę możliwości zapewnienie kontaktu z otoczeniem.

Liczbę osób objętych usługami opiekuńczymi oraz specjalistycznymi usługami opiekuńczymi dla osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2014-2018 obrazuje poniższy wykres.

Wykres 1. Liczba osób ogółem objętych usługami opiekuńczymi oraz liczba osób w wieku poprodukcyjnym objętych usługami opiekuńczymi w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2014-2018

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRPiPS-03 według stanu na 31 grudnia danego roku oraz danych z *Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego za 2018 r.*

Z powyższego wykresu wynika, że liczba odbiorców usług opiekuńczych w latach 2014-2018 systematycznie rosła: w 2014 r. wsparciem objęto 4704 osoby, w 2018 r., aż o 1018 osób więcej (5722 osoby).

Systematycznie zwiększa się również udział osób w wieku poprodukcyjnym korzystających z usług opiekuńczych. W 2014 r. usługami opiekuńczymi objęto 3524 osoby w wieku poprodukcyjnym, co stanowiło ok. 74,91% wszystkich osób korzystających z tych usług. Odsetek ten wzrósł do 90,20 % w 2018 r.

Świadczenie usług opiekuńczych jest ustawowym zadaniem własnym gmin. Samorząd Województwa obserwując zachodzące przemiany demograficzne oraz rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze postanowił wesprzeć gminy w realizacji ich zadań własnych poprzez udzielenie wsparcia finansowego. Pozwoliło to na uruchomienie nowej, dotychczas niestosowanej formy pomocy w postaci usług teleopiekuńczych.

Tradycyjny model opieki rodzinnej, w którym w wielopokoleniowych rodzinach seniorzy pozostają pod opieką swoich dzieci i wnuków, ma zastosowanie coraz rzadziej. Osoby starsze coraz częściej prowadzą jednoosobowe gospodarstwa domowe. Model stacjonarnej opieki instytucjonalnej, w którym osoba starsza zostaje przeniesiona do domu

pomocy społecznej lub innej instytucji świadczącej usługi opiekuńcze na rzecz osób starszych, jest najmniej pożądanym przez samych zainteresowanych i negatywnie postrzegany w społeczeństwie. Dodatkowo jest on najdroższy, a jego funkcjonowanie finansują głównie środki publiczne (państwowe i samorządowe). Według najwyższej Izby Kontroli w 2014 r. wydatki na jedną osobę umieszczoną w DPS były czterokrotnie wyższe od wydatków na jedną osobę korzystającą z usług opiekuńczych. W województwie warmińsko-mazurskim całkowity koszt usług opiekuńczych w roku 2018 był o 56% niższy od wydatków ponoszonych przez gminy za pobyt w DPS, co powinno skłaniać służby pomocy społecznej do wzmocnienia działań pomocowych skierowanych do tej grupy podopiecznych w miejscu zamieszkania.

Jak wynika z doświadczeń państw Europy Zachodniej rozwiązaniem, które umożliwia wydłużenie okresu samodzielności osoby starszej we własnym domu i uelastycznia sprawowanie opieki przez opiekunów jest teleopieka domowa. Przez samych seniorów postrzegana jest jako istotny czynnik powodujący wzrost poczucia bezpieczeństwa. Nie zastępuje ona tradycyjnej opieki, ale może skutecznie ją uzupełniać.

Teleopieka w wersji podstawowej to system przywoławczy działający w domu podopiecznego przez 24 h/dobę, 365 dni w roku. Osoba potrzebująca wyposażona zostaje w terminal telefoniczny (telefon) oraz do wyboru brelok, wisior lub bransoletkę z przyciskiem SOS, który w razie jakiegokolwiek zagrożenia (upadek, nagle pogorszenie stanu zdrowia, pożar,) po naciśnięciu powoduje automatyczne uruchomienie połączenia w trybie głośnomówiącym z centrum monitoringu, w którym operator zadecyduje o stosownym rodzaju interwencji. Powyższa forma usług opiekuńczych jest alternatywą dla pobytu osób starszych w zakładzie opiekuńczo-pielęgnacyjnym czy domu pomocy społecznej oraz wsparciem dla rodzin osób samotnie zamieszkujących.

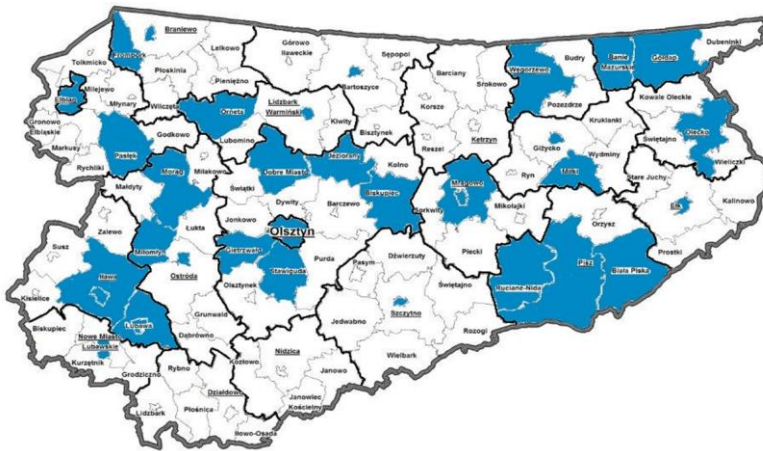
Mając powyższe na uwadze, w 2018 roku w województwie warmińsko-mazurskim zrealizowano pilotażowy program uruchomienia usług teleopiekuńczych w trzydziestu czterech gminach regionu, a tym samym wsparciem objęto 678 seniorów. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego przeznaczył na ten cel łącznie blisko 217 tys. zł, co stanowiło nie więcej niż 50% kosztów uruchomienia usług w ww. gminach.

Odbiorcami usług teleopiekuńczych w 2018 r. były przede wszystkim osoby w wieku powyżej 80 r.ż. (48,2%) oraz w wieku 70-80 lat (31,9%). Ze wsparcia skorzystały głównie kobiety, które stanowiły ponad 78% seniorów objętych teleopieką w 2018 r. Usługami teleopiekuńczymi zostały objęte przede wszystkim osoby mieszkające samotnie, które stanowiły ponad 91% seniorów korzystających z teleopieki.

W 2018 roku w Centrum Operacyjno – Alarmowym odnotowano ogółem 2057 połączeń, w tym 112 to połączenia alarmowe, wymagające podjęcia stosownych działań, tj.: powiadomienie/wezwanie osób do kontaktu podanych w Karcie Informacyjnej Podopiecznego w związku z upadkiem, złym samopoczuciem, czy też brakiem kontaktu głosowego z Podopiecznym; wezwanie służb ratowniczych przez COA lub bezpośrednio z miejsca zdarzenia – przez samego Podopiecznego lub osoby do kontaktu - z nadzorem COA. Pozostałe to połączenia testowe, przypadkowe lub zgłaszające potrzeby tzw. okołomedyczne, np.: umówienie wizyty u lekarza, odnowienie recepty, zakup i dostarczenie leków, porady medyczne, ale także prośby o informacje dotyczące spraw związanych z życiem codziennym, typu: „gdzie można załatwić ...”, „kto mógłby mi pomóc w ...” problemy związane z koniecznością dokonania naprawy, np.: „popsuł mi się telewizor” czy „cieknie mi kran”; potrzeba rozmowy: potrzeba zwykłego kontaktu z drugim człowiekiem oraz potrzeba wyżalenia się.

W odpowiedzi na rosnące zainteresowanie usługami teleopiekuńczymi Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego kontynuował to zadanie w 2019 r.

Mapa 2. : Gminy województwa warmińsko-mazurskiego, w których wdrożono usługi teleopiekunów w 2018 r. przy wsparciu finansowym Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Źródło: Opracowanie własne Biura ds. pomocy i integracji społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej

Inną formą wsparcia seniorów w miejscu zamieszkania oraz wzmocnienia poczucia bezpieczeństwa jest stosowanie tzw. koperty życia. W latach 2017-2018 osiem samorządów gminnych realizowało ww. formę wsparcia, skierowaną do osób samotnych, przewlekłe chorych oraz niepełnosprawnych. Polega ona na umieszczeniu w specjalnie przygotowanych kopertach najważniejszych informacji o stanie zdrowia, historii choroby, przyjmowanych lekach, alergiach na leki, kontaktach do lekarza prowadzącego oraz najbliższych. Pakiet z takimi informacjami z reguły przechowywany jest lodówce, czyli miejscu, które jest prawie w każdym domu i zarazem jest łatwo dostępne, a mieszkaniu znajdują się naklejki informujące, że jest w nim „koperta życia”. Jest to znaczne ułatwienie dla służb ratowniczych, pozwala na postawienie szybkiej i trafnej diagnozy, a także na zastosowanie właściwego leczenia.

W latach 2017-2018 zadanie to realizowane było przez:

- Urząd Miejski w Elblągu – wydano ok. 2000 kopert,
- Starostwo Powiatowe w Reszlu – wydano 78 kopert,
- Urząd Miejski w Mrągowie - przygotowano 1000 kopert,
- Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Nowe Miasto Lubawskie (od 2015 roku wydano 561 kopert),
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Orzyszu – wsparciem objęto około 500 osób,
- Starostwo Powiatowe w Kętrzynie – wydano 167 kart,
- Oddział Rejonowy Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Orniecie - przekazał „kopertę życia” 200 mieszkańcom gminy Orneta,
- Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Orniecie - przekazał 100 „kopert życia”.
- Urząd Miejski w Giżycku – wydano 500 kopert.

Popularną i powszechną opinią jest, iż osoby starsze najchętniej spędziłyby „jesień swojego życia” w dotychczasowym środowisku. Chętnie korzystałyby z pomocy innych pozostając w tym samym miejscu zamieszkania, a najlepiej byłoby, gdyby pomagał ktoś z rodziny lub sąsiad. W tym kontekście ważnym projektem jest projekt realizowany przez Federację Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSA.

W latach 2017-2018 Federacja Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa kontynuowała realizację projektu pn. „Strażnicy Pamięci” finansowanego przez niemiecką fundację EVZ „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość”. Projekt adresowany był do ofiar narodowego socjalizmu, głównie byłych więźniów obozów koncentracyjnych. W roku 2017 uczestniczyły w nim 62 osoby powyżej 70 r.ż., a w roku 2018 – 55 osób. W ramach projektu zrealizowano kilkadziesiąt spotkań, wyjazdów turystycznych, imprez kulturalnych, wydane zostały również dwa specjalne numery magazynu Generacja (nr 14 i 15). Projekt „Strażnicy Pamięci” kontynuowany będzie do grudnia 2019 r. Ponadto realizowane były działania pn.: „Ciepły telefon” oraz „Przyjazny sąsiad”.

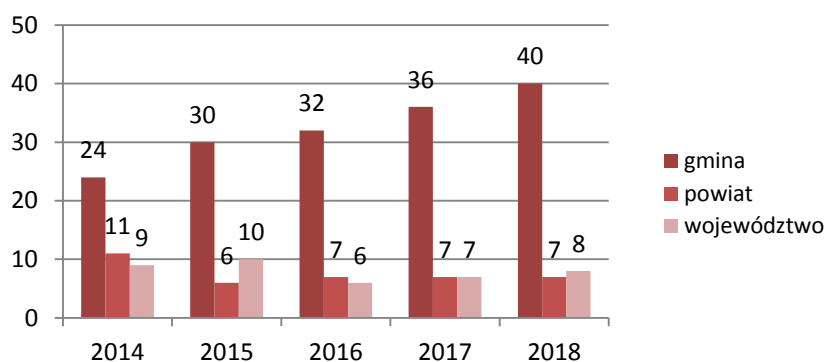
Działanie „Ciepły telefon” polegało na monitorowaniu przez wolontariusza stanu zdrowia i samopoczucia osób starszych za pomocą regularnego kontaktu telefonicznego. W razie zaistniałej potrzeby, chęci ze strony osoby starszej, wolontariusze również odwiedzali ich w domach. Działanie to skierowane było m.in. do osób starszych, które są samodzielne, ale którym doskwiera samotność i które potrzebują kontaktu z drugim człowiekiem. Z ww. działania skorzystały w 2017 r. - 27 osoby, a w 2018 r. – 19 osób.

„Przyjazny sąsiad” to działanie polegające na regularnym wsparciu udzielanym przez sąsiada. Pomoc świadczona była np. w takich czynnościach jak: załatwianie spraw w urzędach, poradniach lekarskich, realizacja recept, dokonywanie zakupów spożywczych, sporządzanie posiłków, sprzątanie mieszkania oraz zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Szczegółowy zakres wsparcia ustalany był z każdym uczestnikiem indywidualnie. Uczestnik sam wskazywał sąsiada, osoba ta nie mogła być z nim spokrewniona, powinna zamieszkiwać w najbliższym sąsiedztwie i pozostawać w dobrej kondycji zdrowotnej. Wskazany przez uczestnika opiekun otrzymywał ekwiwalent za poniesione koszty ok. 120 zł miesięcznie. W 2017 r. z działania skorzystało 12 osób, a w 2018 r. - 13 osób.

Instytucja „przyjaznego sąsiada” realizowana była również przez MGOPS w Sępólnie w ramach prac społecznie użytecznych finansowanych przez Powiatowy Urząd Pracy. Do prac społecznie użytecznych kierowano osoby bezrobotne i korzystające z pomocy OPS. Wyżej wymienione osoby pochodziły z najbliższego otoczenia osób starszych i świadczyły im pomoc w ramach załatwiania spraw w urzędach, poradniach lekarskich, sprzątania mieszkania, przygotowywania posiłków, robieniu zakupów, realizacji recept, itp.

Jednym ze skuteczniejszych sposobów zwiększenia osobom starszym dostępu do usług socjalnych oraz ich aktywizacji jest zlecenie realizacji zadań organizacjom pozarządowym. Dofinansowywanie realizacji zadań podmiotom III sektora przez samorządy gminne, powiatowe i samorząd województwa odbywa się zgodnie z ustawą *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*.

Wykres 2. Liczba zleconych organizacjom pozarządowym zadań publicznych w latach 2014-2018, w obszarze wsparcia osób starszych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie

Jak wynika z powyższego wykresu w okresie 2014-2018 r. samorzady gminne i powiatowe zleciły łącznie 200 zadań z zakresu pomocy społecznej w obszarze wsparcia osób starszych.

Obok samorządów gminnych i powiatowych również Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zleca organizacjom pozarządowym, w ramach otwartych konkursów ofert, zadania wspierające i aktywizujące osoby starsze.

W latach 2014-2018 w ramach dotacji udzielonych z budżetu Województwa Warmińsko – Mazurskiego dofinansowano łącznie 83 zadania zlecone w obszarze pomocy społecznej, z czego 40 zadań, o łącznej wartości przekazanych dotacji 308 500 zł, to zadania polegające na aktywizowaniu osób starszych, budowaniu i promowaniu ich pozytywnego wizerunku, w tym m.in.: dofinansowano działalność Wojewódzkich Rzeczników Praw Osób Starszych, zrealizowano warsztaty/kursy aktywizujące seniorów, zorganizowano imprezy integrujące środowiska osób starszych oraz spotkania budujące solidarność międzypokoleniową, jak również promowano pozytywny wizerunek seniorów.

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 1.2. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba miejsc dla osób starszych w placówkach pomocy społecznej	5932	6467	6744	7053	7112
Liczba placówek w środowiskach lokalnych, adekwatnych do potrzeb osób starszych (m.in. domy dziennego pobytu, rodzinne domy pomocy, kluby seniora).	238	233	238	255	263
Liczba osób starszych objętych usługami opiekuńczymi, w tym specjalistycznymi usługami opiekuńczymi.	3524	3900	4242	4568	5162
Liczba zadań z zakresu wsparcia osób starszych w obszarze pomocy społecznej, zleconych do realizacji organizacjom pozarządowym (w tym liczba uczestników).	Liczba zadań: 44 Liczba uczestników: 5967 (w tym 1334 osoby to odbiorcy usług opiekuńczych zleconych do realizacji organizacjom pozarządowym)	Liczba zadań: 46 Liczba uczestników: 3670 osób powyżej 50 r.ż.	Liczba zadań: 45 Liczba uczestników: 4148 osób powyżej 50 r.ż.	Liczba zadań: 50 Liczba uczestników: 5195 osób powyżej 50 r.ż.	Liczba zadań: 55 Liczba uczestników: 5021 osób powyżej 50 r.ż.
Liczba projektów z zakresu rozwoju infrastruktury pomocy społecznej na rzecz osób starszych (w tym finansowanych ze środków zewnętrznych m.in. europejskich).	6	6*	3*	7**	16***

*Powstałe Dzielne Domy „Senior-WIGOR” (od 2017 r. „Senior+”)

** W 2017 r. zapewniono funkcjonowanie 7 istniejącym już Dziennym Domom Pomocy w ramach Programu „Senior+”

*** W tym: 3 Dzielne Domy „Senior-WIGOR” (od 2017 r. „Senior+”) oraz 13 Klubów Seniora utworzonych w ramach RPO WiM 2014-2020 .

Cel szczegółowy 1.3. Wzrost kompetencji kadr służby zdrowia oraz pomocy społecznej w zakresie opieki nad osobami starszymi

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

Systematyczne podnoszenie kwalifikacji personelu medycznego oraz pomocy społecznej jest niezbędnym warunkiem skutecznej opieki, a także prowadzi do wzrostu kompetencji kadr ochrony zdrowia oraz pomocy społecznej.

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie na Wydziale Nauk o Zdrowiu w latach 2017-2018 uruchomił niżej wymienione kierunki kształcące personel medyczny:

Rok 2017:

- pielęgniarstwo I^o stacjonarne (120 osób),
- pielęgniarstwo II° stacjonarne (26 osób),
- pielęgniarstwo II° niestacjonarne (26 osób),
- ratownictwo medyczne I^o stacjonarne (40 osób),
- dietetyka (87 osób).

Rok 2018:

- pielęgniarstwo I^o stacjonarne (147 osób),
- pielęgniarstwo II° stacjonarne (32 osoby),
- ratownictwo medyczne I^o stacjonarne (36 osób),
- dietetyka (68 osób).

W latach 2017-2018 łącznie 289 absolwentów ww. kierunków ukończyło kształcenie na Wydziale Nauk o Zdrowiu.

Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna w monitorowanym okresie także uruchomiła kierunki kształcące personel medyczny:

Rok 2017:

- pielęgniarstwo I^o stacjonarne (84 osoby),
- pielęgniarstwo II° stacjonarne (372 osoby),
- ratownictwo medyczne I^o stacjonarne (32 osoby).

Rok 2018:

- pielęgniarstwo I^o stacjonarne (108 osób),
- pielęgniarstwo II° stacjonarne (315 osób),
- ratownictwo medyczne I^o stacjonarne (27 osób),
- fizjoterapia (16 osób).

W latach 2017-2018 łącznie 516 absolwentów ww. kierunków ukończyło kształcenie w Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej.

Oprócz wyżej wymienionych uczelni również szkoły policealne zajmowały się kształceniem specjalistów pracujących m.in. z osobami starszymi.

Szkoła Policealna im. prof. Zbigniewa Religi w Olsztynie, zarówno w 2017 r., jak i w 2018 r., prowadziła kształcenie, m.in. na niżej wymienionych kierunkach:

Rok 2017:

- technik masażysta (32 osoby),
- opiekun medyczny (21 osób),
- protetyk słuchu (20 osób),
- terapeuta zajęciowy (17 osób),
- higienistka stomatologiczna (33 osoby).

Rok 2018:

- technik masażysta (20 osób),
- opiekun medyczny (17 osób),
- Protetyk słuchu (25 osób),
- Terapeuta zajęciowy (14 osób),
- Higienistka stomatologiczna (16 osób),
- Technik elektroradiolog (14 osób).

W latach 2017-2018 łącznie 124 absolwentów ukończyło kształcenie na ww. kierunkach.

Uczniowie Szkoły Policealnej im. prof. Zbigniewa Religi w Olsztynie, w trakcie nauki angażowali się w niżej wymienione akcje/inicjatywy wspierające oraz aktywizujące olsztyńskich seniorów:

- ✓ makijaże dla Rady Olsztyńskich Seniorów z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet,
- ✓ masaże relaksacyjne dla podopiecznych Hospicjum Opieki Paliatywnej Jana Pawła II – praca ciągła.
- ✓ 60+ - nauka I pomocy – praca ciągła,
- ✓ makijaże w Domu Opieki Laurentius w Olsztynie,
- ✓ udział Kombatantów w uroczystości posadzenia Dębu Pamięci ku czci aspiranta Policji Polskiej Michała Kłoczewskiego w ramach projektu "Katyń...ocalić od zapomnienia",

Szkoła Policealna im. Jadwigi Romanowskiej w Elblągu prowadziła kształcenie na kierunkach:

Rok 2017:

- opiekun medyczny (17 osób)
- terapeuta zajęciowy (22 osoby)
- kwalifikacyjny kurs zawodowy „Opiekun Medyczny” (24 osoby).

Rok 2018:

- terapeuta zajęciowy (tryb stacjonarny - 18 osób, wieczorowo – 21 osób),
- kwalifikacyjny kurs zawodowy „Opiekun Medyczny” (22 osoby)
- opiekun medyczny (25 osób).

W latach 2017-2018 łącznie 40 absolwentów ukończyło kształcenie na ww. kierunkach.

Ponadto, *Szkoła Policealna im. Jadwigi Romanowskiej w Elblągu* wykazała również inne działania podjęte w latach 2017-2018 w obszarze ochrony i profilaktyki zdrowia osób starszych m.in.:

- zbiórka nakryć głowy dla mieszkańców DPS „Niezapominajka”,
- koordynacja i przeprowadzenie szkolnej akcji zbiórki odzieży dla podopiecznych DPS „Niezapominajka” w Elblągu,
- prowadzenie zajęć plastycznych z osobami dorosłymi niepełnosprawnymi „twórcza terapia”,
- wolontariat w hospicjum im. Aleksandry Gabrysiak w Elblągu,
- udział uczniów w marszu Amazonek oraz w Ogólnopolskich obchodach Dni Schizofrenii z Osobami Chorującymi Psychiczenie „Schizofrenia Otwórzcie Drzwi – Park Krajobrazowy Bażantarnia”,

- udział w przygotowaniach do akcji organizowanej na rzecz Elbląskiego Hospicjum „Żonkilowe Pola Nadziei”,
- udział w majowym festynie organizowanym cyklicznie przez DPS Niezapominajka w Elblągu,
- organizacja Walentynek dla podopiecznych DPS „Niezapominajka”,
- organizacja balu karnawałowego dla podopiecznych elbląskiego hospicjum.

Szkola Policealna w Elku w 2017 r. i w 2018 r. kształciła słuchaczy na kierunkach: opiekun medyczny (40 osób, liczba absolwentów w latach 2017-2018 – 29 osób) oraz opiekun osoby starszej (26 osób, liczba absolwentów w latach 2017-2018 – 17 osób).

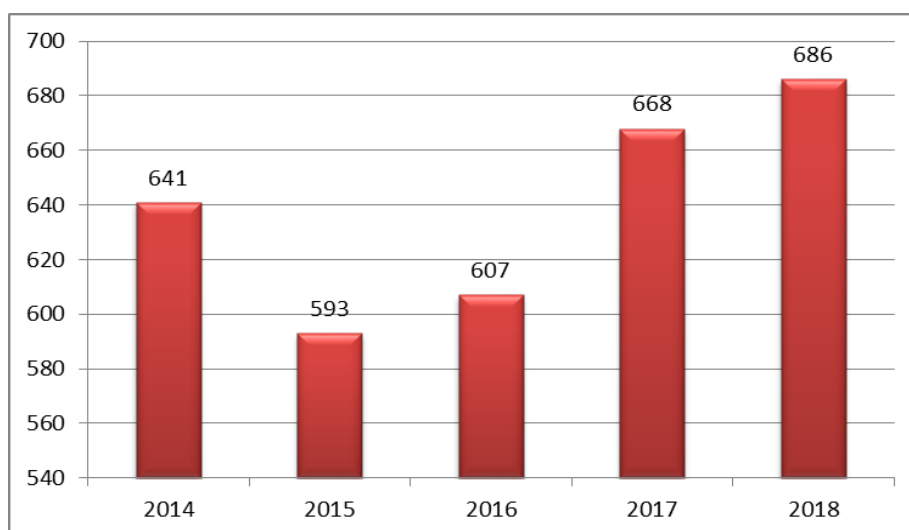
Ponadto, z inicjatywy Wojewody Warmińsko-Mazurskiego dla kadr medycznych oraz pomocy społecznej zorganizowane zostały konferencje dla:

- a) pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny,
- b) pielęgniarek i położnych środowiskowych i rodzinnych,
- c) lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej,
- d) lekarzy POZ, gdzie poruszany był m.in. temat „Pacjent geriatryczny – aktualne podejście do leczenia chorób przewlekłych, rehabilitacji w zespołach bólowych i pourazowych”,
- e) pielęgniarek opieki długoterminowej i geriatrycznej oraz studentów kierunku pielęgniarskiego w opiece długoterminowej i geriatrycznej.

Opiekę nad osobami w wieku podeszłym w obszarze ochrony zdrowia sprawują w dużej mierze pielęgniarki, realizujące różnego rodzaju świadczenia opieki zdrowotnej, tj.: podstawowej opieki zdrowotnej, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, leczenia szpitalnego, opieki długoterminowej itp.

W ramach realizacji świadczeń pielęgnacyjno-opiekuńczych i paliatywno-hospicyjnych liczba pielęgniarek zatrudnianych w 2018 r. zwiększyła się w stosunku do 2014 r. o 45 – wykres poniżej.

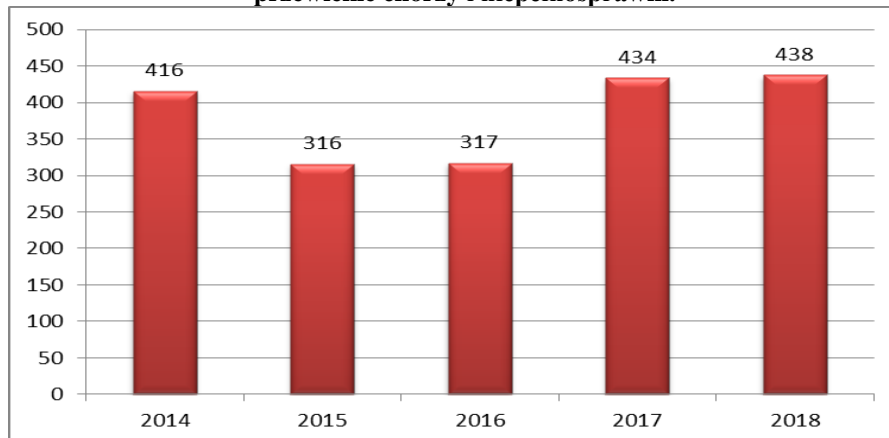
Wykres 3. Liczba pielęgniarek w województwie warmińsko-mazurskim pracujących w opiece długoterminowej i paliatywno-hospicyjnej w latach 2014-2018

Źródło: Dane Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia w Olsztynie

Zwiększyła się również liczba pielęgniarek, pracujących w opiece długoterminowej i paliatywno-hospicyjnej, posiadających ukończone kursy kwalifikacyjne z dziedzin pielęgniarstwo rodzinne, środowiskowo-rodzinne, zachowawcze, opieka długoterminowa, przewlekle chorzy i niepełnosprawni, pielęgniarstwo paliatywne, z 416 w 2014 r. do 438 w 2018 r. (o 22), co zostało zobrazowane na poniższym wykresie.

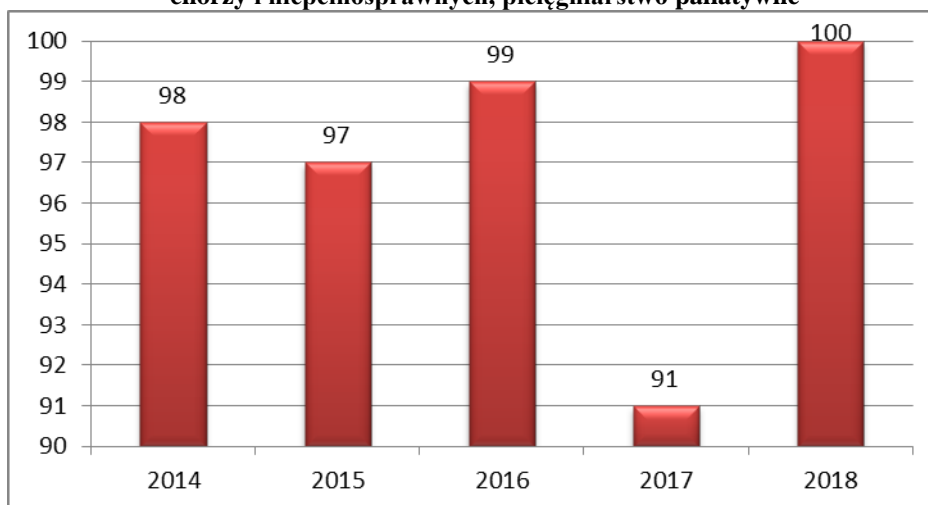
Wykres 4. Liczba pielęgniarek w województwie warmińsko-mazurskim, pracujących w latach 2014-2018 w opiece długoterminowej i paliatywno-hospicyjnej, posiadających ukończone kursy kwalifikacyjne z dziedzin pielęgniarstwo rodzinne, środowiskowo-rodzinne, zachowawcze, opieka długoterminowa, przewlekle chorzy i niepełnosprawni.

Źródło: Dane Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia w Olsztynie

Liczba pielęgniarek w województwie warmińsko-mazurskim, pracujących w latach 2014-2018 w opiece długoterminowej i paliatywno-hospicyjnej, posiadających ukończone specjalizacje z dziedzin pielęgniarstwo rodzinne, środowiskowo-rodzinne, zachowawcze, opieka długoterminowa, przewlekle chorzy i niepełnosprawni, pielęgniarstwo paliatywne w latach 2014-2018 pozostawała na zbliżonym poziomie - wykres poniżej.

Wykres 5. Liczba pielęgniarek w województwie warmińsko-mazurskim, pracujących w latach 2014-2018 w opiece długoterminowej i paliatywno-hospicyjnej, posiadających ukończone specjalizacje z dziedzin pielęgniarstwo rodzinne, środowiskowo-rodzinne, zachowawcze, opieka długoterminowa, przewlekle chorzy i niepełnosprawnych, pielęgniarstwo paliatywne

Źródło: Dane Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia w Olsztynie

W kontekście zachodzących przemian demograficznych, również osoby pracujące w obszarze pomocy i integracji społecznej podnoszą swoje kwalifikacje i umiejętności

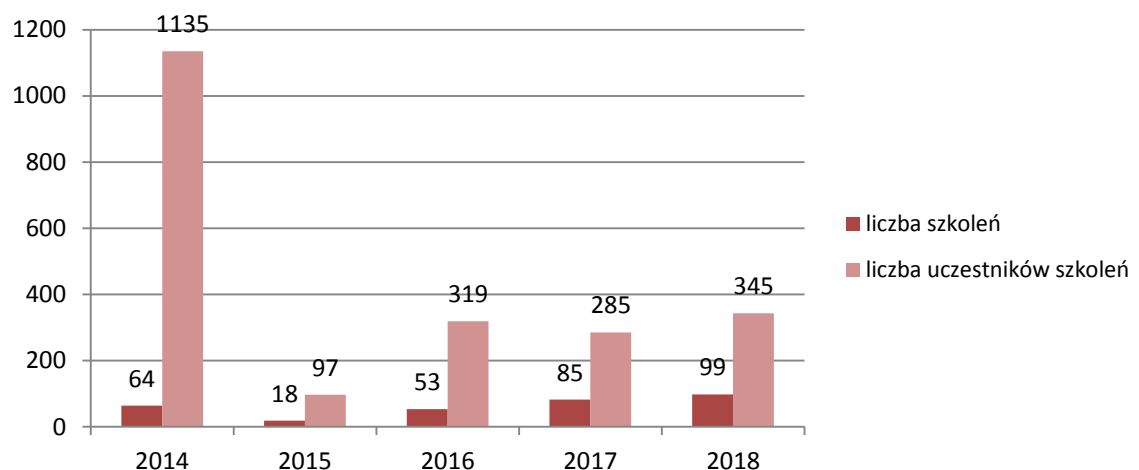
zawodowe w celu zapewnienia profesjonalnego i wysokiego poziomu usług świadczonych na rzecz osób starszych.

Samorząd Województwa realizując ustawowe zapisy o szkoleniu zawodowym kadr pomocy społecznej w latach 2017-2018 zrealizował niżej wymienione kursy szkolenia, których tematyka w sposób bezpośredni lub pośredni dotyczyła pracy z seniorami:

1. „Praca z osobą z zaburzeniami psychicznymi w tym z osobą starszą” (25 osób).
2. „Uzależnienia – problem całej rodziny” (25 osób)
3. „Negocjacje i mediacje w pracy socjalnej” (25 osób).
4. „Metody pracy z trudnym klientem” (26 osób)
5. „Terapia skoncentrowana na rozwiązaniach” (50 osób).

Pracownicy ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie podnosząc swoje kwalifikacje zawodowe biorą udział w różnego rodzaju szkoleniach/kursach, organizowanych przez podmioty/instytucje inne niż samorząd województwa. Liczbę kursów, szkoleń itp. dla pracowników pomocy społecznej w zakresie potrzeb osób starszych oraz liczbę osób w nich uczestniczących w latach 2014-2018 obrazuje poniższy wykres.

Wykres 6. Liczba uczestników szkoleń, którzy w latach 2014-2018 podnosili swoje kwalifikacje zawodowe w zakresie potrzeb osób starszych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie

Ponadto pracownicy jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej w 2017 roku uczestniczyli w seminarium organizowanym przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Zakres tematyczny dotyczył metod pracy z seniorami oraz animacji grup wielopokoleniowych. Seminarium kierowane było do osób pracujących bezpośrednio z podopiecznymi, a zwłaszcza: pracowników socjalnych, instruktorów terapii zajęciowej, asystentów osoby niepełnosprawnej, opiekunów, pielęgniarek, fizjoterapeutów, pedagogów, psychologów. Uczestniczyło w nim ponad 60 osób.

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 1.3. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba lekarzy, którzy posiadają specjalizację z geriatrici.	8 – według stanu na 31 grudnia 2014 r. z czego 6	8 – według stanu na 31 grudnia 2015 r. z czego 6	8 – według stanu na 31 grudnia 2016 r. z czego 6	6 aktywnych zawodowo – według stanu na 31 grudnia	6 aktywnych zawodowo – według stanu na 31 grudnia

Raport z monitoringu wdrażania w latach 2017-2018 programu Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2014-2020

	aktywnych zawodowo	aktywnych zawodowo	aktywnych zawodowo	2017 r., w tym jedynie 2 lekarzy faktycznie realizowało świadczenia w zakresie geriatry.	2018 r., w tym jedynie 2 lekarzy faktycznie realizowało świadczenia w zakresie geriatry.
Liczba osób kończących kierunki kształcące gerontologów (m.in. geriatrów).	0	0	0	0	0
Liczba zorganizowanych kursów, szkoleń itp. dla kadry medycznej (w szczególności dla lekarzy POZ) w dziedzinie gerontologii oraz liczba osób w nich uczestniczących	Liczba kursów, szkoleń itp. – 12 Liczba uczestników - 683	Liczba kursów, szkoleń* itp. – 1 Liczba uczestników - 34	Liczba kursów, szkoleń* itp. – 6 Liczba uczestników - 165	Liczba kursów, szkoleń**itp. – 4 Liczba uczestników - 57	Liczba kursów, szkoleń** itp. – 5 Liczba uczestników - 39
Liczba zorganizowanych kursów, szkoleń itp. dla pracowników pomocy społecznej w zakresie potrzeb osób starszych oraz liczba osób w nich uczestniczących.	Liczba szkoleń – 64 Liczba uczestników - 1135	Liczba szkoleń – 18 Liczba uczestników - 97	Liczba szkoleń – 53 Liczba uczestników - 319	Liczba szkoleń – 85 Liczba uczestników - 285	Liczba szkoleń - 99 Liczba uczestników - 345

* Informację o zrealizowanych kursach i szkoleniach przekazała Okręgowa Izba Pielęgniarek i Położnych Regionu Warmii i Mazur z Olsztyna. Warmińsko-Mazurska Izba lekarska w 2016 roku organizowała prelekcje dla seniorów we współpracy z Olsztyńską Radą Seniorów pod hasłem „Profilaktyka i objawy chorób najczęściej występujących u osób starszych”.

** Informację o zrealizowanych kursach i szkoleniach przekazała Okręgowa Izba Pielęgniarek i Położnych Regionu Warmii i Mazur z Olsztyna uwzględniając ukończone w 2017 i 2018 roku specjalizacje w dziedzinie pielęgniarstwa geriatrycznego, pielęgniarstwa opieki długoterminowej, pielęgniarstwa paliatywnego, pielęgniarstwa internistycznego oraz kursy kwalifikacyjne z pielęgniarstwa rodzinnego, pielęgniarstwa opieki długoterminowej.

OBSZAR II AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA, KULTURALNA I EDUKACYJNA

Celem strategicznym Obszaru II jest: *Zwiększenie aktywnego udziału osób starszych w życiu społecznym, kulturalnym oraz edukacyjnym.*

Realizacji celu strategicznego służą niżej opisane cele szczegółowe.

Cel szczegółowy 2.1. Upowszechnienie wolontariatu osób starszych i na rzecz osób starszych

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

Na podstawie dostępnych informacji można stwierdzić, że w latach 2017-2018 na terenie województwa warmińsko-mazurskiego funkcjonowało **5 centrów wolontariatu, które działały na rzecz osób starszych bądź też angażowały w swoje działania osoby starsze:**

- ✓ **Regionalne Centrum Wolontariatu w Elblągu** - stowarzyszenie zajmujące się organizowaniem i promocją wolontariatu na terenie Elbląga oraz całego województwa warmińsko-mazurskiego;
- ✓ **Centrum Wolontariatu przy Federacji Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSA w Olsztynie**
- ✓ **Centrum Wolontariatu przy Polskim Czerwonym Krzyżu O/Olsztyn;**
- ✓ **Olsztyńskie Centrum Wolontariatu „SPINACZ”** prowadzone przez Olsztyńskie Centrum Organizacji Pozarządowych;
- ✓ **Elckie Centrum Wolontariatu** prowadzone przez Fundację Wolontariacki Ośrodek Wsparcia.

W roku 2017 Regionalne Centrum Wolontariatu w Elblągu realizowało projekt pn. „Aktywny Senior” współfinansowany ze środków Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie. W ramach działania zrealizowano m.in. szkolenie dla seniorów dotyczące wolontariatu pn. „Dlaczego warto być wolontariuszem?”. Szkolenie miało na celu przedstawienie idei wolontariatu, a także wzbogacenie umiejętności angażowania się w ten typ aktywności w wybranych organizacjach oraz placówkach publicznych. Odbyły się również szkolenia podczas, których uczestnicy zapoznali się z zasadami zdrowego żywienia oraz bezpieczeństwa. Seniorzy, uczestnicy projektu, zaangażowali się też w praktyki wolontariackie w wybranej placówce oświatowej, kulturalnej czy organizacji pozarządowej. Pomoc podejmowana przez osoby starsze była świadczona zarówno w 2017, jak i 2018 r.

Organizowanie i przeprowadzenie kampanii społecznych, kampanii informacyjno-edukacyjnych w mediach regionalnych, promujących wolontariat osób starszych i na rzecz osób starszych zarówno w 2017 r., jak i 2018 r. na terenie województwa warmińsko-mazurskiego odbywało się w stosunkowo niewielkim zakresie.

Polskie Radio Olsztyn wyemitowało w 2017 r. jedną audycję promującą wolontariat osób starszych i na rzecz osób starszych pt. „Najlepsza Pora Dnia - trudna młodzież z Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii 67 w Olsztynie pomaga pensjonariuszom Domu Opieki i Pomocy Społecznej w Różnowie.”

W 2018 roku Polskie Radio Olsztyn wyemitowało trzy audycje pn.: „Bliższe Spotkania”:

- Pensjonariusze Domu Pomocy Społecznej przy ulicy Sielskiej w Olsztynie odwiedzili psy ze Schroniska dla Zwierząt w Olsztynie. Spotkanie odbyło się pod hasłem „Bieg na sześć łap Senior”;
- List do seniora - Listy i maile sposobem na terapię;
- Wolontariat - rozmowa z Ewą Cichocką - wolontariuszką w Domu Seniora.

W ramach powyższego działania TVP Olsztyn w 2017 roku stworzył spot pt. „Opiekun - rodzinny bohater”, który odnosił się do braku wsparcia dla osób obejmujących opiekę, braku dostępu do informacji, szkoleń czy też łączenia opieki z innymi obowiązkami i pracą zawodową. Spot zachęcał do czynnej pomocy i wolontariatu.

W 2018 roku TVP Olsztyn nagrało reportaż pt. „Życie to Dakar” - reportaż ukazujący hospicjum w Wilnie, które założyła siostra zakonna z Polski.

Działania na rzecz **włączenia wolontariatu osób starszych do stałej oferty organizacji pozarządowych** realizowała m.in. Federacja Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa. W latach 2017-2018 w działania Centrum Wolontariatu przy Federacji FOSa angażowało się 23 wolontariuszy stałych, rekrutujących się głównie spośród seniorów i 5 wolontariuszy akcyjnych. Przedsięwzięcia Centrum skierowane były do osób potrzebujących wsparcia, ale również do organizacji/fundacji potrzebujących wolontariuszy podczas realizacji różnych inicjatyw.

W 2018 roku wolontariusze z Centrum Wolontariatu przy Federacji FOSa zorganizowali zbiórkę karmy dla zwierząt pozostających w schronisku w Olsztynie, akcję FOSa Dzieciom i Seniorom oraz wspierali uczestników projektu EVZ skierowanego do osób starszych, ofiar nazizmu. Angażowali się również w realizację „ciepłego telefonu” (świadczenie pomocy telefonicznej na rzecz ofiar nazizmu), organizację wyjazdów i wyjść kulturalno-społecznych oraz w inne formy wsparcia.

Ponadto, Federacja FOSa w monitorowanym okresie realizowała projekt „Local and International Active Seniors” („Lokalni i międzynarodowi Aktywni Seniorzy”) finansowany z programu Erasmus+ i realizowany przez Federację FOSa wspólnie z: Community Action Dacorum (Anglia), Pistes Solidaires (Francja), REPLAY Network (Włochy), Gulbene Municipality Council (Łotwa) i Associacao Mais Cidadania (Portugalia). Celem projektu było zwiększenie wolontariatu osób w wieku 50+ (głównie mężczyzn), usprawnienie procedur w organizacjach wolontariackich, zmniejszenie poziomu izolacji społecznej oraz poprawa umiejętności czytania, liczenia i obsługi komputera wśród seniorów.

Inną organizacją, która na szeroką skalę i w codziennej działalności korzysta ze wsparcia wolontariuszy, w tym również seniorów, jest Olsztyńskie Stowarzyszenie Pomocy Telefonicznej, w ramach którego od 44 lat funkcjonuje Olsztyński Telefon Zaufania "Anonimowy Przyjaciel". Wolontariusze Olsztyńskiego Telefonu Zaufania niosą pomoc i wsparcie psychiczne między innymi osobom samotnym i starszym znajdującym się w sytuacjach kryzysowych, wynikających w zasadniczej części z powodu rozpadu więzi rodzinnych, poczucia osamotnienia, problemów ekonomicznych, braku aktywności zawodowej, chorób, depresji itp. Wolontariusze OTZ pełnią dyżury całodobowo, 7 dni w tygodniu, co jest wyjątkiem w skali kraju. Olsztyński Telefon Zaufania zrzesza ponad 100 wolontariuszy, którzy rocznie przeprowadzają około 8 000 rozmów. Wolontariusze nawiązują kontakt z dzwoniącymi, udzielają wsparcia psychicznego oraz w razie potrzeby kierują do instytucji, które mogą udzielić specjalistycznej pomocy.

Dzwoniący do Olsztyńskiego Telefonu Zaufania to w przeważającej części osoby pochodzące z małych miejscowości i z terenów wiejskich. W wielu przypadkach, ze względu na ograniczone możliwości dotarcia do większych miast, telefon zaufania jest dla nich jedynym miejscem, gdzie mają realną możliwość znalezienia wsparcia.

Sześćdziesiąt osób, spośród 105 wolontariuszy OTZ, to osoby w wieku 50+. Życiowe doświadczenie, a także zdobyta wiedza i umiejętności pozwalają im nieść skuteczną pomoc dzwoniącym. Wolontariat w OTZ jest nie tylko szansą dla tych osób na działalność społeczną, ale także przynosi im dużą satysfakcję i staje się antidotum na stagnację związaną np. z przejściem na emeryturę, a także okazją do zawierania nowych przyjaźni z innymi wolontariuszami. Zauważalne zjawisko „starzenia się” społeczeństwa jest przesłanką do prognozowania, że w kolejnych latach zwiększy się liczba osób starszych, które mogą poszukiwać wsparcia w Olsztyńskim Telefonie Zaufania oraz zainteresowanych wolontariatem w ramach OTZ. Zauważalna jest także potrzeba ciągłej popularyzacji możliwości uzyskania pomocy w OTZ, jej charakteru oraz zakresu.

Działania w omawianym powyżej zakresie realizowały również **UTW województwa warmińsko-mazurskiego**:

- ✓ Słuchacze *Warmińsko-Mazurskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Olsztynie* wzięli udział w projekcie Caritas pt. „Szalik od seniora”, w ramach którego przekazali potrzebującym ręcznie robione szaliki, czapki, kominy dla dzieci. Poza tym słuchacze UTW spotykali się z dziećmi z Przedszkola przy ul. Jagiellońskiej.
- ✓ W *Uniwersytecie Trzeciego Wieku w Górowie Iławieckim* organizowano w 2017 oraz 2018 roku Wigilię Miejską, podczas spotkań członkowie UTW przygotowywali wspólnie pierogi dla mieszkańców Górowa Iławieckiego.
- ✓ W *Nidzickim Uniwersytecie Trzeciego Wieku „Młodzi Duchem”* w 2018 roku zorganizowano Sąsiedzkie Forum Seniora pn. „Kobieta w życiu społeczeństwa”. Ponadto dla 50 wolontariuszy zorganizowano pracę w „Rajskim Ogrodzie – Garncarska Wioska”, w trakcie której wykonywane były prace ogrodnicze oraz porządkowe.
- ✓ *Uniwersytet Trzeciego Wieku w Sępopolu* (działający przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury w Sępopolu), w 2018 roku zorganizował „Plener Rzeźbiarski”. Wolontariusze UTW zadbali o przygotowanie poczęstunku dla uczestników tego wydarzenia.
- ✓ Wolontariusze z *Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Ornecie* w latach 2017-2018 brali czynny udział w realizacji wielu działań zmierzających do włączania wolontariatu osób starszych do stałej oferty organizacji pozarządowych, m.in.: „ekoHOCKI-KLOCKI”; „Zdrowy posiłek to nie wysiłek”; „Dzień Babci i Dziadka”.
- ✓ *Giżycki Uniwersytet III Wieku* w ramach sekcji wolontariatu zajmuje się pomocą w opiece nad osobami chorymi i niesamodzielnymi we współpracy ze stowarzyszeniami osób chorych nowotworowo i z chorobą Parkinsona. Dodatkowo bierze udział w zbiórkach Banku Żywności (we współpracy z młodzieżą szkolną).

Z uzyskanych informacji wynika, że **szkolenia, kursy, warsztaty itp. przygotowujące osoby starsze do działań wolontariackich** odbywały się w 2017 r. i 2018 r. na terenie województwa warmińsko-mazurskiego w małym zakresie.

Regionalne Centrum Wolontariatu w Elblągu realizowało dwa tego typu działania. W roku 2017 odbyło się szkolenia dotyczące wolontariatu pn. „Dlaczego warto być wolontariuszem?”. W ramach drugiego działania zorganizowano poradnictwo dla wolontariuszy - seniorów, które obejmowało m.in. analizy ich potrzeb szkoleniowych, rozwijanie aktywności społecznej i podejmowanie nowych działań wolontariackich. W roku 2018 oba działania były kontynuowane.

Z ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie wynika, że zarówno gminy, jak i powiaty województwa warmińsko-mazurskiego w niewielkim stopniu **zlecały organizacjom pozarządowym realizację zadań wspierających rozwój wolontariatu osób starszych i na rzecz osób starszych**.

Zaledwie trzy gminy wykazały aktywność w omawianym zakresie, zlecając realizację zadania zarówno w 2017, jak i 2018 – po 3 zadania.

Z otrzymanych ankiet wynika, że tylko jeden powiat (nidzicki) zlecał realizację ww. zadań. W 2017 r. zlecono realizację 5 zadań, a w 2018 r. – 3 zadań.

Obok samorządów gminnych i powiatowych również Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zlecał organizacjom pozarządowym realizację zadań wspierających rozwój wolontariatu osób starszych i na rzecz osób starszych. W 2018 roku dofinansowano realizację 12 zadań, w których wzięło udział łącznie 790 osób.

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 2.1. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba centrów, klubów wolontariatu itp. działających na rzecz osób starszych oraz liczba wolontariuszy (w tym wolontariuszy-seniorów)	4 997 wolontariuszy (97 powyżej 50 r.ż.)	10 680 wolontariuszy (92 powyżej 50 r.ż.)	11 769 wolontariuszy (104 powyżej 50 r.ż.)	14 405 wolontariuszy (120 powyżej 50 r.ż.)	14 406 wolontariuszy (120 powyżej 50 r.ż.)
Liczba kampanii informacyjno-edukacyjnych w mediach regionalnych, w szczególności w mediach publicznych, promujących wolontariat osób starszych i na rzecz osób starszych	0	8	10	5	6
Liczba zadań wspierających rozwój wolontariatu osób starszych i na rzecz osób starszych, zleconych do realizacji organizacjom pozarządowym (w tym liczba uczestników)	3 614 uczestników	23 2243 uczestników	26 2238 uczestników	8 205 uczestników	18 935 uczestników

Cel szczegółowy 2.2. Poszerzenie oferty kulturalnej skierowanej do osób starszych

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

Gminy województwa warmińsko-mazurskiego zarówno w 2017 r., jak i w 2018 r. podejmowały, w miarę możliwości, działania mające na celu **dostosowywanie oraz promocję oferty domów kultury, muzeów, bibliotek, kin, teatrów, itp. do potrzeb i zainteresowań osób starszych.**

Domy kultury i biblioteki organizowały między innymi: koncerty, wykłady, bale, spotkania integracyjne, imprezy okazjonalne tj. Dzień Babci, Dzień Dziadka, Dzień Matki, warsztaty rękodzieła artystycznego, warsztaty malarskie, wieczorki poetycko-muzyczne, spektakle teatralne, wystawy fotografii i malarstwa, spotkania miłośników literatury, spotkania autorskie, wycieczki krajoznawcze, wieczorki taneczne, zajęcia sportowo-rekreacyjne, kursy komputerowe.

Zarówno w 2017 r., jak i w 2018 r., na terenie województwa warmińsko-mazurskiego organizowanych było wiele **spotkań, festiwali, przeglądów, wystaw i innych wydarzeń prezentujących twórczość artystyczną osób starszych.**

Z nadesłanych ankiet wynika, że ok. 50 gmin województwa warmińsko-mazurskiego wykazało aktywność w ww. zakresie. W 2017 roku zrealizowano 491 spotkań, w których uczestniczyło ok. 29 300 osób. W roku 2018 zrealizowano 600 spotkań, w których uczestniczyło ok. 24 750 osób. W tym obszarze realizowano przedsięwzięcia, tj.: wystawy malarskie i innych prac artystycznych, również wykonanych w ramach warsztatów rękodzielniczych, przeglądy chórów seniora, przeglądy piosenek, przeglądy kabaretów i teatrów UTW, występy zespołów wokalnych, itp. Przykładem mogą być działania realizowane w Gminie Braniewo, w tym m.in.: spotkania literackie, „Inauguracja Czterech Kultur”, „Festiwal Folkloru”, koncert muzyki kameralnej, wykłady organizowane przez Uniwersytet Trzeciego Wieku, Przegląd Teatrów Amatorskich Grup Seniorskich w Elblągu i Wydminach. Działania w omawianym zakresie realizowane były również w Gminie Węgorzewo. W Miejsko-Gminnej Bibliotece Publicznej w Węgorzewie w galerii „Pasje naszych czytelników” w latach 2017-2018 zorganizowano 5 wystaw prac seniorów.

Różnego rodzaju wydarzenia, prezentujące twórczość artystyczną osób starszych, realizowały także Uniwersytety Trzeciego Wieku:

- ✓ *Warmińsko-Mazurski Uniwersytet Trzeciego Wieku w Olsztynie* organizował m.in.: wystawy prac malarskich słuchaczy UTW, występy chóru „Pasjonata”, występy zespołu teatralnego „Bhavo”.
- ✓ *Uniwersytet Trzeciego Wieku w Górowie Iławieckim* zorganizował w Ośrodku Kultury w Górowie Iławieckim wystawę prac wykonanych techniką FUSINGU (w ramach projektu „Świat kolorowych szkieł” współfinansowanego ze środków EFRR).
- ✓ *Uniwersytet Trzeciego Wieku w Lidzbarku* zorganizował „sekcję rękodzieła i robótek ręcznych”,
- ✓ *Nidzicki Uniwersytet Trzeciego Wieku „Młodzi Duchem”* zorganizował warsztaty tematyczne pn. „Tańczyć, śpiewać i malować to nie grzech” oraz „Tańczyć i śpiewać to nie grzech”.
- ✓ *Uniwersytet Trzeciego Wieku w Sępólnie* (działający przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury w Sępólnie) w 2018 roku był organizatorem lub współorganizatorem m.in.: „Jarmarku Wielkanocnego”, w trakcie którego można było podziwiać ozdoby świąteczne wykonane przez słuchaczy UTW. Zorganizowano również „Dni Rodziny”, podczas których można było oglądać wystawę prac wykonanych przez słuchaczy UTW.
- ✓ Słuchacze *Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Olecku* w latach 2017-2018 uczestniczyli w wielu wydarzeniach, m.in.: „Wieczór kolęd”, spektakl z udziałem seniorów „Biuro Matrymonialne”.
- ✓ *Giżycki Uniwersytet III Wieku* zorganizował Przegląd Aktywności III Młodości (przebiegający o charakterze międzynarodowym z udziałem zespołów z Litwy) – występy taneczne, teatralne, plastyczne, sportowe, muzyczne i inne oraz Juwenalia Emeryckie.

Z ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej wynika, że w 2017 roku **zlecono 31 zadań z zakresu aktywności kulturalnej osób starszych**. Łączna liczba beneficjentów wyniosła 2581. W 2018 r. z kolei zlecono 38 zadań. Łączna liczba beneficjentów wyniosła 3665.

Na podstawie zebranych informacji z powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego można stwierdzić, że w 2017 r. realizowano 10 zadań, w których liczba beneficjentów wyniosła 741 osób. W 2018 r. z kolei realizowano 12 zadań. Liczba uczestników wyniosła 1373 osoby.

Przykładowe zadania realizowane w powiatach:

- Powiat Olecki zlecił Fundacji Rozwoju Ziemi Oleckiej realizację zadania publicznego z zakresu kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego pt. „Promocja dziedzictwa kulturowego powiatu oleckiego”. Główne działania to organizacja warsztatów twórczych i popularyzacja dorobku kulturalnego powiatu oleckiego.
- Powiat Węgorzewski dofinansował realizację następujących m.in. następujących projektów: „Teatr na rozstaju”; „Wieczór kultur”; „W kręgu polskiej tradycji - Wigilijne spotkania z działaczami polskimi i polonijnymi z krajów ościennych”; „Międzynarodowe koncerty muzyki cerkiewnej”.

Obok samorządów gminnych i powiatowych również Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zlecał organizacjom pozarządowym zadania z zakresu aktywności kulturalnej osób starszych. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, zarówno w 2017 r., jak i w 2018 r. zlecił po 8 zadań z ww. zakresu. Szczegóły obrazuje poniższa tabela.

Tabela 4. Zlecenie organizacjom pozarządowym w 2017 r. i 2018 r. przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zadań z zakresu aktywności kulturalnej osób starszych

	L.p.	Nazwa organizacji	Nazwa zadania	Liczba uczestników (z wyszczególnieniem osób powyżej 50 r. ż.)
2017	1.	Stowarzyszenie Twórców i Orędowników Kultury „Anima” z siedzibą w Kobyłosze	Pamięci przesiedlonej muzyki: Muzykanci z zaginionej Bojkowszczyzny w kulturze Warmii i Mazur	140 ogólna liczba uczestników
	2.	Ochotnicza Straż Pożarna w Spręcowie	Wiejska międzypokoleniowa akademii sztuki w Spręcowie - kontynuacja	200 ogólna liczba uczestników
	3.	Fundacja „Borussia” z siedzibą w Olsztynie	Akademia Borussii	280 ogólna liczba uczestników
	4.	Oddział Rejonowy Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Pisz	VII Artystyczny Przegląd Emeryckich Zespołów Folklorystycznych 2018	330 ogólna liczba uczestników
	5.	Akademia Trzeciego Wieku przy Miejskim Ośrodku Kultury w Olsztynie	IV Warmińsko-Mazurski Festiwal Chórów i Zespołów Wokalnych Uniwersytetów i Akademii III Wieku „Hej Kołęda”	450 ogólna liczba uczestników
	6.	Stowarzyszenie „Głos Puszczy Rominckiej z siedzibą w Dubeninkach	Rominczańskie melodie nad Wisłą	100 ogólna liczba uczestników
	7.	Fundacja Teatr Iota z	Scena Słowa 2017	420

		siedzibą w radziach		ogólna liczba uczestników
	8.	Uniwersytet Trzeciego Wieku i Osób Niepełnosprawnych w Elblągu	Stworzenie Wspólnej Przestrzeni do integracji międzypokoleniowej	192 ogólna liczba uczestników
2018	1.	Stowarzyszenie Uniwersytet III Wieku w Iławie	VII Iławski Przegląd Chórów Uniwersytetów Trzeciego wieku z terenu województwa warmińsko-mazurskiego	350 ogólna liczba uczestników
	2.	Nidzicki Uniwersytet Trzeciego Wieku „Młodzi duchem” z siedzibą w Nidzicy	Sąsiedzkie Forum Seniora pt. Kobieta w życiu społeczeństwa”	79 ogólna liczba uczestników
	3.	Akademia Trzeciego Wieku przy Miejskim Ośrodku Kultury w Olsztynie	V Warmińsko-Mazurski Festiwal Chórów i Zespołów Wokalnych Uniwersytetów i Akademii III Wieku „Hej Kołęda”	500 ogólna liczba uczestników
	4.	Oddział Rejonowy Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Pisz	VIII Artystyczny Przegląd Emeryckich Zespołów Folklorystycznych 2018	300 ogólna liczba uczestników
	5.	Fundacja Teatr Lota z siedzibą w Radziach	Scena Słowa 2018	400 ogólna liczba uczestników
	6.	Ochotnicza Straż Pożarna w Spręcowie	Wiejska międzypokoleniowa akademia sztuki w Spręcowie - kontynuacja	160 ogólna liczba uczestników
	7.	Uniwersytet Trzeciego Wieku i Osób Niepełnosprawnych w Elblągu	Polski pejzaż	80 ogólna liczba uczestników
	8.	Towarzystwo Kultury Teatralnej Warmii i Mazur z siedzibą w Olsztynie	Teatr przy Stoliku na Warmii i Mazurach	250 ogólna liczba uczestników

*Źródło: Dane Departamentu Kultury i Edukacji
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie*

Liczba **projektów/programów z zakresu aktywności kulturalnej osób starszych** (w tym finansowanych ze środków zewnętrznych m.in. środków europejskich) realizowanych przez gminy województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2017-2018, w porównaniu z latami poprzednimi tj. 2015-2016, wzrosła kilkakrotnie. Z ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej wynika, że w 2017 r. realizowano 38, w których uczestniczyło 2307 osób, z kolei w 2018 r. – 42 tego typu projekty (2919 uczestników).

Z ankiet nadesłanych przez powiatowe centra pomocy rodzinie wynika, że zaledwie jeden powiat (Elbląski) wykazuje działania w zakresie realizacji projektów związanych z aktywnością kulturalną osób starszych. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Elblągu w roku 2017 zrealizowało 9 projektów, w których udział wzięło 288 osób. Natomiast w 2018 roku liczba projektów wyniosła 8, zaś liczba uczestników - 239 osób.

Pewnymi działaniami w omawianym obszarze wykazały się również Uniwersytety Trzeciego Wieku.

- ✓ *Warmińsko-Mazurski Uniwersytet Trzeciego Wieku w Olsztynie* realizował następujące projekty „Rozwój oferty integracyjnej edukacyjnej i kulturowej oraz „Dzień Flagi Rzeczpospolitej”.

- ✓ *Uniwersytet Trzeciego Wieku w Górowie Iławieckim* realizował w 2018 roku projekt pn. „Świat kolorowych szkieł”.
- ✓ *Nidzicki Uniwersytet Trzeciego Wieku „Młodzi Duchem”* realizował projekty pn. „Tańczyć, śpiewać i malować to nie grzech” oraz projekt „Być razem”.
- ✓ *Uniwersytet Trzeciego Wieku w Ornecie* realizował trzy projekty w zakresie aktywności kulturalnej osób starszych: „Seniorowo na sportowo”, „Biesiada Seniora” oraz „Festiwal Piosenki Patriotycznej”.

Federacja Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa, realizowała w latach 2017 i 2018 dwa projekty wpisujące się w ww. działanie: „Stawiamy na seniorów” oraz „Strażnicy Pamięci”.

Projekty/programy z zakresu aktywności kulturalnej osób starszych, realizował również Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, w tym między innymi:

- PZERI O/R w Piszcu realizował program pn. „VII Artystyczny Przegląd Emeryckich Zespołów Folklorystycznych”.
- PZERI O/R w Giżycku realizował w roku 2017 dwa projekty: „20-lecie Klubu Seniora” oraz projekt pn. „Festyn plenerowy”. W 2018 roku zorganizowano trzy projekty: „Aktywizacja i organizacja czasu wolnego seniorów”, „Piknik rodzinny”, „Festyn plenerowy”.

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 2.2. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba zadań z zakresu aktywności kulturalnej osób starszych, zleconych do realizacji organizacjom pozarządowym (w tym liczba uczestników)	43 zadania 3852 uczestników	35 zadań 11 020 uczestników	45 zadań 7555 uczestników	49 zadań 5434 uczestników	58 zadań 7157 uczestników
Liczba projektów/programów z zakresu aktywności kulturalnej osób starszych (w tym finansowanych ze środków zewnętrznych m.in. europejskich) oraz liczba osób w nich uczestniczących	22 projekty 2613 uczestników	11 projektów 1244 uczestników	13 projektów 1553 uczestników	47 projektów 2595 uczestników	50 projektów 3158 uczestników

Cel szczegółowy 2.3 Poszerzenie oferty edukacyjnej skierowanej do osób starszych

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

W kwietniu 2015 roku podpisana została **deklaracja współpracy** pomiędzy Federacją FOSa, Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie i Porozumieniem Uniwersytetów III Wieku Warmii i Mazur. Przedmiotem współpracy, kontynuowanej w latach 2016-2018, jest wymiana informacji, doświadczeń oraz zasobów, a także prowadzenie wspólnych działań

na rzecz rozwoju aktywności i edukacji osób potrzebujących wsparcia w tym zwłaszcza osób starszych w województwie warmińsko-mazurskim.

W okresie od marca do października 2018 r. w województwie warmińsko-mazurskim realizowany był projekt pn.: „Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie otwiera bramę wiedzy dla Uniwersytetów Trzeciego Wieku” w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Celem projektu było upowszechnianie nauki poprzez organizację zajęć o charakterze edukacyjnym i popularno-naukowym dla słuchaczy trzynastu UTW działających na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Słuchacze każdego UTW przyjeżdżali do siedziby Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego czterokrotnie, każdorazowo uczestnicząc w dwóch zajęciach praktycznych (warsztaty). Dodatkowo dla każdego Uniwersytetu zorganizowano po 3 wykłady w rodzimych siedzibach. Na zakończenie realizacji projektu odbyła się konferencja podsumowująca, w której uczestniczyło ponad 550 osób. W powyższym projekcie uczestniczyły Uniwersytety Trzeciego Wieku z Lidzbarka Welskiego, Nidzicy, Białej Piskiej, Działdowa, Iławy, Kętrzyna, Nowego Miasta Lubawskiego, Olsztynka, Ostródy, Purdy, Olsztyna oraz Jarocka Akademia Trzeciego Wieku z Olsztyna i Akademia Trzeciego Wieku przy MOK w Olsztynie.

Ponadto:

- ✓ *Uniwersytet Trzeciego Wieku w Górowie Iławieckim* podjął współpracę z Federacją Organizacji Socjalnych (FOSA) oraz z Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie - w ramach współpracy zorganizowano wiele wykładów, które poprowadzili pracownicy FOSy oraz UWM.
- ✓ *Uniwersytet Trzeciego Wieku w Olecku* podjął współpracę z Wyższą Szkołą Gospodarki Turystycznej w Elku w zakresie organizacji i realizacji programu edukacyjnego UTW.
- ✓ *Uniwersytet Trzeciego Wieku w Ornecie* zawarł porozumienie z UTW w Morągu, Lidzbarku Warmińskim, Elblągu, Olsztynie oraz Ostródzie.
- ✓ *Uniwersytet Trzeciego Wieku działający przy Bibliotece Publicznej w Bisztyнку* zawarł porozumienie z UTW Bartoszyce oraz Górowo Iławieckie - w ramach porozumienia zorganizowano quiz „100 lat dla Polski”.
- ✓ Warmińsko-Mazurski Uniwersytet Trzeciego Wieku w Olsztynie zawarł porozumienie z Uczelniami z Olsztyna: UWM i WSiZ im. Prof. Kotarbińskiego oraz ze Federacją FOSA w Olsztynie. Wymienione uczelnie w ramach współpracy zobowiązały się do bezpłatnego delegowania swoich wykładowców na wykłady prowadzone dla słuchaczy UTW. UWM w ramach porozumienia zobowiązał się także do bezpłatnego użyczenia sal lekcyjnych UWM znajdujących się przy ul. Żołnierskiej na zajęcia językowe, próby chóru, kółek artystycznych i w ramach innych potrzeb.

Realizacja seminariów, konferencji, warsztatów itp. przygotowujących do aktywnej emerytury w 2017 r. i 2018 r., podobnie jak w latach poprzednich, odbywała się na terenie województwa warmińsko-mazurskiego w stopniu niewielkim.

Federacja FOSA wykazała się także aktywnością w tym zakresie realizując projekt pn.: „Combat loneliness through learning” („Zwalczanie samotności przez uczenie”), którego celem jest poprawa oferty edukacyjnej dla seniorów zmagających się z izolacją społeczną i samotnością. Uczenie się jest skutecznym narzędziem radzenia sobie z tymi problemami. Ułatwia wyjście z domu, nawiązywanie kontaktów z innymi oraz zapewnia interakcje społeczne i stymulację. W ramach projektu każdy z partnerów zorganizował krótkoterminowe wspólne szkolenie dla pracowników organizacji uczestniczących w projekcie, aby dzielić się bieżącą działalnością.

Zarówno w 2017 r., jak i w 2018 r. na terenie województwa warmińsko-mazurskiego realizowano **działania upowszechniające, promujące, wspierające działalność oraz potencjał uniwersytetów i akademii trzeciego wieku.**

Warmińsko-Mazurski UTW w Olsztynie w ramach edukacji i aktywizacji osób starszych organizował dla słuchaczy: lektoraty z języków obcych (m.in. angielski, włoski, niemiecki), kursy komputerowe, wykłady o różnej tematyce (m.in.: ekonomia, prawo, historia, psychologia), wyjścia do teatru oraz kina, spotkania integracyjne (m.in. ogniska, zabawa andrzejkowa, bale karnawałowe), poza tym organizowane były wyjazdy wypoczynkowe do Sanatorium „Mazowsze” w Łebie oraz wycieczki zagraniczne.

Uniwersytet Trzeciego Wieku w Górowie Iławieckim poprzez prowadzenie zajęć promuje alternatywne sposoby spędzania wolnego czasu oraz utrzymuje więzi i integruje lokalną społeczność (przykładowe działania: „*Misterium Męki Pańskiej*” - przedstawienie plenerowe przygotowane dla lokalnej społeczności, *Wigilia Miejska* - wspólne lepienie pierogów, „Konkurs wiedzy o Polsce pod hasłem „100 Lat dla Polski!” w ramach obchodów 100-lecia odzyskania niepodległości”).

W 2017 r. i 2018 r. Gmina Lidzbark realizowała działania mające na celu aktywizację oraz integrację lokalnej społeczności wokół *Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Lidzbarku*, w tym m.in. wydarzenia tj.: „Gminny Dzień Seniora”, „Międzyuniwersyteckie Zawody Strzeleckie o Puchar Starosty Działdowskiego”.

Działalności *Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Olecku* promowana była w lokalnej prasie oraz na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Olecku.

Giżycki Uniwersytet III Wieku - celem działania Uniwersytetu jest realizacja idei doskonalenia się przez całe życie oraz umożliwienie miłego, twórczego i ciekawego spędzenia wolnego czasu. Uniwersytet umożliwia dokończenie i rozwój zainteresowań wszystkim mieszkańcom Giżycka w wieku 50+, nieaktywnym zawodowo, niezależnie od dotychczasowego wykształcenia. Oferta stałych zajęć obejmuje: zajęcia komputerowe, językowe – angielski, niemiecki, rosyjski, francuski, włoski, turystyka, nordic walking, boccia, gimnastyka z elementami aikido, qigong, taniec towarzyski, latino solo, rytmika, chór, piosenka biesiadna, literatura i film, sekcja szachowa i brydż, fotografia, sztuki piękne, rękodzieło, trzy sekcje teatralne (Formacja Teatralna na Luzie, sekcja etyki, Scena Słowa), pływanie, joga, salonik polityczny, gimnastyka umysłu i psychologia, sekcja gier towarzyskich, sekcja rowerowa, żeglarsstwo, wędkarstwo, sekcja wolontariatu.

Ważną inicjatywą Federacji FOSa jest realizowany od 2014 r. projekt pn. „**Akademia III Wieku Warmii i Mazur**”, tj. platforma edukacji osób starszych, liderów środowisk seniorskich, osób i instytucji z nimi współpracujących. Akademia wychodzi naprzeciw potrzebom osób starszych, organizacji seniorskich zwłaszcza z małych miejscowości, które ze względu na odległość mają problem z dostępem do oferty głównych ośrodków edukacyjnych w województwie. W ramach Akademii III Wieku Warmii i Mazur podpisane zostało porozumienie o współpracy z Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie oraz Porozumieniem Uniwersytetów III Wieku Warmii i Mazur. Dzięki temu udało się stworzyć bardzo atrakcyjną ofertę dla uczestników projektu, jak również dotrzeć do organizacji seniorskich najbardziej potrzebujących wsparcia. Nawiązano współpracę ze specjalistami z różnych dziedzin, pracownikami naukowymi, pasjonatami i innymi, którzy najczęściej wolontarystycznie prowadzili wykłady, warsztaty i inne spotkania dla seniorów. Akademia ma na celu rozwijanie sprawności intelektualnej, aktywizację i włączanie osób starszych w działania na rzecz społeczności lokalnej.

Zlecenie organizacjom pozarządowym zadań z zakresu edukacji osób starszych przez gminy województwa warmińsko-mazurskiego zarówno w 2017, jak i 2018 roku,

odbywało się w niewielkiej skali. W 2017 r. przekazano dotację na realizację 12 zadań o charakterze edukacyjnym, które objęły 1419 osób. W 2018 r. dofinansowano 14 zadań, które swym zasięgiem objęły 1622 osoby.

Z nadesłanych ankiet wynika, że tylko dwa powiaty (nowomiejski i ostródzki), wykazały aktywność w zakresie zlecenia organizacjom pozarządowym zadań z zakresu edukacji osób starszych. W 2017 tylko Powiat Ostródzki zlecił zadanie, w którym udział wzięło 30 osób, z kolei w 2018 r. zlecone zostały 2 zadania przez wspomniane wyżej powiaty, w których udział wzięło łącznie 380 osób. Podejmowane inicjatywy miały na celu aktywizację osób w wieku emerytalnym. Zadania realizowane były m.in. przez Uniwersytet Trzeciego Wieku.

Obok samorządów gminnych i powiatowych w 2018 r. również Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zlecił organizacjom pozarządowym zadanie z zakresu edukacji osób starszych: „Z historią w trzeci wiek. Drogi walki o niepodległość. Cykl wykładów dla seniorów” - umowa z Towarzystwem Naukowym im. Wojciecha Kętrzyńskiego z siedzibą w Olsztynie (ogólna liczba uczestników – 450 osób).

W opinii **Federacji Uniwersytetów Trzeciego Wieku Warmii i Mazur** funkcjonujące w Polsce UTW działają głównie na zasadach wolontariatu, praktycznie nie otrzymując wsparcia, z wyjątkiem sporadycznych działań w zakresie realizacji zadań samorządowych. Jest to jednak realizacja zadań samorządów, a nie systemowe wsparcie, o którym mówi **Rezolucja Rady Europy z 2011 r. w sprawie odnowionej europejskiej agendy w zakresie uczenia się dorosłych (2011/C 372/01)**.

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 2.3. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba zadań z zakresu edukacji osób starszych, zleconych do realizacji organizacjom pozarządowym (w tym liczba uczestników)	9 zadań 1293 uczestników	7 zadań 1244 uczestników	15 zadań 1889 uczestników	13 1449 uczestników	17 2452 uczestników
Liczba porozumień/deklaracji/listów intencyjnych/umów zawartych przez uniwersytety i akademie trzeciego wieku z uczelniami wyższymi dotyczącymi edukacji osób starszych	4	12	12	7	20

Cel szczegółowy 2.4. Wzrost bezpieczeństwa osób starszych

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

Zarówno w 2017 r., jak i w 2018 r., podejmowano na terenie województwa warmińsko-mazurskiego wiele różnorodnych działań, inicjatyw i przedsięwzięć na rzecz **wzrostu bezpieczeństwa osób starszych** przy współpracy różnych podmiotów działających w obszarze szeroko rozumianej polityki społecznej.

Z nadesłanych ankiet wynika, że 22 gminy województwa warmińsko-mazurskiego wykazały aktywność w ww. zakresie. W roku 2017 liczba kampanii medialnych i akcji społecznych podnoszących świadomość społeczeństwa na temat procesów starzenia się oraz

uwrażliwiających na kwestie bezpieczeństwa seniorów wyniosła 31, zaś w roku 2018 – 52 kampanie.

W trakcie trwania kampanii medialnych oraz akcji społecznych seniorzy mogli uczestniczyć m.in. w:

- ✓ Kampanii społecznej „Bezpieczny senior w środowisku” - spotkanie z Policją oraz kurs ratownictwa medycznego.
- ✓ Akcjach nt. bezpieczeństwa seniorów prowadzonych przez Gminę Miejską Nowe Miasto Lubawskie we współpracy z Komendą Powiatową Policji w Nowym Mieście Lubawskim i Powiatową Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną w Nowym Mieście Lubawskim, m.in.: „Akcje na wnuczka”, „Zakupy na promocjach”, „Bezpieczeństwo na drodze”, „Zdrowe żywienie i choroby wieku starczego”, itp.
- ✓ Spotkania seniorów w formie debat, w których uczestniczyli np. psycholog, dzielnicowy, terapeuta uzależnień, podczas których wskazywano zagrożenia dla seniorów ze strony oszustów, naciągaczy oraz uczulano na ochronę swoich danych osobowych i szczególną ostrożność w kontaktach z obcymi.

Prowadzone akcje społeczne miały na celu podniesienie świadomości osób starszych w zakresie zagrożeń, wyłudzeń i ogólnego bezpieczeństwa.

W trosce o bezpieczeństwo osób starszych, Komenda Wojewódzka Policji w Olsztynie oraz komendy miejskie i powiatowe podejmowały szereg inicjatyw mających na celu uwrażliwienie społeczeństwa w zakresie zagrożeń, na jakie mogą być narażeni seniorzy, a także wskazywali zasady, jakimi powinny się oni kierować, aby takich ewentualnych zagrożeń uniknąć. Najbardziej popularną metodą edukacji były spotkania prowadzone w klubach seniora, uniwersytetach III wieku oraz świetlicach środowiskowych dziennego pobytu dla osób starszych. Poniżej przedstawiono wybrane działania realizowane w omawianym okresie:

Działania profilaktyczne realizowane przez Komendę Wojewódzką Policji w Olsztynie w 2017 roku:

- ✓ Przedstawiciel KWP w Olsztynie uczestniczył w konferencji pn. „Innowacyjne usługi środowiskowe i społeczne na rzecz osób starszych” organizowanej przez Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z okazji Światowego Dnia Praw Osób Starszych;
- ✓ Przedstawiciel KWP w Olsztynie uczestniczył w posiedzeniach Wojewódzkiego Zespołu ds. monitorowania programu „Polityka senioralna województwa warmińsko – mazurskiego na lata 2014-2020”;
- ✓ We wszystkich kościołach województwa warmińsko–mazurskiego został odczytany apel Komendanta Wojewódzkiego Policji dotyczący działalności oszustów;
- ✓ W listopadzie funkcjonariusze z Wydziału Prewencji i Wydziału Kryminalnego KWP w Olsztynie, we wszystkich miastach powiatowych województwa warmińsko–mazurskiego spotykali się z przedstawicielami banków. Celem szkoleń było uwrażliwienie i wzmożenie czujności pracowników banków na problem oszustw na szkodę osób starszych, wprowadzenie sms-owego systemu ostrzegania oraz wypracowanie algorytmu postępowania w przypadku aktywności oszustów;
- ✓ Funkcjonariusze Komendy Wojewódzkiej wielokrotnie na łamach lokalnej prasy oraz antenie radio i telewizji wypowiedzieli się na temat bezpieczeństwa i zagrożeń z jakimi mogą się spotkać osoby starsze.

Wybrane działania realizowane przez komendy miejskie oraz powiatowe realizowane w 2017 roku:

- ✓ Policjanci z *Komendy Miejskiej Policji w Olsztynie* w ramach Miejskiego Programu Zapobiegania Przeszeczności oraz Ochrony Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego – „Bezpieczny Olsztyn”, realizowali autorski program edukacyjno-profilaktyczny pn. „*Bezpieczny Senior*”, skierowany do osób w wieku emerytalnym. Celem projektu była nauka bezpiecznych zachowań i wykształcenie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych, przeciwdziałanie zjawiskom patologii oraz zmniejszenie liczby przestępstw wśród olsztyńskich seniorów. Omawiano metody działania sprawców dokonujących oszustw, m.in. „na wnuczka” lub innego członka rodziny, bezpieczeństwo w środkach transportu i placówkach handlowych, zabezpieczenie domostwa przed włamaniem. W grudniu 2017 r. w Urzędzie Miasta w Olsztynie odbyła się debata pn. „Olsztyn dba o zdrowie i bezpieczeństwo seniorów”, na którą zaproszeni zostali seniorzy z Olsztyna, a także przedstawiciele służb i instytucji odpowiedzialnych za realizację lokalnej polityki senioralnej - pracownicy socjalni, strażacy, policjanci, przedstawiciele samorządu. Organizatorami przedsięwzięcia byli: Rada Olsztyńskich Seniorów, Wydział Prewencji Komendy Miejskiej Policji w Olsztynie i Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Miasta Olsztyna.
- ✓ Komenda *Miejska Policji w Elblągu* w ramach realizacji kampanii pn. „Bezpieczny Senior” podejmowała wielopłaszczyznowe działania skierowane do środowisk elbląskich seniorów. Oprócz spotkań bezpośrednich policjanci apelowali w środkach masowego przekazu o zachowanie ostrożności w kontaktach z osobami obcymi. W celu promocji wyżej wymienionych przedsięwzięć zorganizowano kampanię medialną, publikację plakatów i kolportaż ulotek. Zrealizowano film prewencyjny wspólnie z TV Truso o wyżej wymienionej tematyce. Przy współudziale Radia Olsztyn powstał klip dźwiękowy, który był emitowany w porozumieniu z Zarządem Komunikacji Miejskiej w Elblągu w autobusach i elbląskich tramwajach. Funkcjonariusze opracowali plansze multimedialne, które wyświetlane były na ekranach przystankowych w ramach współpracy z ZKM. Realizowane przedsięwzięcia cieszyły się dużym zainteresowaniem mediów lokalnych oraz ogólnopolskich.
- ✓ *Komenda Powiatowa Policji w Działdowie* – w okresie od marca 2017 r. do kwietnia 2017 r. przeprowadzono działania prewencyjne pn. „Bezpieczny Senior” skierowane do osób zamieszkujących teren powiatu działdowskiego. W październiku 2017 r. przeprowadzono debatę społeczną pn. „Porozmawiajmy o bezpieczeństwie – możesz mieć na nie wpływ” w Rybnie. Jednym z głównych tematów były przestępstwa metodą „na wnuczka” i „na policjanta”, a uczestnikami debaty były m.in. osoby starsze – mieszkańcy gminy Rybno. Ponadto policjanci przeprowadzili spotkania z podopiecznymi domów Senior-Wigor w Działdowie, Senior-Wigor w Lidzbarku oraz Stowarzyszenia „Pogodna Jesień” z Lidzbarka.
- ✓ *Komenda Powiatowa Policji w Giżycku* – w lutym 2017 r. giżyckie policjantki wybrały się z wizytą do Środowiskowego Domu Samopomocy w Giżycku. W spotkaniu udział wzięła 35 osobowa grupa podopiecznych. Celem spotkania było omówienie zasad bezpieczeństwa w różnych sytuacjach dnia codziennego. Służby Mundurowe omówiły zasady dbania o własne bezpieczeństwo oraz przypominały m.in. jak postępować w przypadku zagubienia czy kradzieży dokumentów. Ponadto zorganizowano **spotkanie z seniorami i osobami z niepełnosprawnościami**. Policjantki w Warsztatach Terapii Zajęciowej w Rynie omówiły podstawowe zasady poruszania się po drogach oraz potrzebę noszenia

elementów odblaskowych. Poruszono też kwestie związane z bezpieczeństwem w domu i miejscach publicznych.

- ✓ *Komenda Powiatowa Policji w Gołdapi* - w listopadzie 2017 roku wspólnie z Starostwem Powiatowym w Gołdapi zorganizowano debatę społeczną pn.: „*Zauważyć, reagować, sprawnie pomagać*”. Celem debaty było zdiagnozowanie potrzeb i oczekiwań społeczeństwa, wymiana informacji między dzielnicowymi, a mieszkańcami na temat istniejących zagrożeń oraz wspólne wypracowanie metod działania zmierzających do ich ograniczenia. Spotkanie było okazją do promowania aplikacji mobilnych tj. Krajowej Mapy Zagrożeń Bezpieczeństwa oraz Mojej Komendy.

Działania profilaktyczne realizowane przez Komendę Wojewódzką Policji w Olsztynie w 2018 roku:

- ✓ Przedstawiciel KWP w Olsztynie uczestniczył w ogólnopolskiej konferencji dotyczącej rozwoju usług dla starzejącego się społeczeństwa pn. „Teleopieka – innowacyjna forma wsparcia dla osób starszych” organizowanej przez Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie;
- ✓ Podczas konferencji pn. „Policja bliżej nas” organizowanej w Kętrzynie przez Komendę Wojewódzką Policji w Olsztynie i Komendę Powiatową Policji w Kętrzynie, przedstawiono temat „bezpieczeństwo osób starszych”;
- ✓ Przedstawiciel KWP uczestniczył w wojewódzkiej konferencji pn. „Ekonomia społeczna przyjazna seniorom”, organizowanej przez Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z okazji Światowego Dnia Praw Osób Starszych;
- ✓ W ramach współpracy z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie, Wydział Prewencji KWP w Olsztynie koordynował spotkania z seniorami organizowane z okazji Dnia Seniora pod hasłem „Aktywnie i Bezpiecznie”. Przedsięwzięcia odbyły się na terenie 9 powiatów województwa warmińsko-mazurskiego. Przedstawiciele Wydziału Prewencji aktywnie włączyli się w obchody organizowane w Olsztynie. Podczas spotkania z seniorami funkcjonariusze przedstawili 2 tematy: „Metody działania oszustów” oraz „Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa”.

Wybrane działania realizowane przez komendy miejskie oraz powiatowe realizowane w 2018 roku:

- ✓ *Komenda Miejska Policji w Elblągu* - realizacja kampanii pn. „Bezpieczny senior”. Z inicjatywy Zespołu Prasowego Komendanta Miejskiego Policji w Elblągu w ramach akcji „Odblaski ratują życie” zostały stworzone materiały (ulotki i plakaty) traktujące o konieczności używania elementów odblaskowych. Na materiałach ukazano jak kierowca widzi pieszego na jezdni w nocy bez kamizelki odblaskowej oraz z takim elementem umieszczonym w widocznym miejscu. Plakaty zostały umieszczone w budynkach użyteczności publicznej na terenie miasta i powiatu. W 2018 r. rozszerzono akcję o film promujący noszenie elementów odblaskowych. Ponadto w ramach akcji „Senior na drodze. Jestem świadomy – będę bezpieczny” razem z Krajową Radą Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego przeprowadzono zajęcia z seniorami, które obejmowały głównie problematykę niechronionych uczestników ruchu drogowego. W listopadzie i grudniu 2018 r. policjanci Komendy Miejskiej Policji w Elblągu zorganizowali debaty społeczne w świetlicy Spółdzielni Mieszkaniowej

„Sielanka” oraz w budynku Zarządu Okręgowego Rodzinnych Ogródków Działkowych. W trakcie debat mówiono o bezpieczeństwie seniorów.

- ✓ *Komenda Powiatowa Policji w Działdowie* - przy okazji spotkań ze społeczeństwem rozdawano ulotki informacyjno-prewencyjne dotyczące przestępstw wobec osób starszych, przemocy w rodzinie, oszustw na szkodę osób w podeszłym wieku, bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Ponadto, osobom starszym rozdawane były elementy odblaskowe.

W listopadzie 2018 r. policjanci przeprowadzili spotkania z podopiecznymi domów Senior-Wigor w Działdowie i Domu Seniora w Działdowie w ramach wspólnych działań z ZUS-em pn. „Aktywny Senior to bezpieczny senior”.

- ✓ *Komenda Powiatowa Policji w Elku* - policjanci włączyli się w obchody „Dnia Seniora” i wspólnie z pracownikami Zakładu Ubezpieczeń Społecznych spotkali się ze słuchaczami UTW. Podczas wygłoszonego wykładu policjanci poruszyli tematykę związaną z bezpieczeństwem osób starszych.
- ✓ *Komenda Powiatowa Policji w Kętrzynie* - kętrzyńscy policjanci wspólnie z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Kętrzynie realizowali program Kętrzyń Przyjazny Wiekowi „Bezpečny Senior”.
- ✓ *Komenda Powiatowa Policji w Mrągowie* realizowała program edukacyjny „Bezpečny Senior”. Podczas organizowanych spotkań seniorzy mogli dowiedzieć się, jak czuć się bezpiecznie i nie stać się ofiarą oszusta bądź złodzieja, jak ustrzec się przed kłopotami lub niepotrzebnymi wydatkami oraz o zasadach bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

- ✓ W lutym 2018 roku w Centrum Użyteczności Publicznej w Ostródzie odbyło się spotkanie policjantek z *Komendy Powiatowej Policji w Ostródzie* z członkami Koła Seniorów. Policjantki przeprowadziły prelekcje na temat metod działania oszustów, opowiedziały słuchaczom jak działają sprawcy, w jaki sposób rozmawiają ze swoją ofiarą i jak przekonują ją do przekazania pieniędzy. Omówione zostały również prawne konsekwencje podpisywania umów, właściwe zachowanie w placówkach bankowych, bankomatach, a także w środkach komunikacji miejskiej.

W październiku 2018 roku w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych w Ostródzie odbyło się spotkanie policjantów z osobami starszymi. Miało ono na celu przekazanie niezbędnej wiedzy, dzięki której zwiększy się ich bezpieczeństwo.

- ✓ Policjanci z *Komendy Powiatowej Policji w Szczytnie* przeprowadzili m.in. szereg działań, których celem było zapewnienie bezpiecznego i spokojnego funkcjonowania osobom starszym. Policjanci nawiązali współpracę z przedstawicielami Olsztyńskiej Delegatury Urzędu Komunikacji Elektronicznej, w porozumieniu, z którymi przeprowadzono spotkania edukacyjne z emerytami oraz uczestnikami Środowiskowych Domów Samopomocy.

W dniu 18 marca 2018 roku w szczycieńskiej siedzibie Związku Emerytów i Rencistów, odbyło się spotkanie, w którym uczestniczyli miejscy policjanci dzielnicowi, a także przedstawiciele olsztyńskiej delegatury Urzędu Komunikacji Elektronicznej. Tematami rozmów z seniorami były sposoby zawierania umów o świadczenie usług telekomunikacyjnych, prawa wynikające z osobistego podpisania umowy oraz na odległość, przez telefon czy też elektronicznie, poza lokalem przedsiębiorcy. Eksperti przedstawili warunki wycofania się z umowy.

W dniu 24 października 2018 r. roku podobne spotkania odbyły się w Środowiskowym Domu Samopomocy w Jedwabnie oraz w Wesołowie.

Kontynuując wątek bezpieczeństwa seniorów zarówno w 2017 r., jak i w 2018 r. na antenie Radia Olsztyn wyemitowano **audycje poradniczo-informacyjną** na temat bezpieczeństwa seniorów na Warmii i Mazurach.

Audycje - 2017 rok:

- Najlepsza Pora Dnia - szkolenia dla Akademii Trzeciego Wieku dotyczące oszustw seniorów - "na wnuczka", "na policjanta", "pracownika opieki społecznej".
- Bliższe Spotkania - ataki na seniorów - spotkanie informacyjne zorganizowane przez olsztyńskich policjantów, apel o ostrożność i zgłaszanie prób wyłudzeń.
- Bliższe Spotkania - koperta życia - akcja skierowana jest do mieszkających w Olsztynie seniorów – osób starszych, przewlekle chorych i samotnych.
- Porozmawiajmy o życiu - przemoc wobec osób starszych - Jak dużą skalę przybiera to zjawisko? Jakie są formy przemocy? Gdzie szukać pomocy, jak jej przeciwdziałać?
- Najlepsza Pora Dnia – Kierowcy, seniorzy. Czy seniorzy powinni przechodzić dodatkowe badania?
- Wiosna, lato, jesień - Wiem, co podpisuję - nieetyczne praktyki handlowe stosowane wobec osób starszych.

Audycje - 2018 rok:

- Bliższe Spotkania - Starzejące się społeczeństwo - Polskie społeczeństwo starzeje się. Jak zmienia się wizerunek seniora w naszym kraju? Rozmówca - Rzecznik Osób Starszych Województwa Warmińsko – Mazurskiego.
- Program Poranny - Akcja Senior na drodze. Jestem świadomy - będę bezpieczny. Spotkania dotyczące bezpieczeństwa seniorów w ruchu drogowym.

W 2018 r. TVP Olsztyn wyemitował spot pt. „Nie bądź biernym widzem”, w ramach kampanii społecznej „Przemoc wobec starszych” realizowanej przez Fundację Projekt Starsi. Kampania adresowana była do świadków przemocy wobec ludzi starszych i miała na celu zwrócenie uwagi na ten problem oraz przekazanie informacji jak zachować się i reagować w takich sytuacjach.

Działania na rzecz wzrostu bezpieczeństwa osób starszych realizują także umundurowane formacje tworzone przez radę miasta (gminy), mające na celu ochronę porządku publicznego.

Straż Miejska w Olsztynie w ramach Programu „Bezpieczny Senior”, w placówkach nadzorowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, przeprowadziła szereg spotkań, które cieszyły się dużym zainteresowaniem. Celem w/w spotkań było omówienie metod działań sprawców różnych przestępstw dokonywanych wobec najsłabszej grupy społecznej jaką są osoby starsze, niepełnosprawne, często samotne. W 2017 roku przeprowadzono 4 spotkania, natomiast w 2018 r. - 5 spotkań.

W kilkunastu gminach województwa warmińsko-mazurskiego w 2017 r. i 2018 r., na skutek przemocy lub podejrzenia jej stosowania wobec osób starszych, podejmowano inicjatywę założenia „**Niebieskiej Karty**”. Poza procedurą „Niebieskiej Karty”, wiele gmin rozwijało inne narzędzia przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych. Dotyczyły one m.in.:

- organizacji Punktów Konsultacyjnych ds. Przemocy w Rodzinie, w tym pomoc specjalistów tj. terapeuta, psycholog, pomoc prawną;
- realizacji lokalnej kampanii społecznej, informującej o działających na terenie gminy instytucjach na rzecz osób zagrożonych przemocą w rodzinie;
 - zajęcia korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy;
 - rozdawanie ulotek, rozwieszanie plakatów.

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 2.4. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba kampanii medialnych i akcji społecznych podnoszących świadomość społeczeństwa na temat procesów starzenia się oraz uwrażliwiających na kwestie bezpieczeństwa seniorów	ok. 30	283*	334*	31	53
Liczba „Niebieskich Kart” założonych na skutek przemyocy stosowanej wobec osób starszych	976	554	690	606	545

*zdecydowana większość to lokalne akcje społeczne, w tym również seminaria, konferencje, warsztaty, pogadanki itp.

Cel szczegółowy 2.5. Wzmocnienie rzecznictwa interesów osób starszych

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

Z informacji znajdujących się w zasobach Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie wynika, że w analizowanym okresie liczba **gminnych rad seniorów** uległa zwiększeniu: w 2017 r. było ich 12, a w 2018 r. – 17. Do zwiększenia liczby gminnych rad seniorów w województwie warmińsko-mazurskim znacząco przyczyniła się Federacja FOSa, która w 2017 roku realizowała projekt pn. „Rady Seniorów na Warmii i Mazurach”. W ramach projektu wsparciem merytorycznym, edukacyjnym i informacyjnym objętych zostało ponad 150 osób zainteresowanych rodzajem aktywności, jakim są rady seniorów. Powołano 6 nowych rad seniorów (Korsze, Braniewo, Purda, Giżycko, Orneta, Kętrzyn). W 2018 roku ponownie realizowano projekt pn.: „Aktywne Rady Seniorów na Warmii i Mazurach”, w ramach którego utworzono gminne rady seniorów w: Wydminach, Giżycku, Korszach, Orniecie oraz Lidzbarku Warmińskim. Ponadto, realizacja projektu w 2018 r. przyczyniła się do powołania Społecznej Rady Seniorów Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Dzięki wdrażaniu powyższych działań zarówno w 2017 jak i 2018 roku odbyły się Wojewódzkie Spotkania Rad Seniorów, organizowane przez Federację FOSa.

Społeczna Rada Seniorów Województwa Warmińsko-Mazurskiego powołana została Zarządzeniem Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego w październiku 2018 roku. Rada jest ciałem o charakterze inicjatywnym, doradczym i konsultacyjnym Marszałka, z którym współpracuje niemal we wszystkich obszarach dotyczących społeczności województwa. Celem głównym działania Rady jest tworzenie warunków do wykorzystania potencjału środowisk senioralnych województwa warmińsko-mazurskiego poprzez ich reprezentowanie, wzmacnianie i integrowanie.

Do zadań Rady należy w szczególności:

- 1) współpraca z Marszałkiem Województwa Warmińsko-Mazurskiego

- 2) udział w kreowaniu polityk senioralnych, udział w zespołach, grupach roboczych i innych ciałach wspólnych, kształtujących rozwój społeczno-gospodarczy województwa,
- 3) opiniowanie projektów aktów prawa miejscowego i formułowanie wniosków w sprawach dotyczących społeczności województwa, w tym zwłaszcza osób starszych,
- 4) inicjowanie działań na rzecz seniorów,
- 5) konsultowanie i ustalanie priorytetów polityk publicznych i zadań, w tym realizowanych na rzecz seniorów,
- 6) informowanie społeczności województwa o działaniach podejmowanych na rzecz środowiska seniorów,
- 7) inicjowanie działań mających na celu wykorzystywanie potencjału seniorów do budowania wolontariatu i aktywności społecznej seniorów,
- 8) dążenie do odtworzenia i umocnienia międzypokoleniowych więzi społecznych,
- 9) współpraca z organizacjami i instytucjami społecznymi, działającymi na rzecz seniorów oraz wymiana doświadczeń z Radami Seniorów i innymi organizacjami senioralnymi na terenie kraju,
- 10) budowanie i promowanie pozytywnego wizerunku seniorów, upowszechnianie wiedzy o potrzebach i prawach osób starszych.

Powstanie wojewódzkiej Rady Seniorów to wynik wieloletniej, partnerskiej współpracy Samorządu Województwa z Federacją FOSa oraz ze środowiskami seniorskimi. Rada liczy 28 członków, w tym reprezentanci siedemnastu powiatów wybrani przez konferencje plenarne środowisk seniorskich w poszczególnych powiatach, przedstawiciele poszczególnych organizacji seniorskich oraz jedna osoba reprezentująca Marszałka Województwa. Rada za trzy najważniejsze tematy dla swoich działań na trzyletnią kadencję przyjęła rozwój geriatry, usług teleopiekuńczych oraz gminnych rad seniorów.

W 2010 r. Federacja Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa z Olsztyna zainicjowała **powołanie instytucji Rzecznika Praw Osób Starszych Województwa Warmińsko-Mazurskiego**. W monitorowanym okresie działalność Rzecznika i jego zastępcy realizowana była w ramach projektu pn. „Stawiamy na seniorów” dofinansowanego z budżetu Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Rzecznicy prowadzili działalność głównie w subregionie olsztyńskim oraz elckim. W 2017 roku **Rzecznicy** przeprowadzili 255 spotkań, dyżurów poradniczych, interwencji, spotkań z mediami, samorządami, organizacjami pozarządowymi, innymi podmiotami oraz samymi osobami starszymi. Zorganizowane zostały 4 wykłady, w których udział wzięło 136 osób. Dzięki wykładom osoby starsze uzyskały informacje o prawach osób starszych, o sprzedaży pośredniej oraz o działalności Rzeczników Praw Osób Starszych. W 2018 r. zorganizowano 260 spotkań Rzeczników oraz podobnie jak w 2017 roku, 4 wykłady, w których udział wzięło ponad 130 osób. W subregionie elbląskim działalność rzecznicza prowadzona była przez przedstawiciela Fundacji Elbląg, niezależnie od projektu realizowanego przez Federację FOSa.

Ponadto, w Elblągu powołano **Pełnomocnika Prezydenta Miasta ds. Seniorów**, który współpracował na bieżąco z organizacjami, instytucjami i klubami seniora, uczestniczył w spotkaniach okolicznościowych np. z okazji Dnia Seniora, Wigilii, a także w spotkaniach z mieszkańcami organizowanymi z inicjatywy Prezydenta. Na bieżąco monitorował realizację „Elbląskiego Programu na Rzecz Osób Starszych na lata 2014-2020+”, Elbląskiej Karty Seniora, Koperty Życia. Kierował również pracą Elbląskiej Rady Seniorów.

Na podstawie danych z powiatowych centrów pomocy rodzinie można stwierdzić, że zarówno w 2017 r., jak i 2018 r. nie został powołany żaden **powiatowy Rzecznik Praw**

Osób Starszych. W żadnym powiecie nie powołano także **Pełnomocnika ds. osób starszych** w jednostce samorządu terytorialnego.

W okresie 2017-2018 wdrażane były następujące **programy na rzecz osób starszych**:

1. „*Gminny Program na rzecz osób starszych na lata 2015-2024 Miasta i Gminy Olsztynek*”;
2. „*Program Działań na Rzecz Osób Starszych w Gminie Lubawa na lata 2017 – 2020*”;
3. „*Program Senioralny Miasta Bartoszyce na lata 2014-2020*”;
4. W Dubieninkach przyjęto „*Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie 2016 – 2020*”;
5. „*Powiatowy Program na Rzecz Osób Starszych na lata 2015 – 2020*” – Powiat Działdowski;
6. „*Elbląski program na rzecz osób starszych na lata 2014-2020+*”.

Ponadto warto zaznaczyć, że zagadnienia dotyczące wsparcia i aktywizacji osób starszych często znajdują się w zapisach gminnych strategii rozwiązywania problemów społecznych.

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego przychylając się do idei propagowania praw osób starszych, w latach 2017-2018 zorganizował dwie **Wojewódzkie konferencje z okazji Światowego Dnia Praw Osób Starszych**. W 2017 roku konferencja przebiegała pod hasłem „*Innowacyjne usługi środowiskowe i społeczne na rzecz osób starszych*”. Podczas spotkania omawiano zagadnienia związane m.in. z konsekwencjami zmian demograficznych dla polityki samorządów oraz innowacyjnymi rozwiązaniami i usługami na rzecz osób starszych. Wśród gości przybyłych na konferencję byli seniorzy z województwa warmińsko-mazurskiego oraz przedstawiciele uniwersytetów i akademii trzeciego wieku, lokalnych samorządów, jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej, instytucji oświaty, kultury i edukacji, rynku pracy, ochrony zdrowia, a także organizacji pozarządowych, w tym działających na rzecz osób starszych (łącznie ok. 150 osób).

W 2018 r. hasło konferencji brzmiało „*Ekonomia społeczna przyjazna seniorom*”. Podczas wydarzenia prezentowano przykłady dobrych praktyk, w tym efekty innowacyjnego, prekursorskiego projektu pt.: „*Zielona opieka – gospodarstwa opiekuńcze w woj. kujawsko-pomorskim*”, podkreślono potrzebę dalszego rozwoju dziennych form wsparcia dla seniorów, usług teleopiekuńczych poszerzonych o usługi telemedycyny, a także konieczność zawiązywania partnerstw w celu budowania systemowego wsparcia seniorów.

Inicjatywy związane z **utworzeniem i promowaniem sieci oraz porozumień działających na rzecz osób starszych**, w tym uniwersytetów trzeciego wieku, dotyczyły głównie współpracy pomiędzy organizacjami seniorskimi (wspólne szkolenia, organizacja przedsięwzięć integracyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych, wspólne wyjazdy na wycieczki, przeglądy artystyczne).

W latach 2017-2018 kontynuowano działalność:

- **Porozumienia Uniwersytetów Trzeciego Wieku Warmii i Mazur**, którego zadaniem jest wymiana doświadczeń, wspieranie UTW o mniejszym potencjale, reprezentowanie potrzeb osób starszych wobec władz lokalnych i wojewódzkich, organizowanie spotkań, a także realizowanie wspólnych projektów.
- **Federacji Uniwersytetów Trzeciego Wieku Warmii i Mazur** - głównym celem działania federacji jest wspieranie wszystkich UTW oraz budowanie jedności ruchu UTW na Warmii i Mazurach.

W latach 2017 i 2018 - Federacja UTW Warmii i Mazur realizowała projekt pt.: "Szkoła Liderów UTW", w ramach którego przeszkolono łącznie 84 osoby z 24 UTW Warmii i Mazur z zakresu podnoszenia kompetencji liderów działających na rzecz edukacji osób starszych w UTW województwa warmińsko-mazurskiego.

➤ **Warmińsko-Mazurskiego Zespołu Delegatów Obywatelskiego Parlamentu Seniorów.**

Z nadesłanych ankiet wynika, że w omawianym okresie, gminy **włączały przedstawicieli organizacji seniorskich do prac w zespołach powoływanych przez samorząd** w niewielkim zakresie. Osoby te były członkami zespołu ds. opracowania programów na rzecz osób starszych oraz komisji konkursowej do opiniowania ofert na realizację zadań publicznych.

W przypadku samorządów powiatowych działanie to było realizowane przez 3 powiaty: elcki, mrągowski oraz węgorzewski.

- Zespół ds. Ekonomii Społecznej w powiecie Węgorzewskim, który liczy 16 członków (w tym 8 powyżej 50 r.ż.);
- Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych, który liczy 5 członków (w tym 2 powyżej 50 r.ż.);
- W Mrągowie powołano Społeczną Radę ds. Osób Niepełnosprawnych, rada ta liczy jednego członka w wieku powyżej 50 r.ż.

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 2.5. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba gminnych/powiatowych rad seniorów	3	7	8	12	17
Liczba gminnych/powiatowych rzeczników osób starszych	0	0*	0*	0	0
Liczba jednostek samorządu terytorialnego, w których powołano pełnomocników ds. osób starszych	1	2	2	2	2
Liczba lokalnych programów na rzecz osób starszych	3	6	6	6	6
Liczba sieci i porozumień działających na rzecz osób starszych	2	2	2	2	2
Liczba zespołów opracowujących, opiniujących oraz monitorujących lokalne programy społeczne, powoływanych przez samorządy terytorialne, do których włączono przedstawicieli organizacji seniorskich	3	3	3	3	3

*według danych pozyskanych z powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz ośrodków pomocy społecznej w monitorowanym okresie w gminach i powiatach województwa warmińsko-mazurskiego nie powołano gminnych/powiatowych rzeczników osób starszych.

Cel szczegółowy 2.6. Wzmacnianie i promowanie integracji międzypokoleniowej

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

Warmińsko-Mazurski Uniwersytet Trzeciego Wieku w ramach **międzypokoleniowych imprez kulturalnych, edukacyjnych**, uczestniczy w corocznej imprezie organizowanej przez olsztyński Ośrodek Sportu i Rekreacji w Aquasferze z okazji Dnia Seniora. Podczas imprezy, wraz z seniorami, występują dzieci z przedszkoli oraz szkół. W imprezie każdorazowo uczestniczy około 200 seniorów. W imprezie udział biorą nie tylko słuchacze UTW, ale także słuchacze Akademii Trzeciego Wieku przy Miejskim Ośrodku Kultury w Olsztynie, Jarockiej Akademii Trzeciego Wieku z Olsztyna, związku Emerytów i Rencistów oraz często również seniorzy niezrzeszeni.

Uniwersytet Trzeciego Wieku w Górowie Iławeckim bierze udział w następujących międzypokoleniowych imprezach: biesiady, grille (majówka, święto pieczonego ziemniaka), zabawy Karnawałowe, zabawy Andrzejkowe, Misterium Męki Pańskiej oraz Wigilię Miejską.

Uniwersytet Trzeciego Wieku w Lidzbarku zorganizował m.in. inscenizację fragmentów epopei „Pan Tadeusz” Adama Mickiewicza dla uczniów gimnazjum w Lidzbarku.

Uniwersytet Trzeciego Wieku w Ornecie zorganizował 10 międzypokoleniowych imprez m.in.: „ekoHOCKI-KLOCKI”; „Zdrowy posiłek to nie wysiłek”; „Mikołajki w Domu Dziecka”; „Ogólnopolskie czytanie „Wesela” S. Wyspiańskiego.

Giżycki Uniwersytet Trzeciego Wieku inicjuje działania mające na celu integrację międzypokoleniową poprzez organizację *Podwórkowej Ligi Boccia*, wolontariat z dziećmi i młodzieżą, niepodległościowe gry terenowe oraz włączanie się w inicjatywy przedszkolne i szkolne.

Na podstawie informacji uzyskanych z ośrodków pomocy społecznej oraz powiatowych centrów pomocy rodzinie można stwierdzić, że w 2017 i 2018 roku na terenie województwa warmińsko-mazurskiego organizowano wiele różnorodnych **międzypokoleniowych imprez kulturalnych, edukacyjnych, turystycznych, sportowo-rekreacyjnych, okolicznościowych itp.** Z ankiet otrzymanych z ośrodków pomocy społecznej wynika, że 54 gminy realizowały różnego rodzaju imprezy międzypokoleniowe. W roku 2017 łączna liczba zrealizowanych imprez wynosiła 587, natomiast w 2018 r. zrealizowano aż 836 imprez kulturalnych, edukacyjnych itp. o charakterze międzypokoleniowym. Przedsięwzięcia gmin dotyczyły m.in.: obchodów Dnia Babci i Dziadka, Dnia Kobiet, Dnia Matki, uroczystych śniadań wielkanocnych i spotkań wigilijnych, festynów i pikników rodzinnych, bali przebierańców, warsztatów rękodzieła, wspólnych występów artystycznych, bali seniora, cykli wydarzeń w ramach obchodów Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny, przeglądów muzycznych, itp.

Duża część gmin i powiatów województwa warmińsko-mazurskiego podejmowała **działania promujące pozytywne wartości rodzin wielopokoleniowych poprzez kampanie społeczne, spotkania integracyjne i okolicznościowe** itp. Były to podobnie jak wyżej pikniki i festyny rodzinne, obchody Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny, imprezy sportowo-rekreacyjne, kulturalne i edukacyjne, spotkania okolicznościowe (Dzień Babci, Dziadka, Dzień Seniora).

Ponadto, na antenie Polskiego Radia Olsztyn pojawiały się audycje dotyczące życia w rodzinach wielopokoleniowych. Przykładem mogą być programy: „Dobro Czyń” - członkowie Rady Olsztyńskich Seniorów opowiadali o swoich wnukach oraz program pt. „Koktajl Kulturalny” - rozmowa ze studentami Akademii Trzeciego Wieku.

Telewizja Polska S.A. Oddział Terenowy w Olsztynie, wyemitowała w latach 2017-2018 dwa spoty społeczne. Pierwszy pt.: „Strategia Odbudowy Rodziny”, tj. kampania społeczna, która informowała, że silna rodzina to podstawa budowania silnej gospodarki i silnej Polski, a trwała rodzina jest podstawowym nośnikiem wartości, tworzy wysokiej klasy

kapitał społeczny, wpływa na ograniczenie problemów społecznych oraz przyczynia się do budowania bogactwa kraju. Drugi spot zrealizowano nt. „Ratuj Rodzinę”, w którym podkreślano, że szczęśliwa rodzina nie powstaje automatycznie z chwilą ślubu, ale jest tworzona codziennym wysiłkiem.

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 2.6. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba zorganizowanych międzypokoleniowych imprez kulturalnych, edukacyjnych, okolicznościowych itp.	Ze względu na różnorodność przedsięwzięć nie ma możliwości podania szacunkowej liczby zrealizowanych imprez. Zostały one przedstawione w materiale w formie opisowej	Ok. 623	Ok. 681	Ok.587	Ok. 836
Liczba lokalnych miejsc wielopokoleniowych spotkań, promujących aktywność turystyczną, sportowo-rekreacyjną, kulturalną, edukacyjną i społeczną osób starszych	ok. 323 ¹	ok. 306	ok. 315	ok. 303	ok. 309

Cel szczegółowy 2.7. Promowanie pozytywnego wizerunku seniorów, ich potencjału, aktywności społecznej, kulturalnej i edukacyjnej

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

Konkurs Godni Naśladowania, organizowany jest od 2003 roku przez Radę Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego pod honorowym patronatem Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Jego ideą jest promowanie najlepszych inicjatyw organizacji pozarządowych i ich reprezentacji oraz działań lokalnych samorządów w zakresie współpracy z III sektorem.

W roku 2008 wprowadzono do Konkursu nową kategorię – „na najlepszą inicjatywę na rzecz osób starszych w województwie warmińsko-mazurskim”, która realizowana była we współpracy z Federacją FOSA w Olsztynie. Konkursem objęte były wszelkie inicjatywy (projekty) organizacji pozarządowych oraz instytucji województwa warmińsko-mazurskiego skierowane do osób starszych. Zgłoszenia inicjatyw mogły dokonywać organizacje, instytucje oraz osoby fizyczne, osoby prawne, organy administracji publicznej oraz kościoły i związki wyznaniowe.

Tabela 5. Wykaz inicjatyw nagrodzonych w latach 2009-2018 w konkursie Godni Naśladowania w kategorii „na najlepszą inicjatywę na rzecz osób starszych w województwie warmińsko-mazurskim”

Rok	Nagrodzone i wyróżnione inicjatywy/projekty	Realizator
-----	---	------------

¹ Dane będące w zasobach ROPS, uwzględniające następujące podmioty: kluby seniora, UTW, dzienne domy pomocy, domy pomocy społecznej, rodzinne domy pomocy, placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym, lub osobom w podeszłym wieku (według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r.).

2009	„Uniwersytet III Wieku” (statuetka)	Stowarzyszenie Opieki Paliatywno-Hospicyjnej i Długotrwale Unieruchomionych – „Pomocna Dłoń” z Braniewa
	„Juwenalnia Emerytów – Piernikalia” (nagroda rzeczowa)	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Oddział Rejonowy w Giżycku
2010	„Most międzypokoleniowy nad rzeką Szkwą” (statuetka i nagroda rzeczowa)	Stowarzyszenie „Kolonja nad Szkwą” z Kolonii
	„Uczelnia dla seniorów” (wyróżnienie)	Uniwersytet III Wieku i Osób Niepełnosprawnych z Elbląga
2011	„Teatr potrzebny – cykl spektakli teatralnych z udziałem mieszkańców DPS w Jonkowie” (statuetka i nagroda rzeczowa)	Stowarzyszenie „Teatr Węgajty” z Jonkowa
	„Majówka Ludziom Złotego Wieku” (wyróżnienie)	Stowarzyszenie Organizatorów i Menadżerów Pomocy Społecznej i Ochrony Zdrowia Region Warmińsko-Mazurski z Olsztyna
2012	Za całokształt działalności na rzecz osób starszych (statuetka i nagroda rzeczowa)	Warmińsko-Mazurski Uniwersytet Trzeciego Wieku z Olsztyna
2013	Za całokształt działalności na rzecz osób starszych (statuetka i nagroda rzeczowa)	Stowarzyszenie Europejskie Centrum Wsparcia Społecznego HELPER z Olsztyna
2014	„Seniorada” (statuetka i nagroda rzeczowa)	Europejskie Stowarzyszenie Edukacji i Rozwoju PIONIER z Olsztyna
	„Akademia Seniorów Warmii i Mazur” (wyróżnienie)	Mazurskie Stowarzyszenie Aktywności Lokalnej w Orzyszu oraz Sieci na Rzecz Seniorów Warmii i Mazur
	„Nie starzeje się ten kto nie ma na to czasu” (wyróżnienie)	Stowarzyszenie na rzecz Kształcenia Ustawicznego Uniwersytet III Wieku w Ostródzie
2015	„Seniorzy na scenę!” (statuetka i nagroda rzeczowa)	Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych „Nasze Prostki”
2016	„Musical na ludowo” (statuetka i nagroda rzeczowa)	Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne MOZAIKA
	„Turniej muzyczny - Muzyka łączy pokolenia” (wyróżnienie)	Towarzystwo Przyjaciół LO w Pasłęku
2017	Całokształt działań na rzecz seniorów	Rada Olsztyńskich Seniorów
2018	Od 2018 r. zmieniono kategorie konkursowe, w związku z czym inicjatywy na rzecz osób starszych mogły być zgłaszane w czterech dostępnych kategoriach tj.: organizacja godna naśladowania, pozarządowiec godny naśladowania, samorząd godny naśladowania oraz przedsiębiorca godny naśladowania. W 2018 roku nie zostały nagrodzone lub wyróżnione inicjatywy na rzecz osób starszych ani organizacje seniorskie.	

Źródło: opracowanie własne ROPS

W 2017 r. i 2018 r. zorganizowano konferencje i spotkania z okazji **Międzynarodowego Dnia Osób Starszych**, zarówno w wymiarze wojewódzkim, jak i powiatowym oraz gminnym, np. w Giżycku corocznie organizowane są uroczyste obchody Dnia Seniora - jest to wydarzenie o charakterze integracyjnym odbywające się w Klubie Seniora.

X Wojewódzka Konferencja z okazji Międzynarodowego Dnia Osób Starszych odbyła się 4 października 2017 w Olsztynie. Myślą przewodnią spotkania było hasło: Wyzwania IV wieku – podążając za zmianą. Uczestniczyło w niej ponad 125 osób: przedstawiciele administracji publicznej, jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych (seniorskich, UTW) – wszystkich tych, którzy pracują z i na rzecz osób starszych oraz międzypokoleniowo, a także seniorów z całego województwa.

XI Wojewódzka Konferencja z okazji Międzynarodowego Dnia Osób Starszych - odbyła się 27 października 2018 roku w Olsztynie. Było to wydarzenie o charakterze

międzynarodowym, w którym uczestniczyło ponad 160 osób: przedstawiciele administracji publicznej, jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych (seniorskich, UTW) – wszystkich tych, którzy pracują z i na rzecz osób starszych oraz międzypokoleniowo, seniorzy z całego województwa, a także przedstawiciele organizacji i instytucji z pięciu krajów UE, uczestników i partnerów projektu „Silver Learners”. Formuła konferencji została przygotowana w taki sposób, aby umożliwić jej uczestnikom i ekspertom odniesienie się do kilku obszarów dotyczących osób starszych: innowacji i nowych technologii, kwestii opieki zdrowotnej oraz przełamywaniu stereotypów.

W obu przypadkach, podobnie jak w latach poprzednich, organizatorem konferencji była Federacja Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa we współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Ważnymi wydarzeniami mającymi na celu m.in. promowanie pozytywnego wizerunku seniorów, ich potencjału, aktywności społecznej, kulturalnej i edukacyjnej są organizowane od kilkunastu lat przez Akademię Trzeciego Wieku działającą przy Miejskim Ośrodku Kultury z Olsztyna **Europejskie Spotkanie Integracyjne Polskich Uniwersytetów Trzeciego Wieku w Olsztynie**.

W latach 2017-2018 w Olsztynie odbyły się XI oraz XII Europejskie Spotkania Integracyjne Polskich Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Ich idea i potrzeba organizacji narodziła się w 2006 roku podczas wyjazdu członków ATW do Lwowa. W trakcie wizyty wybrzmiała potrzeba zorganizowania spotkania, w którym uczestniczyłyby kilkusobowe delegacje wszystkich polskich UTW z za wschodniej granicy oraz przedstawiciele krajowych UTW. Spotkania służą szeroko pojętej integracji polskiego środowiska senioralnego oraz krzewieniu idei tworzenia uniwersytetów za wschodnią granicą.

W pierwszym spotkaniu w **2007 roku uczestniczyły delegacje pięciu polskich UTW** z za wschodniej granicy, w **2017 r. brało udział 17 delegacji** (z Brześcia, Grodna, Lwowa, Zdołbunowa, Dyneburga, Kiejdan, Kłajpedy, Solecznik, Niemenczyna, Święcian, Kowna, Poniewieża z za wschodniej granicy oraz z Bukaresztu, Wiednia i Czeskiego Cieszyna – razem 97 osób), a w **2018 roku** w XII spotkaniu uczestniczyły delegacje z Rosji (Obwód Kaliningradzki), Kazachstanu, Białorusi, Litwy, Łotwy, Ukrainy, Republiki Czeskiej, Rumunii i Austrii - razem **22 delegacje** oraz 8 delegacji z krajowych UTW.

W 2017 roku tematem przewodnim Europejskiego Spotkania Integracyjnego Polskich Uniwersytetów Trzeciego Wieku było hasło „Polonia i Polacy w krajach europejskich – prawa, perspektywy, oczekiwania”, a w 2018 temat spotkania brzmiał „Dla Niepodległej – Polonia i Polacy w Krajach Europejskich”.

Celem przyświecającym organizacji powyższych spotkań jest wzmocnienie aktywizacji i integracji środowisk polskich w kraju zamieszkania, poprzez nawiązanie więzi z Polską i Polskimi Uniwersytetami Trzeciego Wieku w Europie, powstanie nowych organizacji tego typu, umocnienie tożsamości narodowej przez uczestnictwo w imprezach artystycznych z udziałem członków krajowych UTW i polskich organizacji kresowych, promocja Olsztyna poza granicami Polski, zwiększenie wiedzy na temat miasta, budowanie marki oraz pozyskiwanie nowych ambasadorów naszego miasta. Spotkania służą również podwyższaniu kompetencji organizacyjnych i kierowniczych polskich UTW w Europie oraz komitetów założycielskich nowych PUTW.

Z inicjatywy Rady Olsztyńskich Seniorów w latach 2017-2018 w Olsztynie realizowano przedsięwzięcie pod nazwą **„Tydzień Seniora”**. To przedsięwzięcie organizowane wspólnie przez Stowarzyszenie Przyjaciół Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie, Miejską Bibliotekę Publiczną w Olsztynie, Radę Olsztyńskich Seniorów, Obywatelski Parlament Seniorów, Urząd Miasta Olsztyna, Miejski Ośrodek Pomocy

Spółecznej w Olsztynie, Wodne Centrum Rekreacyjno-Sportowe Aquasfera, Galerię Warmińską, mające na celu utworzenie dla osób w wieku 60+ atrakcyjnej oferty działań kulturalnych. Wśród proponowanych aktywności znalazły m.in. w projekcje filmowe, przedstawienia Teatru przy Stoliku, warsztaty komputerowe, zajęcia sportowe, plastyczne, historyczne, spotkania z literaturą, wystawy fotografii, występu chórów, warsztaty rękodzieła, warsztaty z psychologiem poświęcone spędzaniu czasu w grupach wielopokoleniowych, a nawet można było skorzystać z porad lekarskich i prawniczych.

W gminach województwa warmińsko-mazurskiego konferencje i spotkania z okazji Międzynarodowego Dnia Osób Starszych organizowano w niewielkim zakresie. Przykłady działań podjętych w omawianym obszarze:

- ✓ Każdego roku w Olsztynku odbywa się spotkanie z okazji Międzynarodowego Dnia Osób Starszych w Dziennym Domu Senior + oraz bal seniora dla wszystkich organizacji seniorów z gminy;
- ✓ W Elblągu co roku organizowana jest Senioriada, w której uczestniczy ok. 500 osób, ponadto odbywają się spotkania w Klubach Seniora. Seniorzy przedstawiają swoje osiągnięcia kulturalne, sportowe, omawiają różne sprawy osób starszych - uczestniczy ok. 200 osób;
- ✓ Koncert z okazji Międzynarodowego Dnia Osób Starszych adresowany do wszystkich seniorów z Gminy Lidzbark Warmiński.
- ✓ W roku 2017 w ramach Nowomiejskich Dni Seniora, w sali sesyjnej Urzędu Miejskiego zorganizowano uroczyste spotkanie, w którym uczestniczyli przedstawiciele m.in.: lokalnej społeczności, władz miasta i jednostek samorządowych, Miejskiej Rady Seniorów, Klubu Seniora, Uniwersytetu Trzeciego Wieku, nowomiejskiej parafii i Dziennego Domu Opieki Medycznej, Rzecznik Praw Osób Starszych Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz Prezes Okręgowego Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Olsztynie. Podczas spotkania przybliżono zgromadzonym działalność Dziennego Domu Opieki Medycznej w Nowym Mieście Lubawskim oraz zasady funkcjonowania systemu Teleopieki dla osób starszych i niepełnosprawnych.
- ✓ W Bartoszycach w latach 2017-2018 zorganizowano łącznie 4 przedsięwzięcia z okazji Międzynarodowego Dnia Osób Starszych. Miały one charakter integracyjny i kulturalny. Ponadto bartoszyccy seniorzy wzięli udział w Wojewódzkich Konferencjach organizowanych w Olsztynie, w tym XI Wojewódzkiej Konferencji pod hasłem: „Europejskie trendy w polityce senioralnej. Silver Lernas – Europejska sieć na rzecz poprawy standardów pracy z seniorami w Europie”. Uczestnicy bartoszyckiego Domu „Senior-WIGOR” zaznaczyli swój udział w konferencji prezentując wyroby rękodzielnicze, będące efektem ich aktywności podczas codziennych zajęć terapeutycznych.
- ✓ W październiku odbył się III Gminny Dzień Seniora w Dziennym Domu Senior-Wigor w Lidzbarku, w którym udział wzięły 53 osoby, wszystko odbyło się w ramach realizacji zadania publicznego pomiędzy UTW Lidzbark a Gminą Lidzbark.

Radio Olsztyn nagłaśniało **aktywność osób starszych i ich potencjał** emitując w latach 2017-2018 liczne audycje na ten temat m.in.:

Audycje 2017

- Koktajl Kulturalny - Olsztyńskie BWA przygotowało zajęcia plastyczne dla starszych mieszkańców zainteresowanych rozwijaniem twórczych pasji (rozmowa z organizatorami i uczestnikami).

- Bliższe Spotkania - Program SENIORSTARS - w 4 edycji programu wzięło udział 80 seniorów z powiatów działdowskiego, iławskiego i nowomiejskiego, którzy przez kilka miesięcy w Truszczynach uczyli się historii kosmosu i pod okiem fachowców obserwowali niebo.
- Wiosna, lato, jesień - Seniorada w Szczytnie - Powiatowy Przegląd Twórczości Seniorów.
- Wiosna, lato, jesień - Portret Seniora Aktywnego - wystawa fotografii w olsztyńskim planetarium przygotowana przez członków Koła Miłośników Fotografii Akademii Trzeciego Wieku. Sport, teatr, taniec, moda, podróże - pasje seniorów zapisane na fotografii przez seniorów.

Audycje - 2018 rok

- Bliższe Spotkania - Program Senior Plus - aktywność po sześćdziesiątce, czyli emerytem być.
- Najlepsza Pora Dnia - Edukacja seniorów. Jak edukacja i potrzeba nauki są popularne wśród seniorów? UWM w Olsztynie otwiera się na Uniwersytety Trzeciego Wieku z całego województwa.
- Bliższe Spotkania - Uroczyste zakończenie realizacji projektów „Seniorstars 2018” i „Senior Bezpieczny 2018” w Rybnie. Seniorstars 2018 to realizowany od 5 lat przez Fundację Nicolaus Copernicus projekt, który aktywizuje seniorów poprzez realizację cyklu zajęć z astronomii, astrofizyki, historii astronomii.

W 2017 r. i 2018 r. kontynuowano wydawanie czasopisma „Generacja” - czasopisma dla osób starszych. Łącznie publikację wydano w nakładzie 800 egzemplarzy (300 egzemplarzy w 2017 oraz 500 egzemplarzy w 2018 r.). Autorami tekstów są seniorzy oraz osoby pracujące z i na rzecz osób starszych, przedstawiający propozycję na aktywne spędzanie czasu przez osoby starsze.

Zarówno w 2017 r., jak i 2018 r. na terenie województwa warmińsko-mazurskiego działali **lokalni liderzy, animatorzy wśród osób starszych**. W znacznej mierze byli to: kierownicy zespołów wokalnych, przewodniczący Kół Emerytów i Rencistów, Kół Gospodyń Wiejskich oraz klubów seniora, prezisi UTW, pracownicy ośrodków kultury.

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 2.7. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba wyróżnionych/nagrodzonych inicjatyw promujących aktywność społeczną, kulturalną i edukacyjną osób starszych	18	15	20	19	16
Liczba zorganizowanych dorocznych konferencji i spotkań z okazji Międzynarodowego Dnia Osób Starszych w wymiarze wojewódzkim, powiatowym i gminnym	1	14	48	30	33
Liczba lokalnych liderów, animatorów wśród osób starszych odpowiadających za aktywność społeczną seniorów	ok. 36	117	120	125	135
Liczba wyemitowanych materiałów promujących potencjał i aktywność osób starszych, w szczególności przez media publiczne	1	25	30	22	178

OBSZAR III AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA

Celem strategicznym Obszaru III jest: *Zwiększenie aktywności zawodowej – aktywna i efektywna praca do osiągnięcia wieku emerytalnego oraz możliwość jej kontynuacji według potrzeb.*

Realizacji celu strategicznego służą niżej opisane cele szczegółowe.

Cel szczegółowy 3.1. Podnoszenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych oraz kompetencji osobowościowych osób starszych

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

Na podstawie danych przygotowanych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie można stwierdzić, że w latach 2017-2018, podobnie jak w 2014-2016, publiczne służby zatrudnienia na terenie województwa warmińsko-mazurskiego **realizowały kursy i szkolenia dla osób starszych**, podnoszące ich kwalifikacje zawodowe i kompetencje osobowościowe. Ich zakres i tematyka była różnorodna. Największą popularnością w latach 2017-2018 wśród osób starszych cieszyły się kursy prawa jazdy, technika i handel artykułami technicznymi (w tym: mechanika, metalurgia, energetyka, elektryka, elektronika, telekomunikacja, miernictwo, naprawa i konserwacja pojazdów), zagadnienia związane z architekturą i budownictwem oraz zarządzaniem (poniższa tabela).

Tabela 6. Organizowane w latach 2014-2018 kursy, szkolenia itp. dla osób powyżej 50 r. ż. podnoszących ich kwalifikacje zawodowe i kompetencje osobowościowe

L.p.	Wyszczególnienie	Liczba uczestników ogółem	Liczba uczestników powyżej 50 r. ż.	Liczba uczestników ogółem	Liczba uczestników powyżej 50 r. ż.	Liczba uczestników ogółem	Liczba uczestników powyżej 50 r. ż.	Liczba uczestników ogółem	Liczba uczestników powyżej 50 r. ż.	Liczba uczestników ogółem	Liczba uczestników powyżej 50 r. ż.
		2014		2015		2016		2017		2018	
1)	Rozwój osobowościowy i kariery zawodowej	70	21	0	0	50	3	67	7	0	0
2)	Sztuka, kultura, rzemiosło artystyczne	3	1	3	1	2	1	4	4	3	3
3)	Języki obce	7	3	11	2	3	2	2	0	2	0
4)	Sprzedaż, marketing, public relations, handel nieruchomościami	165	66	44	7	50	10	17	3	39	2
5)	Rachunkowość, księgowość, bankowość, ubezpieczenia, analiza inwestycyjna	74	29	43	12	25	1	19	2	38	9
6)	Zarządzanie i administrowanie	469	48	298	26	168	14	212	6	212	11
7)	Prace sekretarskie i biurowe	31	21	31	7	5	0	2	0	6	0
8)	Informatyka i wykorzystanie komputerów	64	42	17	3	16	0	28	2	21	1
9)	Technika i handel artykułami technicznymi (w tym: mechanika, metalurgia, energetyka, elektryka, elektronika, telekomunikacja, miernictwo, naprawa i konserwacja pojazdów)	180	46	127	14	106	22	80	17	53	7
10)	Górnictwo i przetwórstwo przemysłowe (w tym: przemysł spożywczy, lekki, chemiczny)	73	13	61	6	7	0	25	5	23	1
11)	Architektura i budownictwo	272	40	241	38	166	37	109	16	100	6
12)	Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo	21	1	14	1	18	5	6	0	7	0
13)	Opieka zdrowotna	20	11	16	5	18	3	12	1	3	0
14)	Opieka społeczna (w tym: opieka nad osobami niepełnosprawnymi, starszymi, dziećmi, wolontariat)	116	35	71	13	59	16	47	10	20	4
15)	Ochrona własności i osób	22	9	69	10	18	9	20	3	14	7
16)	Usługi hotelarskie, turystyka i rekreacja	25	6	68	4	50	5	4	0	5	0
17)	Usługi gastronomiczne	64	14	22	1	28	10	14	0	3	0
18)	Usługi fryzjerskie, kosmetyczne	0	0	72	3	50	0	82	2	43	1
19)	Usługi krawieckie, obuwnicze	76	1	46	2	8	0	36	3	10	0
20)	Usługi stolarskie, szklarskie	1	1	4	0	0	0	4	1	3	1
21)	Usługi transportowe (w tym kursy prawa jazdy)	1004	104	1027	66	904	99	943	64	734	50
22)	Pozostałe usługi	92	8	136	14	98	13	185	13	149	14
23)	Nauka aktywnego poszukiwania pracy	154	33	20	1	44	8	0	0	0	0
24)	Inne obszary szkoleń	532	88	425	38	366	40	291	42	186	27

Źródło: opracowanie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie na podstawie danych z zał. nr 4 do sprawozdania MPiPS-01 o rynku pracy

Innym rodzajem usług świadczonych przez instytucje rynku pracy mających na celu aktywizację zawodową osób powyżej 50 r.ż. były **usługi doradztwa/poradnictwa zawodowego**. W latach 2017-2018, podobnie jak w 2014-2016, największym zainteresowaniem osób bezrobotnych powyżej 50 r.ż. cieszyło się poradnictwo indywidualne.

Porady indywidualne mają na celu przełamanie barier dotyczących poszukiwania i podejmowania zatrudnienia przez osoby powyżej 50 roku życia, m.in. poprzez podwyższenie samooceny, określenie predyspozycji zawodowych, zbadanie sytuacji zawodowej, osobistej oraz zdrowotnej w celu doboru odpowiedniej formy wsparcia.

Analizując dalej dane z poniższej tabeli, należy zwrócić uwagę, że w przypadku poradnictwa indywidualnego liczba uczestników istotnie zmalała względem roku 2014. Znaczący spadek liczby osób wynikał głównie ze zmian ustawowych. Nowelizacja ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy weszła w życie w maju 2014 roku. Doradcy zawodowi udzielający wszystkim osobom bezrobotnym porad indywidualnych i grupowych stali się doradcami indywidualnymi klienta. Zostały im przypisane nowe zadania takie jak profilowanie, opracowywanie IPD. Ponadto ograniczona została grupa osób, którym taką usługę można świadczyć. Zmniejszyła się liczba bezrobotnych 50+ zarejestrowanych w urzędach pracy, a także zgodnie z nowymi przepisami z porad mogli korzystać głównie bezrobotni z II profilem. Usługi tej nie można zaadresować do bezrobotnych z III profilem. W związku z tym zmniejszyła się liczba bezrobotnych uprawnionych do korzystania z doradztwa. Zlikwidowane zostały też kluby pracy i w związku z tym zmniejszyła się liczba osób korzystających ze szkoleń z zakresu umiejętności poszukiwania pracy. Doradcy nie udzielali też informacji zawodowej.

W przypadku informacji zawodowej w latach 2017-2018 widoczny jest wzrost liczby osób powyżej 50 r.ż. korzystających z tej formy doradztwa/poradnictwa zawodowego względem roku 2015 i 2016. Według PUP-u, gdzie odnotowano największy wzrost, wynika on przede wszystkim ze struktury zarejestrowanych bezrobotnych i konieczności objęcia osób 50+ tą usługą. Nie mogąc przedstawić propozycji odpowiedniej pracy (ze względu na wiek, nieodpowiednie/zdezaktualizowane kwalifikacje, długotrwałe pozostawanie w ewidencji urzędu) obejmowano te grupę długotrwałym poradnictwem zawodowym.

Tabela 7. Organizowanie w latach 2014 – 2018 doradztwa/poradnictwa zawodowego dla osób powyżej 50 roku życia

Wyszczególnienie	Liczba osób korzystających (powyżej 50 r.ż.)				
	2014	2015	2016	2017	2018
Poradnictwo indywidualne	6979	3357	3596	3431	3195
Poradnictwo grupowe	1017	570	534	452	444
Badania testowe	146	97	94	93	65
Informacja zawodowa	2688	1659	1629	2272	2111
Zajęcia i szkolenia aktywizacyjne	373	51	36	35	53

Źródło: opracowanie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie

Ponadto, powiatowe urzędy pracy w ramach **poradnictwa zawodowego**, co roku organizują cykliczne spotkania oraz targi pracy. Ich adresatami jest szeroki krąg odbiorców, w tym osoby powyżej 50. roku życia. Targi pracy realizowane są zazwyczaj w partnerstwie z innymi instytucjami działającymi w obszarze rynku pracy lub edukacji. Nie wszystkie urzędy prowadzą szczegółową listę osób odwiedzających targi, dlatego też nie ma możliwości jednoznacznego wskazania liczby osób 50+ uczestniczących w tych wydarzeniach. W latach 2017-2018 odbyły się m.in. niżej wymienione targi pracy:

- 1) Targi Pracy i Edukacji zorganizowane przez OHP Elbląg, we współpracy z PUP w Braniewie oraz Młodzieżowym Centrum Kariery OHP Braniewo i Ośrodkiem Szkolenia Zawodowego OHP Braniewo. Osoby obecne na targach mogły skorzystać z poradnictwa zawodowego, uzyskać pomoc ze strony doradców zawodowych z urzędu pracy oraz Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej w Elblągu. Obecność na targach potwierdziło 46 osób, z tego 7 osób w wieku 50+. Wydarzenie to powtórzono w 2018 r. Wówczas w targach uczestniczyły 44 osoby, z tego 5 osób w wieku 50+.
- 2) Elbląskie Targi Pracy i Edukacji, których organizatorem był Prezydent Elbląga, PUP w Elblągu oraz Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży OHP w Elblągu. Patronatem honorowym wydarzenie objął Wojewoda Warmińsko-Mazurski. W targach udział wzięło 94 wystawców, goszczono 39 pracodawców oraz 10 agencji zatrudnienia, a także Powiatowy Urząd Pracy w Braniewie oraz Powiatowy Urząd Pracy w Nowym Dworze Gdańskim. Przedstawiono łącznie około 1 110 ofert pracy w różnych branżach oraz zawodach. Pierwszy raz na targach gościł również Areszt Śledczy w Elblągu, który przedstawił propozycję współpracy z pracodawcami w zakresie pracy dla osadzonych w ramach projektu „Praca dla więźniów”. Obecni byli też przedstawiciele jednostek szkoleniowych, którzy przedstawili szeroką ofertę kursów i szkoleń. Na targach zaprezentowały swoje działania instytucje zajmujące się wsparciem osób niepełnosprawnych oraz instytucje wspierające przedsiębiorczość, w tym inicjatywy z zakresu ekonomii społecznej. Osobom zainteresowanym porad prawnych udzielali pracownicy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Państwowej Inspekcji Pracy w Elblągu. Licznie odwiedzający chętnie korzystali z przygotowanych materiałów i ulotek promujących usługi rynku pracy. Przez cały czas trwania targów doradcy klienta PUP w Elblągu - pośrednicy pracy i doradcy zawodowi udzielali osobom zainteresowanym porad zawodowych oraz informacji dotyczących usług rynku pracy i rozpoczęcia działalności gospodarczej. Szacunkowo targi odwiedziło około 2000 osób poszukujących pracy, bezrobotnych oraz uczniów (impreza miała charakter otwarty nie można określić liczby osób pow. 50 roku życia), z czego 99 osób znalazło zatrudnienie. Targi powtórne zostały zorganizowane w 2018 r. Odwiedziło je wówczas w sumie około 1000 osób – bezrobotnych oraz uczniów
- 3) Elbląskie Targi Pracy w ramach Ogólnopolskiego Tygodnia Kariery na Warmii i Mazurach „*Ja na rynku pracy: moje talenty i moje kompetencje*”. Organizatorem był Powiatowy Urząd Pracy w Elblągu we współpracy z Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży OHP w Elblągu oraz z Wojewódzkim Urzędem Pracy w Olsztynie. Patronatem honorowym wydarzenie objął Wojewoda Warmińsko Mazurski oraz Prezydent Miasta Elbląg. Organizatorzy gościli 69 wystawców, przedstawiono 964 ofert pracy, a także bogatą ofertę szkoleniową i edukacyjną. 35 pracodawców zaprezentowało 254 oferty pracy w różnych branżach i zawodach. Placówka Straży Granicznej oraz Komenda Miejska Policji w Elblągu wzbudziły szerokie zainteresowanie osób chcących podjąć pracę jako funkcjonariusz straży granicznej oraz funkcjonariusz policji. Zainteresowani mogli uzyskać szczegółowe informacje na temat rekrutacji przyjęcia do służby. Bogatą ofertę 498 ofert zatrudnienia w kraju i za granicą zaprezentowało 11 agencji zatrudnienia z naszego miasta i z terenu Polski. Poszukiwano głównie opiekunów osób starszych w Niemczech, jak również kierowców, spawaczy, ślusarzy, monterów konstrukcji stalowych, elektryków. Zaprezentowano też oferty pracy na pracowników magazynu, operatorów wózków widłowych, pracowników szklarni w Holandii. Osobom zainteresowanym porad prawnych udzielali pracownicy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz Państwowej Inspekcji Pracy w Elblągu. Obecny był także Areszt Śledczy w Elblągu, który

przedstawił propozycje współpracy z pracodawcami w zakresie pracy dla osadzonych. Swoje działania zaprezentowały również instytucje zajmujące się wsparciem osób niepełnosprawnych oraz instytucje wspierające przedsiębiorczość, w tym inicjatywy z zakresu ekonomii społecznej. Niezmiernie dużym zainteresowaniem cieszyło się stanowisko Powiatowego Urzędu Pracy w Elblągu. Doradcy klienta PUP w Elblągu pośrednicy pracy i doradcy zawodowi udzielali osobom zainteresowanym porad zawodowych oraz informacji dotyczących usług rynku pracy i rozpoczęcia działalności gospodarczej. Osoby poszukujące zatrudnienia mogły zapoznać się z ofertami pracy pozostającymi. Tradycyjnie swoje stanowiska wystawiły również Powiatowe Urzędy Pracy w Malborku, Nowym Dworze Gdańskim, Braniewie oraz Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży OHP w Elblągu, które zaprezentowały oferty pracy będące w dyspozycji tych urzędów. Targi odwiedziło około 600 osób poszukujących pracy, bezrobotnych oraz uczniów (impreza miała charakter otwarty nie można określić liczby osób pow. 50 roku życia).

- 4) Targi Pracy i Edukacji – zorganizowane przez PUP w Gołdapi, adresowane do wszystkich osób poszukujących zatrudnienia, zastanawiających się nad zmianą dotychczasowej pracy, dążących do uzyskania nowych kwalifikacji, a także do młodzieży stojącej przed wyborem dalszej drogi edukacyjnej. Podczas Targów pracownicy PUP w Gołdapi przedstawiali zainteresowanym osobom aktualne oferty pracy i stażu, informowali o usługach i instrumentach rynku pracy oraz o możliwościach podjęcia pracy za granicą. Przy stanowisku można też było uzyskać wiedzę na temat przygotowania dokumentów aplikacyjnych i uzyskać potrzebne wzory CV i listu motywacyjnego. W latach 2017-2018 w targach uczestniczyło łącznie nieco ponad 1000 osób, w tym ok. 100 to osoby powyżej 50 r.ż.
- 5) IX Targi Pracy i Edukacji zorganizowane przez PUP w Lidzbarku Warmińskim. Uczestnicy targów, w tym również osoby powyżej 50 roku życia, mogli zapoznać się z krajowymi i zagranicznymi ofertami zatrudnienia, a także uzyskać informacje na temat instrumentów rynku pracy oraz różnych form wsparcia realizowanych przez PUP w Lidzbarku Warmińskim.
- 6) XI i XII Targi Pracy w Szczytnie, podczas których swoje oferty pracy zaprezentowało łącznie blisko 140 przedsiębiorców, w wydarzeniach wzięło udział łącznie ponad 2000 osób poszukujących zatrudnienia, w tym ponad 650 osób powyżej 50 roku życia. Podczas targów, osoby bezrobotne miały możliwość bezpośredniej rozmowy z pracodawcami poszukującymi pracowników. Mogły również uzyskać informacje o możliwościach dalszego kształcenia. Swoją pomocą służyli także doradcy zawodowi PUP w Szczytnie w zakresie sporządzania dokumentów aplikacyjnych.
- 7) Targi Pracy w Piszcu, w których w latach 2017-2018 uczestniczyło łącznie ok. 100 osób powyżej 50 r.ż.
- 8) Targi Pracy w Elku, w których w 2018 roku uczestniczyło 299 osób, w tym 31 osób powyżej 50 roku życia

Oprócz targów pracy w ramach doradztwa/poradnictwa zawodowego organizowane były również inne działania, i tak dla przykładu na terenie powiatu mrągowskiego w 2017 r. doradcy zawodowi w siedzibie Powiatowego Urzędu Pracy w Mrągowie w ramach Tygodnia Kariery w Powiecie Mrągowskim zorganizowali Dni Informacyjne. Celem wydarzeń było zwiększenie świadomości i wiedzy dotyczącej konsekwencji wynikających ze zmian na rynku pracy. W wydarzeniu łącznie udział wzięło 128 osób, wśród nich były osoby pow. 50 roku życia. W tym samym roku przeprowadzono zajęcia o tematyce „Trening kompetencji i umiejętności społecznych” w Klubie Integracji Społecznej w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Pieckach. Uczestnikami spotkania było 6 osób pow. 50 r. ż. W 2018 r. doradcy

zawodowi zorganizowali „Mrągowskie Dni Kariery” w ramach W-M Tygodnia Kariery. Głównym celem wydarzeń Tygodnia Kariery było uświadomienie wszystkim uczestnikom różnic pokoleniowych, ukazanie zależności międzypokoleniowej, przedstawienie dobrych stron generacji oraz sposobów na znalezienie porozumienia. Z wydarzeń skorzystało łącznie 196 osób. Na terenie powiatu nawiązana została również stała współpraca z przedstawicielami Inkubatora Ekonomii Społecznej w Mrągowie i w Kętrzynie, działającym przy Stowarzyszeniu na Rzecz Rozwoju Spółdzielczości i Przedsiębiorczości Lokalnej WAMA-COOP.

Drugim działaniem określonym w celu szczegółowym 3.1. jest usługa pośrednictwa pracy. Jest ona jedną z podstawowych usług rynku pracy, o której mowa w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku. Polega m.in. na udzielaniu pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia, a pracodawcom w pozyskaniu pracowników o poszukiwanych kwalifikacjach zawodowych, informowaniu osób zarejestrowanych i pracodawców o aktualnej sytuacji i przewidywanych zmianach na lokalnym rynku pracy, inicjowaniu i organizowaniu kontaktów osób zarejestrowanych z pracodawcami. Każda osoba bezrobotna i poszukująca pracy - bez względu na wiek - po zarejestrowaniu się w urzędzie pracy jest kierowana do doradcy klienta, który usługę pośrednictwa pracy dostosowuje do indywidualnych potrzeb. Realizacja pośrednictwa pracy odbywa się m.in. w ramach targów pracy, o których była wyżej mowa, a także poprzez giełdy pracy, które w latach 2017-2018 zorganizowane zostały m.in. przez Powiatowe Urzędy Pracy w Działdowie, Elku, Giżycku, Gołdapi, Olsztynie, Pisz, Ostródzie. Powyższe PUP-y w latach 2017-2018 zorganizowały łącznie 125 giełd pracy, w których uczestniczyło nieco ponad 850 bezrobotnych powyżej 50 r.ż.

PUP w Olecku wśród realizowanych usług pośrednictwa pracy dla osób pow. 50 roku życia wymienił następujące działania:

Kategoria rodzaju propozycji	Rok 2017	Rok 2018
Informowanie bezrobotnych i poszukujących pracy o aktualnej sytuacji i przewidywanych zmianach na lokalnym rynku pracy	28	66
Propozycja pracy	290	205
Propozycja prac społecznie użytecznych	16	21
Propozycja stażu	76	19
Informacja EURES (zagraniczne oferty pracy)	72	65

W Miejskim Urzędzie Pracy w Olsztynie bezrobotni powyżej 50 roku życia otrzymywali skierowania do pracy i uczestniczyli w giełdach pracy oraz Olsztyńskich Targach Pracy.

Ilość wydanych: skierowań do pracy: 2017 r. -780; 2018 r. - 687

skierowań na staż: 2017 r. -199; 2018 r. -145

skierowań na prace społecznie użyteczne: 2017 r. -92; 2018 r. -84

Analogiczne działania podejmowane były w Urzędzie Pracy Powiatu Olsztyńskiego. Bezrobotni z tej grupy wiekowej otrzymywali skierowania do pracy, uczestniczyli w giełdach pracy i Olsztyńskich Targach Pracy.

Ilość wydanych: skierowań do pracy: 2017 r. -340; 2018 r.-496

skierowań na staż: 2017 r.-91; 2018 r.-106

skierowań na prace społecznie użyteczne: 2017 r.-65; 2018 r.-48

Oprócz informacji o wolnych miejscach pracy i miejscach aktywizacji zawodowej, bezrobotni kierowani byli na wolne wakaty. W porównaniu do 2015 i 2016 liczba osób w wieku 50+ zatrudnionych w ramach usług pośrednictwa pracy w 2017 i 2018 roku zmalała odpowiednio o 2372 osoby i 2990 osób. Wynika to ze spadku liczby zarejestrowanych bezrobotnych. Jednocześnie z każdym rokiem pracodawcy co raz mniej byli zainteresowani zatrudnianiem osób w wieku 50+ pozostających w rejestrze bezrobotnych z lat poprzednich, szczególnie: długotrwale bezrobotnych, bez kwalifikacji zawodowych, z problemami zdrowotnymi (nawykami) i małą mobilnością (nie posiadających możliwości dojazdów z małych miejscowości do miejsc potencjalnego zatrudnienia).

Tabela 8. Liczba osób bezrobotnych powyżej 50 r.ż. objętych aktywizacją zawodową w latach 2015-2018

Wybrane formy aktywizacji	Liczba osób bezrobotnych powyżej 50 r.ż. objętych aktywizacją zawodową			
	2015	2016	2017	2018
Prace interwencyjne	673	697	792	784
Roboty publiczne	1426	1386	1410	1013
Dofinansowanie podejmowania działalności gospodarczej	136	101	102	120
Refundowane stanowiska pracy	325	342	331	312
Podjęcie pracy w ramach dofinansowania wynagrodzenia za zatrudnienie skierowanego	144	155	166	97
Razem:	3483	3245	2885	2391

Źródło: Opracowanie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie

Analizując powyższą tabelę można zauważyć, że najwięcej osób zostało skierowanych do robót publicznych. Stosunkowo dużą liczbę osób objęto pracami interwencyjnymi.

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 3.1. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba zorganizowanych kursów, szkoleń itp. dla osób starszych podnoszących ich kwalifikacje zawodowe i kompetencje osobowościowe oraz liczba seniorów w nich uczestniczących	641 osób	275 osób	298 osób	201 osób	144 osoby
Liczba osób w wieku 50+ zatrudnionych w ramach usług pośrednictwa pracy	5884	8436	8004	6064	5014

Cel szczegółowy 3.2. Zwiększenie liczby podmiotów ekonomii społecznej tworzonych przez osoby starsze i działających na ich rzecz

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

Uchwałą Nr 37/405/15/V Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 21 lipca 2015 roku przyjęty został *Wojewódzki Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Warmia i Mazury 2015 – 2020* (tzw. WPRES). Program określa cel główny, priorytety, cele

szczegółowe oraz zadania polityki społecznej, jakie Samorząd Województwa, samorządy lokalne, instytucje wspierające ES oraz ich partnerzy będą realizować w Regionie w latach 2015-2020 na rzecz wzmocnienia sektora ekonomii społecznej.

Cel główny WPRES stanowi kontynuację celu głównego określonego w ww. Regionalnym Planie Działań na lata 2011-2015 (RPDES) i zakłada zwiększenie udziału ekonomii społecznej w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa warmińsko-mazurskiego ze szczególnym uwzględnieniem aktywizacji zawodowej i społecznej grup zagrożonych wykluczeniem.

Mając na uwadze realizację powyższego celu Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie realizuje projekt pozakonkursowy pt. „*Ekonomia społeczna na Warmii i Mazurach*” w ramach Poddziałania 11.3.2. Koordynacja ekonomii społecznej w regionie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Celem projektu jest podniesienie potencjału ekonomii społecznej na Warmii i Mazurach w gospodarce regionu poprzez funkcjonowanie Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej (RKRES), umocnienie powiązań podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym, wzrost widoczności podmiotów ekonomii społecznej jako dostawców produktów i usług oraz poprawę ich współpracy z biznesem, nauką oraz jednostkami samorządu terytorialnego w celu budowania dobrego klimatu dla rozwoju ekonomii społecznej do końca 2020 r. Grupę docelową w projekcie stanowili pracownicy lokalnych i regionalnych podmiotów działających na rzecz rozwoju ekonomii społecznej.

Realizacja Wojewódzkiego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej Warmia i Mazury 2015-2020 w latach 2017-2018:

W latach 2017-2018 Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Olsztynie kontynuował realizację Projektu pozakonkursowego pt. „*Ekonomia Społeczna na Warmii i Mazurach*”.

Najważniejsze wydarzenia w ramach projektu w 2017 r.:

- 1) Konferencja regionalna pt. „Budowanie marki ekonomii społecznej w regionie Warmii i Mazur”- zorganizowana w ramach Warmińsko-Mazurskich Dni z Ekonomią Społeczną;
- 2) Organizacja procesu certyfikacji PES znakiem promocyjnym „Zakup Prospołeczny” – w trakcie realizacji projektu przyznano 4 podmiotom znak (w tym 2 Zakładom Aktywności Zawodowej), a 4 przedłużyły prawo posługiwania się znakiem na kolejny rok;
- 3) Organizacja konkursu „Samorząd Przyjazny ES“, „Przedsiębiorstwo przyjazne ES“;
- 4) Organizacja dwóch spotkań Sieci OWES;
- 5) Organizacja wizyt studyjnych, m.in.: dla przedstawicieli miast (burmistrzów) z terenu województwa warmińsko-mazurskiego należących do sieci miast CITTASLOW, przedstawicieli OWES oraz przedstawicieli CIS, KIS do woj. łódzkiego i kujawsko-pomorskiego, dla przedstawicieli ZAZ, WTZ do woj. wielkopolskiego, dla przedstawicieli OPS, PCPR do woj. pomorskiego;
- 6) Seminarium „Wokół ekonomii społecznej - powiązania między nauką-biznesem a ekonomią społeczną” oraz „Ekonomia społeczna w turystyce Warmii i Mazur”.

Najważniejsze wydarzenia w ramach projektu w 2018 r.:

- 1) Dwa spotkania Regionalnej Platformy Współpracy na Rzecz Rozwoju Ekonomii Społecznej;

- 2) Cztery wizyty studyjne: do Włoch, dla przedstawicieli JST do woj. świętokrzyskiego i małopolskiego, dla przedstawicieli CIS, KIS r. do podmiotów ekonomii społecznej z woj. warmińsko-mazurskiego i podlaskiego, dla przedstawicieli ZAZ, WTZ do podmiotów ekonomii społecznej z woj. warmińsko-mazurskiego;
- 3) „Forum Inicjatyw Lokalnych”, które było pierwszym spotkaniem instytucji otoczenia ekonomii społecznej i solidarnej Polski Wschodniej;
- 4) Doradztwo eksperckie w zakresie zlecenia zadań publicznym podmiotom ekonomii społecznej oraz w zakresie tworzenia lokalnych programów rozwoju usług społecznych;
- 5) Konferencja regionalna pt. „Innowacje w rozwoju ekonomii społecznej i solidarnej – doświadczenia regionalne i krajowe” w ramach „VI Warmińsko-Mazurskich Dni z Ekonomią Społeczną”;
- 6) Konferencja „Współpraca Nauki - Biznesu - Ekonomii Społecznej na Warmii i Mazurach”;
- 7) Dwa seminaria tematyczne, tj.: spotkanie powiatowych zespołów ds. ekonomii społecznej, seminarium dla kadry akademickiej z regionu pt. „Uczelnie wyższe jako przyjazne miejsce rozwoju ekonomii społecznej”;
- 8) Dwa posiedzenia Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej;
- 9) Wydany został Biuletyn „Ekonomia społeczna na Warmii i Mazurach” – nakład 1000 szt.;
- 10) Sześć nowych podmiotów przystąpiło do Regionalnej Platformy Współpracy na Rzecz Rozwoju Ekonomii Społecznej, zrzeszającej w 2018 r. 58 podmiotów reintegracyjnych;
- 11) Cztery nowe podmioty ekonomii społecznej otrzymały Znak Promocyjny „Zakup Prospołeczny”, a dwóm została przedłużona licencja na posługiwanie się znakiem „Zakup Prospołeczny”, w sumie znak obecnie posiada 11 podmiotów ekonomii społecznej;
- 12) W ramach realizacji Programu 4 Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (w Olsztynie, w Elku, Nidzicy i Elblągu) świadczyły usługi animacyjne, inkubacyjne oraz wsparcie biznesowe.

Z monitoringu prowadzonego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej wynika, iż na Warmii i Mazurach w latach 2017-2018 funkcjonowały 4 ośrodki wsparcia ekonomii społecznej w subregionach województwa oraz 110 spółdzielni socjalnych, z czego aktywnie działały 74 (w 2017 roku powstało aż 18 nowych spółdzielni socjalnych). Działania skierowane do osób starszych, w zdecydowanej większości polegające na świadczeniu usług opiekuńczych w 2017 roku prowadziło dwanaście spółdzielni.

Na koniec 2018 r. działały aktywnie osiemdziesiąt trzy spółdzielnie socjalne, w tym czternaście z nich świadczyło usługi opiekuńcze na rzecz osób starszych.

Na co dzień także przedstawiciele publicznych służb zatrudnienia współpracują z podmiotami działającymi na rzecz ekonomii społecznej upowszechniając informacje na temat podmiotów ekonomii społecznej i działań realizowanych na ich rzecz.

Przykładem takiej współpracy jest powiat bartoszycki. W latach 2017 - 2018 pracownicy Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej w Bartoszycach brali udział w grupowych spotkaniach informacyjnych organizowanych dla osób bezrobotnych w siedzibie Powiatowego Urzędu Pracy w Bartoszycach oraz w Punktach Informacyjno – Konsultacyjnych w Bisztyнку, Górowie Haweckim oraz Sępopolu. Celem spotkań było przekazanie odbiorcom podstawowych informacji z zakresu ekonomii społecznej oraz zainteresowanie zebranych postawą przedsiębiorczą. Tematyka dotyczyła również

przedstawienia oferty Stowarzyszenia WAMA-COOP oraz DAR S.A. w projekcie OWES Olsztyn w obszarze szkoleniowo – doradczym i dotacyjnym.

Inny przykład pochodzi z Lidzbarka Warmińskiego, gdzie spotkania informacyjne z animatorem Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej, odbywały się podczas grupowych informacji zawodowych organizowanych przez PUP w Lidzbarku Warmińskim. Tematami spotkań były m.in.:

- ✓ Przedsiębiorstwa społeczne jako formy aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- ✓ Dobre praktyki jako przykład realnej pomocy i zaangażowania osób bezrobotnych, w tym osób starszych.
- ✓ Przedstawienie oferty OWES oraz omówienie wsparcia OWES przy tworzeniu podmiotów ekonomii społecznej, w tym wskazywanie korzyści z działalności w przedsiębiorstwie społecznym.
- ✓ Klauzule społeczne jako formy wsparcia ze strony JST.

Uczestnikami spotkań były osoby w różnym wieku, w tym powyżej 50 roku życia (w 2017 r. - 10 osób powyżej 50 roku życia, w 2018 r. - 40 osób).

Oprócz spotkań informacyjnych, podczas których upowszechniana była idea ekonomii społecznej, pracownicy urzędów pracy angażują się w **prace zespołów ds. ekonomii społecznej**:

- 1) Powiatowy Urząd Pracy w Węgorzewie uczestniczył w spotkaniach dotyczących ekonomii społecznej (od 2018 także w posiedzeniach Powiatowego Zespołu ds. Ekonomii Społecznej, który wówczas został utworzony), zaś w przypadku zasygnalizowania takiej potrzeby wspierał podmioty działające na rzecz ekonomii społecznej poprzez upowszechnianie informacji na temat realizowanych przez nich przedsięwzięć (strona internetowa, informacje udzielane przez pracowników PUP osobom zarejestrowanym).
- 2) W powiecie piskim w 2017 r. powołany został Zespół ds. Ekonomii Społecznej, którego Powiatowy Urząd Pracy w Piszcu jest członkiem. Zadaniem Zespołu jest promowanie i budowa dobrego wizerunku ekonomii społecznej oraz pomoc przy tworzeniu nowych podmiotów ekonomii społecznej na terenie powiatu piskiego. Ponadto w 2018 roku Powiatowy Urząd Pracy w Piszcu na podstawie zawartej umowy ze Stowarzyszeniem ADELFI z siedzibą w Ełku oraz Piskim Towarzystwem Gospodarczym z siedzibą w Piszcu zorganizował konferencję pn. „*Ekonomia, Edukacja, Biznes*”, na której była promowana ekonomia społeczna połączona z targami promującymi spółdzielnie socjalne. Działania te skierowane były do wszystkich mieszkańców powiatu piskiego zainteresowanych ekonomią społeczną.
- 3) Zespół do spraw ekonomii społecznej powołany został również w powiecie nidzickim. Do zadań zespołu należało w szczególności: promowanie ekonomii społecznej, upowszechnianie dobrych praktyk, inicjowanie i wspieranie współpracy pomiędzy jednostkami sektora publicznego, prywatnego, organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej. W działaniach tych uczestniczyli również pracownicy powiatowego urzędu pracy.
- 4) W latach 2017-2018 członkowie Zespołu ds. Ekonomii Społecznej powiatu ostródzkiego, w tym przedstawiciele urzędu pracy, uczestniczyli regularnie w spotkaniach w sprawie aktualizacji *Programu rozwoju ekonomii społecznej*

w powiecie ostródzkim na lata 2014-2018, którego głównym celem był rozwój ekonomii społecznej w powiecie ostródzkim, między innymi poprzez rozwój edukacji formalnej i nieformalnej w zakresie ekonomii społecznej, rozwój i doskonalenie systemu wsparcia ekonomii społecznej w powiecie, wzrost liczby i potencjału przedsiębiorstw społecznych, wzmocnienie współpracy pomiędzy samorządem, podmiotami ekonomii społecznej i przedsiębiorcami, zwiększenie potencjału organizacji pozarządowych.

- 5) Przedstawiciele WUP byli członkami Zespołu do spraw opracowania „Wojewódzkiego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej Warmia i Mazury 2015-2020”. Uczestniczą również w spotkaniach Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej, monitorującego wdrażanie ww. programu.

Urzędy Pracy corocznie promują **rozwój przedsiębiorczości i samozatrudnienia** wśród wszystkich osób, bez względu na wiek. W przypadku dysponowania środkami finansowymi na rozwój przedsiębiorczości odpowiednie informacje zamieszczone są na stronach internetowych, upowszechniane ustnie poprzez udzielanie informacji osobom zarejestrowanym, w tym osobom 50+. Ponadto osoby zainteresowane rozwojem przedsiębiorczości czy samozatrudnienia mogą korzystać ze wsparcia pracowników PUP (m.in. szczegółowe informacje, doradztwo, poradnictwo zawodowe). Działania takie realizowane były m.in. przez PUP w Elblągu. Miały one na celu informowanie bezrobotnych, w tym osób w wieku 50 lat i więcej, o możliwości skorzystania z dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Opracowano ulotki, broszury, plakaty. Działania w zakresie promocji miały na celu dotarcie z informacjami do jak największego grona odbiorców. Informacje dotyczące podejmowanych inicjatyw zamieszczano także w lokalnych mediach współpracujących z PUP w Elblągu. Ponadto, kampanię informacyjno-edukacyjną prowadził, zarówno w 2017 jak i w 2018 roku, Powiatowy Urząd Pracy w Lidzbarku Warmińskim. Kampania była prowadzona poprzez stronę internetową oraz media społecznościowe (facebook), gdzie zamieszczano informacje promujące rozwój przedsiębiorczości oraz samozatrudnienie, a także prezentowano ofertę szkoleń i doradztwa dla osób bezrobotnych, w tym również osób powyżej 50 r.ż. Urząd publikował w lokalnej prasie ogłoszenia na temat możliwości skorzystania ze wsparcia PUP w zakresie uzyskania środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Podobne działania realizowane są przez wszystkie powiatowe urzędy pracy.

Samorząd Województwa na regionalnym portalu www.warmia.mazury.pl również na bieżąco informował o sytuacji sektora ekonomii społecznej w województwie.

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 3.2. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba kampanii informacyjnych dotyczących podmiotów ekonomii społecznej, w tym tworzonych przez osoby starsze i działających na ich rzecz*	8	4	4	10	12
Liczba podmiotów ekonomii społecznej	Brak danych	14**	12**	12**	14**

tworzonych przez osoby starsze i działających na ich rzecz					
--	--	--	--	--	--

* ujęto wydarzenia promujące ogólnie ekonomię społeczną

** spółdzielnie socjalne

Cel szczegółowy 3.3. Wzrost wykorzystywania środków zewnętrznych na realizację programów aktywizujących zawodowo osoby 50+

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

W latach 2017-2018 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 (RPO WiM) WUP w Olsztynie organizował **spotkania informacyjne w zakresie wykorzystywania środków EFS na realizację projektów aktywizujących zawodowo osoby bezrobotne i nieaktywne zawodowo, w tym osoby powyżej 50 roku życia.**

W tym okresie zrealizowano spotkania informacyjne dotyczące:

- Aktywizacji zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia, w tym osób w wieku powyżej 50 lat (Działanie 10.2 RPO WiM).
- Samozatrudnienia osób pozostających bez zatrudnienia, w tym osób w wieku powyżej 50 lat (Działanie 10.3 RPO WiM).
- Wsparcia pracowników i osób zwolnionych, w tym osób w wieku powyżej 50 lat, przez działania outplacementowe (Działanie 10.5 RPO WiM)

W latach 2017-2018 Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie nie realizował projektów skierowanych wyłącznie do osób powyżej 50 r. ż., jednak grupa ta uczestniczy we wszystkich programach realizowanych przez publiczne służby zatrudnienia. W obecnej perspektywie finansowej WUP pełni w systemie realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego funkcję Instytucji Pośredniczącej, koordynując realizację wybranych działań dziesiątej osi priorytetowej RPO WiM – Regionalny rynek pracy:

- **10.1 Poprawa dostępu do zatrudnienia osób bezrobotnych i poszukujących pracy – projekty pozakonkursowe PUP.**
Wsparcie osób zarejestrowanych jako bezrobotne, w wieku powyżej 29 roku życia – m.in. pośrednictwo pracy, szkolenia, staże, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, subsydiowanie zatrudnienia.
- **10.2 Aktywizacja zawodowa osób pozostających bez zatrudnienia – projekty konkursowe.**
Projekty adresowane do osób niepracujących, w wieku powyżej 29 roku życia (w szczególności osób niezarejestrowanych w urzędach pracy). Zakres wsparcia zbliżony do projektów PUP.
- **10.3 Rozwój samozatrudnienia.**
Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej połączone z doradztwem i szkoleniami.
- **10.4 Pomoc w powrocie lub wejściu na rynek pracy osobom sprawującym opiekę nad dziećmi do lat 3.**
Tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, dostosowanie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami, finansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi.

➤ **10.5 Wsparcie pracowników i osób zwolnionych poprzez działania outplacementowe.**

Wsparcie osób objętych restrukturyzacją lub reorganizacją, bądź zwolnionych z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy w okresie nie dłuższym niż 6 miesięcy przed dniem przystąpienia do projektu.

WUP w Olsztynie w 2017 i 2018 roku dofinansował projekty, w których grupę docelową stanowiły osoby bezrobotne w wieku 50 lat i więcej. Zakres wsparcia jaki oferowany był tym osobom to szeroko rozumiana aktywizacja zawodowa, uwzględniająca wszelkie formy wsparcia, które wynikały z diagnozy potrzeb tych osób. Najczęściej były to szkolenia, doradztwo zawodowe, pośrednictwo pracy. W Działaniu 10.1 wsparciem obejmowane były osoby zarejestrowane w PUP, natomiast w Działaniu 10.2 również osoby bierne zawodowo. Osoby w wieku 50+ mogły skorzystać ze środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz wsparcia doradczego z zakresu prowadzenia tejże działalności (Działanie 10.3). Osoby 50+ korzystają ze wsparcia na takich samych zasadach jak pozostali uczestnicy projektów.

Tabela 9. Liczba osób bezrobotnych powyżej 50 r.ż. objętych aktywizacją zawodową w latach 2015-2018

Działanie RPO WiM	Liczba osób w wieku 50+, które brały udział w projektach w latach 2017 i 2018
10.1 Poprawa dostępu do zatrudnienia osób bezrobotnych i poszukujących pracy – projekty pozakonkursowe PUP.	2 301
10.2 Aktywizacja zawodowa osób pozostających bez zatrudnienia – projekty konkursowe.	951
10.3 Rozwój samozatrudnienia.	347
10.4 Pomoc w powrocie lub wejściu na rynek pracy osobom sprawującym opiekę nad dziećmi do lat 3.	1
10.5 Wsparcie pracowników i osób zwolnionych poprzez działania outplacementowe.	95
Razem:	3 695

Również Powiatowe Urzędy Pracy nie realizowały projektów skierowanych wyłącznie do osób pow. 50 r.ż. Osoby te były jednak aktywizowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury oraz środków Funduszu Pracy przyznanych algorytmem, jak i pozyskiwanych dodatkowo z rezerwy MRPiPS przeznaczonej na aktywizację osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy.

Najczęstszą formą aktywizacji, tak jak w przypadku innych grup bezrobotnych, były podjęcia pracy. W 2017 r. w regionie pracę podjęło 10 512 bezrobotnych 50+, w roku następnym- 8 848 osób. Bezrobotni powyżej 50 roku życia stanowili w 2017 r. 18,4% wszystkich bezrobotnych podejmujących zatrudnienie, zaś w 2018 r. 17,8%. W większości było to zatrudnienie niesubsydiowane. Ze środków Funduszu Pracy na działania skierowane do tej populacji, w 2017 roku przeznaczono kwotę 32 577,4 tys. zł (13,7% ogółu wydatków), a w 2018 r. – 28 410,8 tys. zł (14,3%).

Obok skierowań do pracy subsydiowanej (w 2017 r. z tej formy pomocy skorzystało 2 980 osób 50+, tj. ponad 54% ogółu zaktywizowanych bezrobotnych tej grupy wiekowej, zaś w 2018 r. 2 454 osoby, tj. 59,8%) równie często korzystano z prac społecznie użytecznych – odpowiednio 1 593 osoby, tj. 29,0% aktywowanych bezrobotnych 50+ w 2017 roku i 1 015 osób, tj. 24,7% w 2018 r. ; staży (2017 r. – 718 osób; 2018 r. – 482 osoby). Efekty działań aktywizacyjnych zostały również przedstawione w tabeli nr 9.

W latach 2017-2018 podejmowane były liczne działania promujące realizację projektów aktywizujących zawodowo bezrobotnych, w tym osoby powyżej 50 r. ż. Były one realizowane m.in. poprzez zamieszczanie ogłoszeń na stronie internetowej urzędów oraz na portalu Facebook. Na tablicy ogłoszeń rozwieszane były plakaty promujące realizowane projekty. Działania w zakresie promocji mające na celu dotarcie z informacjami do jak największego grona odbiorców prowadzone były również przez stanowiska merytoryczne urzędów pracy zaangażowane w realizację zadań. Podczas spotkań grupowych (grupowej informacji zawodowej oraz poradnictwa grupowego) doradcy zawodowi informowali o różnych formach aktywizacji zawodowej, w tym realizowanych w ramach projektów finansowanych ze środków zewnętrznych. Oprócz programów realizowanych przez urząd pracy, przedstawiane były również projekty realizowane przez podmioty zewnętrzne. Informacje dotyczące podejmowanych inicjatyw zamieszczano także na bieżąco w Systemie zarządzania ruchem klienta oraz w formie informacji multimedialnych (telebimy). Przekazywano je również do instytucji, urzędów gmin oraz lokalnych mediów współpracujących z powiatowymi urzędami pracy. Informacje o działaniach przekazywano również do pracodawców drogą mailową (baza pracodawców współpracujących z PUP). Prowadzony był także kolportaż ulotek i plakatów.

Działania informujące i promujące realizowane były również poprzez znakowanie wszystkich dokumentów związanych z realizacją projektów znakiem UE, znakiem Funduszy Europejskich, oficjalnym logo Województwa, a w przypadku materiałów w wersji pełnokolorowej – także barwami Rzeczypospolitej Polskiej.

W 2017 r. i 2018 r. w województwie warmińsko-mazurskim realizowano szereg **programów i projektów aktywizujących zawodowo osoby pow. 50 r.ż.** Programy te finansowane były z różnych źródeł. W większości skierowane były do szerszego grona odbiorców, ale były też takie, które adresowane były wyłącznie do bezrobotnych 50+. Szczegółowe dane powiatowych urzędów pracy dotyczące aktywności projektowo-programowej w omawianym zakresie zawiera Załącznik Nr 1 do niniejszego raportu.

Z ankiet wypełnionych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie wynika, że w gminach i powiatach województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2017-2018 zrealizowano łącznie 83 szkolenia w zakresie wykorzystywania środków finansowych na realizację projektów aktywizujących zawodowo osoby 50+.

Federacja Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa realizowała w latach 2017-2018 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2021 projekt „W drodze do aktywności”, który objął wsparciem 243 osoby, w tym 172 osoby w wieku 50+.

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 3.3. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba szkoleń w zakresie wykorzystywania środków finansowych na realizację projektów	0	7	9	43	40

aktywizujących zawodowo osoby 50+					
Liczba projektów aktywizujących zawodowo osoby 50+ (w tym finansowanych ze środków zewnętrznych, m.in. europejskich) oraz liczba osób w nich uczestniczących	50 4442 osoby 50+	58 1614 osób 50+	73 2105 osób 50+	53 2615 osób 50+	75 2553 osoby 50+

Cel szczegółowy 3.4. Budowanie świadomości pracodawców na temat konsekwencji przemian społeczno-demograficznych

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

Inwestowanie w szkolenie pracowników, w tym osób starszych realizowane było przede wszystkim poprzez promocję Krajowego Funduszu Szkoleniowego. Zadanie to leży w gestii WUP w Olsztynie oraz powiatowych urzędów pracy. W 2017 r. WUP w Olsztynie na realizację tego zadania otrzymał kwotę 76,1 tys. zł., w ramach której zlecił produkcję i emisję spotu reklamowego i telewizyjnego, opracowanie oraz druk ulotek oraz plakatów, zakup materiałów promocyjnych i kampanię reklamową w komunikacji miejskiej oraz prasie regionalnej. W 2018 r. kwota jaka została przyznana na ten cel była o połowę niższa - wynosiła 30,0 tys. zł. W całości przeznaczona została na promocje w internecie.

Promocje KFS prowadziły również powiatowe urzędy pracy. Przykładem takich działań są działania Powiatowego Urzędu Pracy w Szczytnie, który promocje prowadził poprzez umieszczenie ogłoszeń w prasie lokalnej (tj. Tygodnik Szczytno oraz Kurek Mazurski). Informacje dotyczyły zasad finansowania z KFS szkolenia ustawicznego pracodawców i pracowników (w tym powyżej 45 roku życia).

Publiczne służby zatrudnienia województwa warmińsko-mazurskiego w roku 2017 i 2018 nie organizowały szkoleń oraz nie prowadziły doradztwa dla pracodawców w zakresie zarządzania wiekiem lub innych zagadnień związanych z dostosowywaniem rynku pracy do zmieniającej się sytuacji demograficznej w kierunku starzenia się społeczeństw. Podobna sytuacja dotyczyła działań promujących metodę mentoringu osób starszych (tj. opieki starszego pracownika nad młodszym np. poprzez realizację wspólnych działań, projektów itp.).

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 3.4. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba kampanii informacyjno-edukacyjnych w mediach regionalnych, w szczególności w mediach publicznych, promujących równy dostęp osób starszych do rynku pracy oraz inwestowanie w szkolenie starszych	0	1	0	3	1

Raport z monitoringu wdrażania w latach 2017-2018 programu Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2014-2020

pracowników					
Liczba szkoleń dla pracodawców w zakresie zarządzania wiekiem oraz liczba przeszkolonych pracodawców	0	0	0	0	0

OBSZAR IV TURYSTYKA, SPORT I REKREACJA

Celem strategicznym Obszaru IV jest: *Wzrost aktywności seniorów w obszarze turystyki, sportu i rekreacji.*

Realizacji celu strategicznego służą niżej wymienione cele szczegółowe.

Cel szczegółowy 4.1. Rozbudowa i dostosowanie bazy turystycznej i sportowo-rekreacyjnej (sezonowej i całorocznej) do potrzeb i zainteresowań osób starszych

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

W 2010 roku Komisja Europejska wydała komunikat do Parlamentu Europejskiego, Rady Europy, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „*Europa – najpopularniejszy kierunek turystyczny na świecie – nowe ramy polityczne dla europejskiego sektora turystycznego*”, który jako jedno z wyzwań stojących przed europejskim sektorem turystycznym, oprócz kryzysu gospodarczego i finansowego, coraz silniejszej światowej konkurencji, zmian klimatycznych, rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych, sezonowości europejskiej turystyki, wskazał również, że niebagatelne jest wyzwanie związane ze zmianami demograficznymi odnotowywanymi w Europie, a także wynikającymi z nich nowymi zachowaniami i oczekiwaniami turystów.

Zmiany te wymagają od sektora turystyki szybkiego dostosowania się, tak by mógł on utrzymać swój poziom konkurencyjności. Jedną z najwyraźniejszych zmian jest to, iż do 2020 r. grupa osób w wieku powyżej 65 lat stanowić będzie 20% społeczeństwa. Ta grupa społeczna, składająca się z osób dysponujących zarówno siłą nabywczą, jak i wolnym czasem, niesie ze sobą ogromny potencjał pod względem gospodarczym, lecz wymaga również pewnego dopasowania ze strony sektora, ze względu na jej specyfikę².

Współcześni seniorzy stanowią dużą grupę, która nie wycofuje się z życia po przejściu na emeryturę. Są zdrowsi, lepiej wykształceni i bardziej niezależni niż poprzednie pokolenia osób starszych [Woo i in. 2014]. W wielu krajach są bardzo aktywni i mają potrzebę korzystania z różnych nowych możliwości, chcą odkrywać świat tak długo, jak długo będą doświadczać dobrego zdrowia i fizycznej sprawności [Paterson 2006].

Odpowiednio wykorzystany czas wolny jest dla osób starszych podstawą dobrego samopoczucia i ogólnego psychicznego zadowolenia z życia, a turystyka jest traktowana jako jeden z życiowych priorytetów [Kowalczyk-Anioł 2013]. Biorąc pod uwagę prognozy dotyczące starzenia się ludności, seniorzy będą wkrótce stanowili jeden z największych segmentów rynku turystycznego [Huang, Tsai 2003], bardzo atrakcyjną grupę konsumentów o dużej sile nabywczej i sporych zasobach czasu wolnego [Jang, Wu 2006; Śniadek 2007].

Wydaje się, że branża turystyczna nastawiona jest przede wszystkim na młodych konsumentów, ignorując tych, którzy ukończyli pięćdziesiąty rok życia [Szmigin, Carrigan 2000]. Takie podejście można uznać za duży błąd. Oferty turystyczne „skrojone” na miarę potrzeb i możliwości osób starszych przysłużą się podtrzymaniu ich sprawności fizycznej i intelektualnej, co będzie miało wymierne korzyści społeczne i gospodarcze [Śniadek 2007].³

² Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno – Społecznego i Komitetu Regionów „*Europa – najpopularniejszy kierunek turystyczny na świecie – nowe ramy polityczne dla europejskiego sektora turystycznego*”, Bruksela, 30.06.2010 r.

³ A. Omelan, R. Podstawski, M. Raczkowski, *Aktywność turystyczna starszych mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego, Olsztyn 2017, s. 128,129.*

W województwie warmińsko-mazurskim, na przełomie 2014 i 2015 roku, wśród osób 60+ przeprowadzono badanie, którego celem było uzyskanie danych pozwalających na charakterystykę aktywności turystycznej osób starszych. Przebadano 380 osób (305 kobiet i 75 mężczyzn) w wieku powyżej 60 lat, na stałe zamieszkujących tereny województwa warmińsko-mazurskiego.

Wyniki badań:

1. Uczestnictwo w turystyce nie jest zjawiskiem powszechnym wśród polskich seniorów, ponieważ z badań K. Janczaka i K. Patelak [2014, s. 16] wynika, że osoby 60+ stanowią jedynie 16% ogółu polskich turystów.
2. Wśród badanych seniorów z województwa warmińsko-mazurskiego najczęstszym powodem braku uczestnictwa w turystyce był zły stan zdrowia.
3. W dalszej kolejności seniorzy z terenów Warmii i Mazur podawali brak pieniędzy (28,28%), brak zainteresowania tą dziedziną aktywności (łącznie 17,93%) oraz zbyt małe zasoby czasu wolnego (łącznie 13,79%).
4. Odsetek seniorów w województwie warmińsko-mazurskim mieszkających w miastach i uprawiających aktywnie turystykę (74,18%) jest istotnie wyższy w stosunku do osób żyjących na wsi (39,71%).
5. Miejsce zamieszkania jest tym czynnikiem, który w istotny sposób wpływa na uczestnictwo polskich seniorów w turystyce. Taki stan rzeczy może mieć wiele przyczyn. Najczęściej wskazuje się na system pracy na wsi, zazwyczaj powiązany z rolnictwem, co w dużym stopniu może utrudniać regularne uprawianie turystyki.
6. Najlicniejsza grupa badanych seniorów (42,55%) stwierdziła, że uczestniczą w turystyce, ponieważ to lubią, podróżowanie sprawia im przyjemność.
7. Dla 31,91% badanych najważniejszym motywem skłaniającym do podjęcia decyzji o podróży turystycznej jest możliwość poznania nowych miejsc i kultur.
8. Turystykę jako sposób na pozbycie się stresów i odpoczynek traktuje 14,04% badanych, natomiast dla 7,23% najważniejsza jest możliwość spędzenia czasu z przyjaciółmi.
9. Najmniej liczna grupa (4,26%) wśród badanych chce przede wszystkim w czasie wyjazdu poznawać nowych ludzi.
10. Badani seniorzy obecnie podróżują częściej niż w latach aktywności zawodowej (71,91%) i dotyczy to zarówno mieszkańców miast, jak i wsi.
11. Zdecydowana większość respondentów z miast i wsi podróżuje kilka razy w roku (74,47%), a ponad 20% raz w roku.
12. Jeśli chodzi o preferowane formy spędzania czasu wolnego poza miejscem stałego zamieszkania, to na pierwszym miejscu wśród badanych znalazło się zwiedzanie atrakcji turystycznych (43,83%). W dalszej kolejności bierny wypoczynek (25,96%), turystyka sanatoryjna i kwalifikowana (odpowiednio: 15,74% i 14,47%). Ponadto istotnie więcej seniorów na wsi preferuje wypoczynek bierny w stosunku do seniorów z miast.
13. Ponad połowa badanych osób starszych (50,64%) najczęściej korzysta z ofert wyjazdów turystycznych przedstawianych przez stowarzyszenia seniorskie, natomiast 30,21% samodzielnie przygotowuje swoje wyjazdy. Pozostali (19,15%) korzystają z ofert biur podróży. Istotnie więcej osób ze wsi organizuje swoje wyjazdy turystyczne samodzielnie, a istotnie więcej osób z miast - przez stowarzyszenia lub organizacje seniorskie.
14. Najwięcej respondentów (51,06%) nocuje w hotelach, prawie jedna trzecia (31,06%) w domach wycieczkowych i 17,87% u krewnych lub znajomych. Istotnie więcej seniorów z miast podczas wycieczek turystycznych nocuje w hotelach, a istotnie więcej osób starszych ze wsi nocuje u znajomych lub rodziny.

Wyniki badań pokazują, że należy zwrócić większą uwagę na osoby 60+ mieszkające na wsi. Ich potencjał ekonomiczny nie jest niższy niż seniorów miejskich, jednak w ich przypadku zauważalny jest brak nawyków uczestnictwa w turystyce. Rządziej też korzystają z turystyki zorganizowanej oraz infrastruktury turystycznej. Rynek turystyczny powinien poszukać skutecznych kanałów dotarcia do tej grupy potencjalnych starszych turystów. Dlatego też uwaga działaczy i osób odpowiedzialnych za programy seniorskie powinna w większym stopniu zostać skierowana na wieś, a głównym zadaniem organizacji zajmujących się turystyką osób starszych powinno być rozbudzanie potrzeb turystycznych wśród seniorów wiejskich, uczenie ich, że podróżowanie może być wartością w ich życiu, co osobom 60+ mieszkającym w miastach wydaje się raczej oczywiste.

Ustalenie motywów, którymi kierują się seniorzy podejmujący decyzję o podróży turystycznej, jest bardzo ważne z punktu widzenia organizatorów ruchu turystycznego, ale również osób pracujących z i na rzecz starszych ludzi. Szeroko rozumianą motywację turystyczną identyfikuje się jako spełnienie marzeń i życzeń, realizację potrzeb związanych z zakupami, chęć oderwania od szarej rzeczywistości, odpoczynek i relaks, okazję do zabawy, wzmacnianie więzi rodzinnych, prestiż, interakcje społeczne, oraz możliwość edukacji. A zatem branża turystyczna w Polsce powinna zacząć się liczyć z konsumentami w trzecim wieku - nie tylko dlatego, że liczba osób starszych stale wzrasta, ale również dlatego, że podróżują one chętnie i relatywnie często.⁴

Z roku na rok coraz więcej obiektów w województwie warmińsko-mazurskim dostosowywanych jest do potrzeb i oczekiwań osób starszych. Chcąc zachęcić seniorów do aktywności fizycznej opracowywane są również oferty zajęć o charakterze sportowym, rekreacyjnym i turystycznym. Obejmują one takie formy aktywności jak nordic walking (spacer z kijkami), marszo-biegi, jazdę na rowerze, pływanie, sporty wodne itp.

Podstawową jednostką zajmującą się problematyką sportu i rekreacji w Olsztynie jest Ośrodek Sportu i Rekreacji (OSiR). W strukturze OSiRu działają obiekty sportowe pozostające również do dyspozycji seniorów, m.in.:

- Hala Widowiskowo - Sportowa Urania,
- Wodne Centrum Rekreacyjno-Sportowe „Aquasfera”,
- Zespoły Krytych Obiektów Sportowych,
- Baza Sportów Wodnych „Słoneczna Polana”,
- Centrum Rekreacyjno-Sportowe „Ukiel”,
- Olsztyńskie Centrum Kajakarstwa,
- Lodowiska,
- Kąpieliska.

Ponadto istnieje możliwość korzystania z obiektów będących w zarządzaniu innych podmiotów np. z basenów pływackich:

- Basen pływacki przy Olsztyńskiej Szkole Wyższej im. J. Rusieckiego,
- Pływalnia Uniwersytecka UWM.⁵

W celu zachęcenia osób starszych do korzystania z dostępnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz aktywności fizycznej proponuje się atrakcyjne zniżki i promocje. Takie rozwiązania dostępne są m.in. w Olsztyńskiej Szkole Wyższej im. J. Rusieckiego, Centrum Rekreacyjno-Sportowym Ukiel, Zespołach Krytych Obiektów Sportowych oraz Wodnym

⁴ A. Omelan, R. Podstawski, M. Raczkowski, Aktywność turystyczna starszych mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego, op.cit., s. 132-146.

⁵ Informator Olsztyńskiego Seniora opracowany przez Radę Olsztyńskich Seniorów pod redakcją Lucjana Jędrzychowskiego i Jerzego K. Kowalewicza, Olsztyn 2018

Centrum Rekreacyjno - Sportowym „Aquasfera” Galeria Warmińska i wielu innych miejscach w całym województwie.

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 4.1. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014-2018
Liczba obiektów turystycznych i sportowo-rekreacyjnych przyjaznych osobom starszym	W województwie warmińsko-mazurskim nie prowadzono bazy informacyjnej dot. obiektów turystycznych i sportowo-rekreacyjnych przyjaznych osobom starszym.

Cel szczegółowy 4.2. Zwiększenie całorocznej oferty turystycznej i sportowo-rekreacyjnej przyjaznej seniorom

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

W latach 2017-2018 niewiele gmin wykazało zlecenie organizacjom pozarządowym zadań w zakresie turystyki, sportu i rekreacji osób starszych. W 2017 roku łącznie zlecono 31 zadań, w których uczestniczyło 1545 osób. W 2018 roku zlecono natomiast 27 zadań, w których uczestniczyło 1439 osób.

Zarówno w 2017 r. jak i w 2018 r. również powiaty nie wykazały szczególnej aktywności w zlecaniu organizacjom pozarządowym zadań z zakresu turystyki, sportu i rekreacji seniorów. W 2017 roku zlecono 10 zadań w którym wzięło udział łącznie 491 uczestników. W 2018 roku zlecono 12 zadań, w których udział wzięło 712 uczestników.

W 2017 roku Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zlecił trzy zadania z zakresu aktywności fizycznej osób starszych:

- „Warmińsko-Mazurska Senioriada Ełk 2017” – organizatorem wydarzenia był Ełcki Uniwersytet Trzeciego Wieku, w wydarzeniu wzięło udział 260 seniorów;
- „Turniej Golfowy Warmia-Mazury Golf Senior’s Open 2017 i Akademia Golfowa dla Seniorów” – organizatorem wydarzenia było Stowarzyszenie Mazury Golf & Country Naterki, w wydarzeniu udział wzięło 100 seniorów;
- „IV Żeglarskie Mistrzostwa Polski Seniorów 60+” – organizatorem wydarzenia była Mazurska Szkoła Żeglarstwa z Giżycka, w wydarzeniu udział wzięło 60 osób.

W 2018 roku Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zlecił pięć zadań w omawianym obszarze:

- „Warmińsko-Mazurska Senioriada – Ostróda 2018” – organizatorem wydarzenia było Stowarzyszenie „Uniwersytet Trzeciego Wieku” z Ostródy, liczba uczestników wydarzenia wyniosła 250 osób;
- „Mistrzostwa Nestorów Warmii i Mazur w Szachach Szybkich „Niepodległa”” – organizatorem była Fundacja „Szalony Krasnolud” z Olsztyna, liczba uczestników wyniosła 40 osób;
- „Turniej Golfowy Warmia-Mazury Golf Senior’s Open 2018 i Akademia Golfowa dla Seniorów” – organizatorem było Stowarzyszenie Mazury Golf & Country Naterki, w wydarzeniu wzięło udział 100 osób;
- „V Żeglarskie Mistrzostwa Polski Seniorów 60+” – organizatorem wydarzenia była Mazurska Szkoła Żeglarstwa z Giżycka, w wydarzeniu wzięło udział 60 osób.
- „II Jarocki Festiwal Taneczny. Podróż do krainy tańca” – organizatorem była Jarocka Akademia Trzeciego Wieku z Olsztyna, liczba uczestników wydarzenia wyniosła od 150 do 200 osób.

Ponadto, z inicjatywy Departamentu Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego we wrześniu 2017 roku odbyła się wizyta studyjna dla przedstawicieli uniwersytetów trzeciego wieku z Warmii i Mazur, w której uczestniczyło 40 seniorów. Celem wizyty była prezentacja potencjału turystycznego w środowisku wiejskim. Uczestnicy zwiedzili zagrody edukacyjne i gospodarstwa agroturystyczne w Warchołach, Rozogach, Młynarach, a także gospodarstwo agroturystyczne i ekofarmę w Zastawie. Wyżej wspomniany Departament Turystyki prowadzi także portal turystyczny mazury.travel, na którym funkcjonuje zakładka skierowana do seniorów pn. *Instytucje wspierające seniorów* oraz wyszukiwarka ofert dla seniorów.

Spośród jednostek samorządu terytorialnego gmina miejska Olecko wykazała szereg zniżek dla seniorów na zajęcia sportowo rekreacyjne odbywające się na basenie.

Oprócz wyżej wymienionych jednostek samorządu terytorialnego również seniorskie organizacje pozarządowe podejmowały działania z zakresu turystyki, sportu i rekreacji osób starszych, np.:

- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Oddział Rejonowy w Piszcu zarówno w 2017 jak i 2018 roku realizował trzy niżej wymienione programy/projekty:
 - ✓ „Emerycie Ruszaj Się” - spotkania rekreacyjno-ruchowe, w których udział wzięło łącznie 250 osób, w tym 238 powyżej 50 r.ż.,
 - ✓ „Światowy Dzień Inwalidy”, w którym udział wzięło łącznie 380 osób, w tym 348 powyżej 50 r.ż.,
 - ✓ „Dzień Seniora”, w którym udział wzięło łącznie 460 osób, w tym 414 powyżej 50 r.ż.
- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Zarząd Rejonowy w Giżycku w 2017 zrealizował:
 - ✓ „Juwenalia emeryckie”, w których udział wzięło 120 osób,
 - ✓ „Weterani przy szachownicy” - liczba uczestników - 24 osoby,
 - ✓ „Ćwiczenia AIKIDO”, w których uczestniczyło 40 osób.

W 2018 roku PZERiI Zarząd Rejonowy w Giżycku zrealizował jeden projekt pn.: „Impreza plenerowa „Pożegnanie lata””, w którym udział wzięło 120 osób, w tym 80 osób powyżej 50 r.ż.

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 4.2. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba zadań z zakresu turystyki, sportu i rekreacji osób starszych, zleconych do realizacji organizacjom pozarządowym (w tym liczba uczestników).	Liczba zleconych zadań – 26 Liczba uczestników – 3233	Liczba zleconych zadań - 8 Liczba uczestników – 420	Liczba zleconych zadań - 8 Liczba uczestników – 675	Liczba zleconych zadań – 44 Liczba uczestników 2456	Liczba zleconych zadań – 44 Liczba uczestników 2801
Liczba projektów/programów z zakresu turystyki, sportu i rekreacji osób starszych (w tym finansowanych ze środków zewnętrznych, m.in. europejskich) oraz liczba osób w nich uczestniczących	0	Liczba projektów/programów - 14 Liczba uczestników – 457	Liczba projektów/programów – 20 Liczba uczestników – 612	Liczba projektów/programów – 24 Liczba uczestników – 1447	Liczba projektów/progr amów – 22 Liczba uczestników - 1513

Cel szczegółowy 4.3. Zwiększenie aktywności turystycznej i sportowo-rekreacyjnej seniorów

Działania podejmowane w ramach ww. celu szczegółowego w roku 2017 i 2018:

W ostatnich latach obserwujemy znaczny wzrost zainteresowania osób starszych aktywnością turystyczną i sportowo-rekreacyjną. Coraz więcej seniorów wyjeżdża na różnego rodzaju wycieczki zarówno krajowe, jak i zagraniczne oraz korzysta z coraz bogatszej oferty sportowo-rekreacyjnej.

W 2017 r. i 2018 r. zagadnienie korzyści i efektów płynących z aktywności turystycznej i sportowo-rekreacyjnej osób starszych pojawiało się m.in. w mediach lokalnych, np. Polskie Radio Olsztyn emitowało audycje:

- 1) *Świat bez granic* - Nurkowanie osób starszych – olsztyńskie małżeństwo nurkujące w tropikalnych morzach świata opowiadało o swojej pasji trwającej już 52 lata;
- 2) *Bliższe Spotkania - aktywność fizyczna seniorów* - rozmowa z fizjoterapeutką, instruktorką fitness, która prowadzi zajęcia z seniorami oraz z rozmowa z seniorem aktywnym fizycznie;
- 3) *Najlepsza Pora Dnia - Jak żyć 100 lat?* – 80-letnia seniorka opowiadała o swoich formach aktywności;
- 4) *Wiosna, lato, jesień - karate dla seniorów* - o dobrej energii, którą daje aktywność i dobre relacje z ludźmi. O korzyściach płynących z nauki karate rozmawiano z nauczycielem i uczniami szkoły karate ze Szczytna; w Szczytnie;
- 5) *Koktajl kulturalny - Tańcem i ruchem cieszą się nie tylko młodzi, ale i starsi* – reportaż o paniach seniorkach, które w siedzibie Olsztyńskiego Centrum Organizacji Pozarządowych uczestniczą w warsztatach taneczno-ruchowych, pod okiem instruktorki – wolontariuszki;
- 6) *Bliższe Spotkania* – z kajakarzem seniorem z Olsztyńskiego Klubu Sportów Wodnych, który opowiadał o przygotowaniach, treningach, poziomie zawodników z Olsztyna i dominacji olsztyńskich weteranów kajakarstwa podczas Mistrzostwa Polski Weteranów w Sztumie oraz Mistrzostw Świata Weteranów w Portugalii.

Szczególną aktywnością w organizowaniu wycieczek dla seniorów wykazują się uniwersytety i akademie trzeciego wieku oraz inne organizacje pozarządowe działające na rzecz osób starszych. W strukturach UTW i ATW, które nadesłały ankiety w ramach monitoringu (11) funkcjonowało 14 sekcji turystycznych oraz sportowo-rekreacyjnych, tj. Klub Krajoznawców PTTK (W-M UTW), sekcja turystyczna, krajoznawcza, przyrodnicza, rowerowa, nordic walking, gry w kręgle, pływacka, historyczno-turystyczna, fitness, taneczna, gimnastyczna, itp.

Słuchacze uniwersytetów trzeciego wieku uczestniczą również w wydarzeniach sportowych o charakterze ogólnopolskim np. senioriadach, ogólnopolskich marszach nordic-walking, turniejach brydża sportowego itp.

Do zwiększenia aktywności turystycznej seniorów w sposób szczególny i na skalę międzynarodową przyczynia się Federacja Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko – Mazurskiego FOSa, która od 2015 r. realizuje projekt pn. „*Silver Sharing*”. Inicjatywa Silver Sharing to międzynarodowa, nowatorska metoda pracy z osobami starszymi. Stanowi

ona pomysł na całościowe podejście, w oparciu głównie o aktywność turystyczną i ruchową osób starszych. Podstawę stanowi współpraca dwóch (lub więcej) organizacji seniorskich z różnych regionów/krajów. Każda z organizacji deleguje określoną grupę osób, które wizytują i rewizytują region w kraju organizacji partnerskiej (uczestnicy korzystają z gościnności członków tej organizacji, mieszkając w ich domach bądź hotelach, wspólnie zwiedzając okolice, uczestnicząc w zaproponowanym programie kulturalnym). Metoda ta stale się rozwija i ewoluuje. Opiera się na trzech filarach:

I. Kapitał społeczny - to obszar aktywizacji obywatelskiej osób starszych, ich integracji oraz wzmocnienia organizacji seniorskich, jako zaplecza dla aktywności. Punktem wyjścia jest tu współpraca organizacji społecznych, czyli klubów seniora, Uniwersytetów III Wieku etc. To one podejmują decyzję o współpracy i pośrednio biorą odpowiedzialność, tudzież wskazują lub delegują osoby goszczące i wyjeżdżające, tym samym współtworzą program pobytu. Te same organizacje są jednocześnie gwarantem trwałości i współpracy na lata, polegającej nie tylko na dalszych wymianach, ale przede wszystkim na kolejnych wspólnych inicjatywach, np. projektach, spotkaniach artystycznych itd. Dzięki ich zaangażowaniu wzajemne kontakty mogą trwać i stale się rozwijać. Organizacje te są również gwarantem aktywności społecznej osób starszych.

II. Edukacja Inicjatywa Silver Sharing stanowić ma podstawę do zdobywania wiedzy z zakresu elementów antropologii kulturowej, poprzez bezpośrednią korelację z na pozór odmienną kulturą, jej językiem, historią etc. W konsekwencji jednak Silver Sharing sprowadza się do otwartości na drugiego człowieka poprzez poznanie jego najbliższego otoczenia i uchylenie drzwi do własnego środowiska. Edukacja ma tu więc wymiar wielopoziomowy, obejmujący zagadnienia kulturowe, języki obce i inne. Bardzo ważny jest też wymiar indywidualny. To obszar motywacji do zmiany. Wyjazd do innego regionu, kraju, poznanie nowych osób i ich kręgu kulturowego, to często duża zmiana w życiu. Zmiana, która może motywować do dalszych podróży, do nauki, a w konsekwencji do aktywności. To także przestrzeń bardzo ważna dla człowieka w kontekście budowania jego więzi społecznych, przede wszystkim element ofiarowania osobie potencjalnie „obcej” zaufania. To budowanie więzi pomiędzy osobami, które wzajemnie się odwiedzają, nawiązują trwałe relacje.

III. Aktywność turystyczna, prozdrowotna - by umożliwić aktywność turystyczną osobom starszym, zwłaszcza tym, które dotąd rzadko z niej korzystały, należy pokonać wiele barier. Inicjatywa Silver Sharing umożliwia aktywną turystykę zarówno osobom dotąd mało aktywnym, jak i już doświadczonym turystom. Pokazuje jednocześnie, że turystyka może dać coś więcej niż tylko zwiedzanie czy odpoczynek. Może dać nowe spojrzenie, nowe znajomości – a kontakt z inną osobą jest jedną z największych wartości wśród aktywnych seniorów. Obszar ten obecnie się rozrasta, również do aktywności ruchowej i zdrowia. W ramach projektu Combating Loneliness Through Learning w marcu 2018 roku Federacja FOŚa przeprowadziła warsztaty Silver Sharing z partnerami z Anglii, Łotwy i Portugalii, w których wzięło udział 15 osób. W/w warsztaty dotyczyły aktywności społecznej, edukacyjnej, turystycznej seniorów.

W zakresie aktywności sportowej dużym wydarzeniem, które na stałe wpisało się w kalendarz wydarzeń seniorskich są wojewódzkie senioriady, organizowane corocznie przez inny uniwersytet trzeciego wieku z regionu, przy wsparciu finansowym Samorządu Województwa. W 2017 roku organizatorem wydarzenia był Elcki Uniwersytet Trzeciego Wieku, a w 2018 roku Stowarzyszenie „Uniwersytet Trzeciego Wieku” z Ostródy. Senioriady to odpowiedniki studenckich juwenaliów. Seniorzy bawią się, biorą udział w konkurencjach

sportowych, integrują się. Głównym założeniem wydarzenia jest popularyzacja aktywnego wypoczynku osób starszych, zachęcenie do aktywnego spędzania wolnego czasu poprzez sport i rekreację. Dwie poprzednie edycje „Senioriady” w latach 2015 i 2016 odbyły się w Olsztynie.

W Ełku przez trzy dni zmagani ponad 160 zawodników z 20 UTW i ATW z całego województwa rywalizowało w 10 konkurencjach sportowo-rekreacyjnych tj.: sprint kobiet i mężczyzn na dystansie 60 m, sztafeta na dystansie 2x60 m, zawody pływackie, sztafeta pływacka, zawody kajakowe, ergometry, marsz nordic walking, rajd rowerowy, turniej bowlingowy, turniej zumba gold.

„Warmińsko-Mazurska Senioriada – Ostróda 2018” zaoferowała swoim zawodnikom zawody w takich konkurencjach jak: trójbój lekkoatletyczny: kobiety – bieg na 60 m, rzut piłeczką palantową, skok w dal z miejsca, mężczyźni – bieg na 100 m, pchnięcie kulą, skok w dal z miejsca, nordic walking, rajd rowerowy, pływanie oraz tenis stołowy. W Ostródzie rywalizowało 250 seniorów z 23 UTW/ATW Warmii i Mazur. Odbywały się również senioriady lokalne np. w Nidzicy, w której uczestniczyło 50 osób starszych.

Innym wydarzeniem, zainaugurowanym w 2016 r., a kontynuowanym w latach 2017-2018 i współfinansowanym przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, skupiającym osoby starsze, był „Turniej Golfowy Warmia-Mazury Golf Senior’s Open 2017/2018”. Były to kolejne edycje prestiżowej imprezy sportowo-rekreacyjnej propagującej golf dla seniorów, zorganizowanej na polu golfowym w Naterkach przez Stowarzyszenie Mazury Golf & Country Club. Zadanie skierowane było do wszystkich aktywnych seniorów w wieku 50+ - 90+. Co roku w wydarzeniu uczestniczy po 100 osób z regionu Warmii i Mazur.

Poza ww. wydarzeniami o charakterze wojewódzkim odbywały się również seniorskie rozgrywki i zawody powiatowe oraz gminne. Z roku na rok zwiększa się liczba tego typu imprez. Z informacji zebranych z gmin wynika, że w 2017 roku w gminach województwa warmińsko-mazurskiego zorganizowano 232 rozgrywki sportowo-rekreacyjne, w których uczestniczyło łącznie 8.230 osób. Natomiast w 2018 roku zorganizowano 242 rozgrywki o charakterze sportowo-rekreacyjnym. Uczestniczyło w nich 8.526 osób.

Dużą aktywnością w tym zakresie wykazał się Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Olecku, który zorganizował w 2017 roku 46 różnego rodzaju rozgrywek, w których udział wzięło łącznie 11 979 osób, w tym 4353 powyżej 50 r.ż. Natomiast w 2018 roku zorganizował 45 rozgrywek, w których udział wzięło łącznie 13 740 osób, w tym 4220 osoby powyżej 50 r.ż.

Wśród powiatów uczestniczących w badaniu w roku 2017 tylko jeden powiat (olecki) zorganizował imprezę o charakterze sportowo-rekreacyjnym. Uczestniczyło w niej 30 osób w tym 9 powyżej 50 r.ż. Natomiast w 2018 r. dwa powiaty (olecki i działdowski), zorganizowały łącznie 3 tego typu imprezy. Uczestniczyło w nich 150 osób w tym 75 powyżej 50 r.ż.

Wartości przyjętych dla celu szczegółowego 4.3. wskaźników obrazuje poniższa tabela:

Wskaźnik	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba kampanii społecznych, kampanii informacyjno-edukacyjnych oraz regionalnych programów telewizyjnych na temat korzyści i efektów	1	0	0	4*	2*

Raport z monitoringu wdrażania w latach 2017-2018 programu Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2014-2020

płynących z aktywności turystycznej i sportowo-rekreacyjnej.					
Liczba seniorskich sekcji, grup, klubów turystycznych, sportowych i rekreacyjnych.	26	19	19	14	14
Liczba uczestników Warmia-Mazury Senior Games.	1589	Projekt nie był realizowany			
Liczba rozgrywek sportowo-rekreacyjnych aktywizujących osoby starsze oraz liczba osób w nich uczestniczących	Liczba rozgrywek – 47 Liczba uczestników – 1166	Liczba rozgrywek - 76 Liczba uczestników – 1150	Liczba rozgrywek - 86 Liczba uczestników – 1334	Liczba rozgrywek - 233 Liczba uczestników – 8239	Liczba rozgrywek – 245 Liczba uczestników – 8601

* Audycje Radia Olsztyn.

Wnioski i rekomendacje

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat
Obszar I: Zdrowie (profilaktyka, rehabilitacja), infrastruktura i usługi socjalne			
1.	Brakuje lekarzy geriatrów oraz lekarzy innych specjalizacji przygotowanych do pracy z osobami starszymi.	Rekomenduje się podejmowanie działań zachęcających lekarzy do zdobywania specjalizacji w zakresie geriatry oraz organizowanie szkoleń dla lekarzy innych specjalności i pielęgniarek z zakresu geriatry.	Warmińsko-Mazurski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia, Warmińsko-Mazurska Izba Lekarska w Olsztynie, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie –Wydział Lekarski, Okręgowa Izba Pielęgniarek i Położnych Regionu Warmii i Mazur z siedzibą w Olsztynie, Okręgowa Izba Pielęgniarek i Położnych w Elblągu, Wydział Zdrowia Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, samorząd województwa, samorządy powiatowe.
2.	Brakuje poradni oraz oddziałów geriatrycznych w województwie.	Rekomenduje się podejmowanie działań zmierzających do zapewnienia opieki zdrowotnej osobom starszym tj.: dalsze uruchamianie poradni i oddziałów geriatrycznych w szpitalach na obszarze województwa.	Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Obrony Narodowej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Warmińsko-Mazurski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, samorządy powiatowe, Urzędy Miast w Olsztynie, Elblągu i Elku
3.	Brakuje zainteresowania ze strony studentów kierunków lekarskich, rezydentów i/lub lekarzy wybieraniem specjalizacji z geriatry jako dalszej ścieżki zawodowej.	Rekomenduje się podjęcie działań zmierzających do wzrostu zainteresowania ze strony studentów kierunków lekarskich, rezydentów i/lub lekarzy wybieraniem specjalizacji z geriatry jako dalszej ścieżki zawodowej, np. udzielanie stypendiów.	Warmińsko-Mazurski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia, Warmińsko-Mazurska Izba Lekarska w Olsztynie, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie –Wydział Lekarski, lekarze rodzinni, Okręgowe Izba Pielęgniarek i Położnych Regionu Warmii i Mazur , Wydział Zdrowia Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, samorządy gminne, powiatowe, wojewódzki, senioralne organizacje pozarządowe i in.
4.	Brakuje pielęgniarek, opiekunów medycznych, fizjoterapeutów, rehabilitantów i innych specjalistów zajmujących się długoterminową opieką pielęgnacyjno-opiekuńczą i rehabilitacyjną.	Rekomenduje się podjęcie działań zmierzających do wzrostu zainteresowania ze strony absolwentów szkół licealnych, osób zamierzających zdobyć nowe kwalifikacje zawodowe itp. wybieraniem kierunków kształcących w zawodach: pielęgniarek, opiekunów medycznych, fizjoterapeutów, rehabilitantów i innych specjalistów	Szkoły licealne, policealne, technika, uczelnie wyższe, Kuratorium Oświaty w Olsztynie, Okręgowe Izba Pielęgniarek i Położnych Regionu Warmii i Mazur, samorządy gminne, powiatowe, wojewódzki, instytucje rynku pracy, senioralne organizacje pozarządowe i in.

		zajmujących się długoterminową opieką pielęgnacyjno-opiekuńczą i rehabilitacyjną.	
5.	Prognozowany jest wzrost liczby osób starszych samotnych, niesamodzielnych/zależnych. Konieczne jest zapewnienie osobom niesamodzielnym/zależnym, w szczególności osobom samotnym oraz rodzinom sprawującym opieką nad osobami niesamodzielnymi/zależnymi wsparcia w procesie rekonwalescencji oraz w zakresie długoterminowej opieki pielęgnacyjno-opiekuńczej i rehabilitacyjnej.	<p>Rekomenduje się podejmowanie działań mających na celu wsparcie osób niesamodzielnych/zależnych, w szczególności samotnych oraz rodzin opiekujących się osobami niesamodzielnymi/zależnymi, w tym m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) stworzenie skoordynowanego systemu informacji i usług dla osób opuszczających szpitale, w szczególności samotnych oraz rodzin sprawujących opieką nad osobami niesamodzielnymi/zależnymi służących wsparciu w procesie rekonwalescencji, np. poprzez tworzenie dziennych domów opieki medycznej, b) zapewnienie opieki wytchnieniowej, c) organizowanie szkoleń z zakresu opieki pielęgnacyjno-opiekuńczej i rehabilitacyjnej dla osób niesamodzielnych/zależnych, w szczególności samotnych oraz dla rodzin i opiekunów osób niesamodzielnych/ zależnych. 	Ministerstwo Zdrowia, Warmińsko-Mazurski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia, szpitale, zakłady podstawowej opieki zdrowotnej, lekarze rodzinni, pielęgniarki, samorządy gminne, powiatowe, wojewódzki, jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej, organizacje pozarządowe.
6.	Systematycznie zwiększa się liczba osób korzystających z usług opiekuńczych oraz udział osób w wieku poprodukcyjnym korzystających z tych usług.	<p>Rekomenduje się:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) rozwój usług teleopiekuńczych, telemedycznych i innych środowiskowych form wsparcia w miejscu zamieszkania, b) angażowanie pomocy sąsiedzkiej oraz, aktywizowanie środowiska lokalnego, c) planowanie w budżetach gmin większych środków na świadczenie usług opiekuńczych oraz rozbudowę systemu świadczeń opiekuńczych udzielanych w miejscu zamieszkania, np. w formie teleopieki. 	Samorządy gminne, powiatowe, wojewódzki, jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej, organizacje pozarządowe.
7.	Całkowity koszt usług opiekuńczych w roku 2018 był o 56% niższy od wydatków ponoszonych przez gminy za pobyt mieszkańców w domach pomocy społecznej. Opłacenie pobytu mieszkańca DPS jest dla samorządów gminnych zdecydowanie droższą formą wsparcia niż realizacja usług opiekuńczych.		

8.	Brakuje wystarczającej współpracy między dwoma resortami tj. resortem zdrowia oraz resortem rodziny, pracy i polityki społecznej, między podmiotami wykonującymi działalność leczniczą, a ośrodkami pomocy społecznej oraz między pielęgniarkami środowiskowymi a pracownikami socjalnymi.	Rekomenduje się wzmocnienie współpracy między dwoma resortami tj. resortem zdrowia oraz resortem rodziny, pracy i polityki społecznej, między podmiotami wykonującymi działalność leczniczą, a ośrodkami pomocy społecznej oraz między pielęgniarkami środowiskowymi, a pracownikami socjalnymi.	Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, podmioty wykonujące działalność leczniczą, ośrodki pomocy społecznej.
9.	Wśród osób starszych rośnie liczba osób w wieku powyżej 80 r.ż. – tzw. czwarty wiek	Rekomenduje się podejmowanie działań mających na celu stworzenie sektora usług zdrowotnych i społecznych skierowanych do osób powyżej 80 r.ż.	Szpitala, zakłady podstawowej opieki zdrowotnej, jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe.
10.	Istnieje duża grupa seniorów, w szczególności na obszarach wiejskich, którzy są samotni i nie wykazują aktywności społecznej oraz chęci integracji z lokalnym środowiskiem.	Rekomenduje się podejmowanie działań mających na celu aktywizację seniorów na obszarach wiejskich np. poprzez a) dalszą rozbudowę infrastruktury placówek w środowiskach lokalnych, oferujących seniorom codzienne wsparcie, w szczególności dziennych domów pomocy, utw, klubów seniora (np. w ramach programu <i>Senior +</i>) b) zwiększenie wysokości środków finansowych w gminnych budżetach na powstawanie dziennych domów pomocy, klubów senioraitp. c) ubieganie się przez samorządy o dotacje w ramach Programu Rządowego „Senior+”. d) podejmowanie działań zmierzających do zapewnienia wykwalifikowanej kadry celem zapewnienia usług na wysokim poziomie.	Samorządy gminne, powiatowe jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, uniwersytety i akademie trzeciego wieku.
11.	Alternatywną formą wsparcia skierowaną do osób, które wymagają częściowego wsparcia jest tworzenie mieszkań chronionych dla osób, które są na tyle samodzielne, by funkcjonować przy umiarkowanym wsparciu.	Rekomenduje się uruchamianie mieszkań chronionych w województwie dla różnych grup odbiorców, w tym osób starszych oraz zabezpieczenie środków finansowych na rozwój tego rodzaju infrastruktury w gminach.	Samorządy gminne, powiatowe
12.	Liczba samorządów gminnych i powiatowych, które zlecają zadania publiczne na rzecz osób starszych do realizacji organizacjom pozarządowym, utrzymuje się na niewysokim poziomie.	Rekomenduje się planowanie większych środków w budżetach samorządów celem zwiększenia liczby zadań publicznych na rzecz osób starszych, zleczanych do realizacji organizacjom pozarządowym.	Samorządy gminne, powiatowe, samorząd województwa

I.p.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat
Obszar II: Aktywność społeczna, kulturalna i edukacyjna			
1.	Osoby 50+ stanowią niewielki odsetek wśród aktywnych wolontariuszy w województwie warmińsko-mazurskim.	Konieczne jest podjęcie działań edukacyjnych oraz informacyjno-promocyjnych dotyczących wolontariatu, skierowanych zarówno do potencjalnych wolontariuszy 50+, jak i do podmiotów zajmujących się wsparciem i aktywizacją osób starszych. Rekomenduje się, aby zakłady pracy informowały osoby przechodzące na emeryturę o różnych formach aktywności seniorów (informacje o funkcjonujących UTW/ATW, klubach seniora, gminnych radach seniora np. w formie ulotek).	Organizacje pozarządowe, UTW i ATW, samorządy gminne, powiatowe i samorząd województwa, zakłady pracy.
2.	Liczba zadań publicznych zleczanych do realizacji organizacjom pozarządowym, wspierających rozwój wolontariatu osób starszych i na rzecz osób starszych oraz ich aktywność kulturalną i edukacyjną utrzymuje się na niewysokim poziomie.	Rekomenduje się promowanie zadań wspierających rozwój wolontariatu osób starszych i na rzecz osób starszych oraz ich aktywność kulturalną i edukacyjną, a także planowanie większych środków w budżetach samorządów celem zwiększenia liczby zadań publicznych, zleczanych do realizacji organizacjom pozarządowym, wspierających rozwój wolontariatu osób starszych i na rzecz osób starszych oraz ich aktywność kulturalną i edukacyjną.	Samorządy gminne, powiatowe, samorząd województwa.
3.	Liczba, projektów/programów z zakresu aktywności kulturalnej osób starszych (w tym finansowanych ze środków zewnętrznych m.in. europejskich) utrzymuje się na niewysokim poziomie.	Rekomenduje się promowanie oraz poszerzanie działań służących aktywizacji społecznej, zdrowotnej, kulturalnej i edukacyjnej osób starszych np. poprzez wprowadzanie kart seniora uprawniających seniorów do określonych zniżek.	Samorządy gminne, powiatowe, samorząd województwa i ich jednostki organizacyjne, lokalne firmy usługowe i przedsiębiorcy.
4.	Wzrasta zainteresowanie społeczeństwa oraz instytucji publicznych i organizacji pozarządowych zagadnieniami związanymi z bezpieczeństwem seniorów.	Rekomenduje się podejmowanie stałych, systemowych działań zmierzających do przeciwdziałania zagrożeniom w zakresie bezpieczeństwa seniorów oraz promowanie dobrych praktyk w powyższym zakresie.	Samorządy gminne, powiatowe, samorząd województwa, policja, organizacje pozarządowe.
5.	Osoby starsze w województwie warmińsko-mazurskim w niewielkim stopniu mają formalne przedstawicielstwa na poziomie społeczności lokalnych.	Rekomenduje się nasilenie działań lobbystyczno-promocyjnych i informacyjnych na rzecz rozwoju rzecznictwa interesów osób starszych w społecznościach lokalnych, w tym m.in. poprzez	Samorządy gminne, powiatowe i samorząd województwa, organizacje pozarządowe

		powoływanie gminnych rad seniorów oraz gminnych/ powiatowych rzeczników praw osób starszych.	
6.	Liczba samorządów gminnych i powiatowych, w których opracowane zostały lokalne programy na rzecz osób starszych utrzymuje się na niewysokim poziomie.	Rekomenduje się promowanie oraz tworzenie programów na rzecz osób starszych, służących utrzymaniu ich samodzielności i aktywności, a także wykorzystaniu ich potencjału życiowego.	Samorzady gminne, powiatowe, organizacje pozarządowe.
7.	Najbardziej powszechną formą aktywizacji osób starszych są Uniwersytety i Akademie Trzeciego Wieku oraz kluby seniora.	W dalszym ciągu należy popularyzować i rozwijać działalność UTW i ATW oraz klubów seniora jako podmiotów kreujących różnorodną aktywność seniorów. Ponadto, należy popularyzować i rozwijać inne inicjatywy podejmowane przez i na rzecz środowiska seniorów.	Organizacje pozarządowe, media, samorzady gminne, powiatowe i samorząd województwa.

Obszar III: Aktywność zawodowa

1.	Publiczne służby zatrudnienia województwa warmińsko-mazurskiego realizują kursy i szkolenia dla osób 50+, podnoszące ich kwalifikacje zawodowe i kompetencje osobowościowe.	Rekomenduje się kontynuowanie organizacji szkoleń i kursów dostosowanych do szczególnych potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy.	Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie, powiatowe urzędy pracy województwa warmińsko-mazurskiego.
2.	Zmalała liczba osób w wieku 50 + zatrudnianych w ramach usług pośrednictwa pracy. Wynika to ze spadku liczby zarejestrowanych bezrobotnych. Jednocześnie z każdym rokiem pracodawcy coraz mniej byli zainteresowani zatrudnianiem osób w wieku 50+ pozostających w rejestrze bezrobotnych z lat poprzednich, szczególnie: długotrwale bezrobotnych, bez kwalifikacji zawodowych, z problemami zdrowotnymi (nawykami) i małą mobilnością (nie posiadających możliwości dojazdów z małych miejscowości do miejsc potencjalnego zatrudnienia).	Rekomenduje się podejmowanie wysokiej jakości działań mających na celu umożliwianie aktywizacji zawodowej osobom 50+ m.in. poprzez podnoszenie kompetencji i kwalifikacji zawodowych osób bezrobotnych 50+ oraz aktywnych zawodowo pracowników 50+, profilaktykę zdrowotną, umożliwienie dojazdu z małych miejscowości do miejsc potencjalnego zatrudnienia.	Samorzady gminne, powiatowe i samorząd województwa, powiatowe urzędy pracy województwa warmińsko-mazurskiego, organizacje pozarządowe i in.
3.	Wzrosła liczba kampanii informacyjnych dotyczących podmiotów ekonomii społecznej.	Rekomenduje się dalsze promowanie ekonomii społecznej, jako sektora gospodarki mogącego zabezpieczyć szereg usług dla osób starszych np. usługi opiekuńcze, transportowe, drobne naprawy.	Samorzady gminne, powiatowe i samorząd województwa, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej.

4.	Liczba podmiotów ekonomii społecznej (spółdzielni socjalnych) działających na rzecz osób starszych utrzymuje się na tym samym poziomie.	Rekomenduje się: a) Wspieranie rozwoju podmiotów ekonomii społecznej, b) Podejmowanie działań promocyjnych związanych z rozwojem podmiotów ekonomii społecznej (m.in. spółdzielni socjalnych).	Samorządy gminne, powiatowe i samorząd województwa, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej.
5.	Wzrosła liczba szkoleń w zakresie wykorzystywania środków finansowych na realizację projektów aktywizujących zawodowo osoby 50+.	Rekomenduje się dalsze realizowanie szkoleń w zakresie wykorzystywania środków finansowych na realizację projektów aktywizujących zawodowo osoby 50+ jako czynnika przyczyniającego się do aktywizacji zawodowej osób powyżej 50 r.ż.	Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie, powiatowe urzędy pracy, samorządy gminne, powiatowe, samorząd województwa, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej.
6.	Najczęstszą formą aktywizacji osób powyżej 50 r.ż. było podjęcie pracy.	Rekomenduje się dalsze aktywizowanie zawodowe osób powyżej 50 r.ż. w formie podjęcia pracy. Pozostawanie na rynku pracy to czynnik istotnie wpływający na jakość życia, zarówno w kontekście ekonomicznym, zdrowotnym oraz społecznym. W związku z powyższym rekomenduje się również wypracowanie modelu aktywizacji społeczno-zawodowej mającej na celu powrót na rynek pracy osób powyżej 50 r.ż.	Powiatowe urzędy pracy, organizacje pozarządowe.
7.	Liczba kampanii informacyjno-edukacyjnych w mediach regionalnych promujących równy dostęp osób 50+ do rynku pracy oraz inwestowanie w szkolenie starszych pracowników utrzymuje się na znikomym poziomie.	Rekomenduje się podejmowanie tematyki równego dostępu osób 50+ do rynku pracy oraz inwestowania w szkolenie starszych pracowników w mediach.	Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie, powiatowe urzędy pracy województwa warmińsko-mazurskiego, media.
8.	Nie realizowano szkoleń dla pracodawców w zakresie zarządzania wiekiem oraz liczba przeszkolonych pracodawców	Rekomenduje się popularyzowanie konieczności prowadzenia polityki zarządzania wiekiem wśród lokalnych i regionalnych pracodawców.	Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie, powiatowe urzędy pracy województwa warmińsko-mazurskiego, media, lokalne i regionalne firmy doradczo-szkoleniowe, lokalni i regionalni pracodawcy.

Obszar IV: Turystyka, sport i rekreacja

1.	Infrastruktura turystyczna i sportowo – rekreacyjna w województwie warmińsko-mazurskim jest niewystarczająco dostosowana do potrzeb i zainteresowań seniorów.	Rekomenduje się promowanie dostosowywania bazy turystycznej i sportowo – rekreacyjnej oraz ich oferty do potrzeb i zainteresowań seniorów.	Warmińsko-Mazurska Regionalna Organizacja Turystyczna, Lokalne Organizacje Turystyczne, samorząd województwa, jednostki samorządu terytorialnego, kluby i związki sportowe, organizacje pozarządowe i in.
2.	Wzrosła liczba zadań publicznych zleczanych do realizacji organizacjom pozarządowym, wspierających aktywność turystyczną i sportowo-rekreacyjną seniorów.	Rekomenduje się dalsze zwiększanie środków w budżetach samorządów celem zwiększenia liczby zadań publicznych zleczanych organizacjom pozarządowym, wspierających aktywność turystyczną i sportowo-rekreacyjną seniorów.	Samorządy gminne, powiatowe, samorząd województwa.
3.	Liczba projektów/ programów z zakresu turystyki, sportu i rekreacji osób starszych (w tym finansowanych ze środków zewnętrznych, m.in. europejskich) utrzymuje się na tym samym poziomie tj. średnio 20 rocznie.	Rekomenduje się dalsze propagowanie i aktywizowanie środowiska osób starszych w obszarze turystyki i sportu, m.in. poprzez realizowanie projektów/ programów z zakresu turystyki, sportu i rekreacji osób starszych	Warmińsko-Mazurska Regionalna Organizacja Turystyczna, Lokalne Organizacje Turystyczne, jednostki samorządu terytorialnego, organizatorzy turystyki, kluby i związki sportowe, organizacje pozarządowe i in.
4.	Liczba kampanii społecznych, kampanii informacyjno-edukacyjnych oraz regionalnych programów telewizyjnych na temat korzyści i efektów płynących z aktywności turystycznej i sportowo-rekreacyjnej seniorów utrzymuje się na znikomym poziomie.	Rekomenduje się uruchamianie kampanii informacyjno-edukacyjnych na temat korzyści i efektów płynących z aktywności turystycznej i sportowo-rekreacyjnej seniorów.	Jednostki samorządu terytorialnego, Warmińsko-Mazurska Regionalna Organizacja Turystyczna, Lokalne Organizacje Turystyczne, media, organizacje pozarządowe, UTW, ATW, koła i kluby seniorów i in.
5.	Wzrasta liczba rozgrywek sportowo-rekreacyjnych aktywizujących osoby starsze oraz liczba osób w nich uczestniczących.	Rekomenduje się dalsze aktywizowanie seniorów poprzez organizowanie rozgrywek sportowo – rekreacyjnych.	Jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, UTW, ATW, koła i kluby seniorów, kluby i organizacje sportowe i in.
6.	Konieczny jest dalszy rozwój usług turystycznych dla seniorów.	Rekomenduje się rozwój usług turystycznych dla seniorów m.in. poprzez pozyskiwanie nowych podmiotów i rozszerzenie oferty na portalach turystycznych skierowanych m.in. do seniorów np. mazury.travel	Jednostki samorządu terytorialnego, Warmińsko-Mazurska Regionalna Organizacja Turystyczna, Lokalne Organizacje Turystyczne, firmy/operatorzy turystyczni i in.

Załącznik Nr 1. Programy i projekty aktywizujące zawodowo osoby pow. 50 r.ż. realizowane przez publiczne służby zatrudnienia województwa warmińsko-mazurskiego

L.p.	Podmiot realizujący	Program/projekt
1.	Powiatowy Urząd Pracy w Bartoszycach	Powiatowy Urząd Pracy w Bartoszycach w latach 2017-2018 realizował dwie edycje projektu pn. „ <i>Aktywizacja w powiecie bartoszyckim osób bezrobotnych powyżej 30 roku życia</i> ” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Głównym założeniem projektu była poprawa dostępu do zatrudnienia osób bezrobotnych od 30 roku życia. Łączna wysokość wydatków w III edycji projektu wynosiła 3 777 531,44 zł, z czego dofinansowanie w kwocie 3 210 901,72 zł pochodziło ze środków wspólnotowych natomiast 566 629,72 zł pochodziło z wkładu krajowego; w IV edycji łączna wysokość wydatków w realizowanym projekcie wynosiła 4 600 731,19 zł, z czego dofinansowanie w roku 2018 w kwocie 3573 432,68 zł pochodziło ze środków wspólnotowych natomiast 630 605,77 zł pochodziło z wkładu krajowego. W ramach trzeciej edycji projektu wsparcie udzielone zostało 295 uczestnikom, w tym 53 osobom powyżej 50 roku życia. W ramach czwartej edycji projektu do końca grudnia 2018 r. uczestniczyły w nim 103 osoby powyżej 50 roku życia. W ramach projektu realizowane były takie formy wsparcia jak: poradnictwo zawodowe/pośrednictwo pracy, staże zawodowe, szkolenia zawodowe, dotacje na podjęcie działalności gospodarczej oraz refundacja kosztów wyposażenia/wyposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego.
2.	Powiatowy Urząd Pracy w Braniewie	<p>W latach 2017-2018 realizowano dwie edycje projektu „<i>Aktywizacja osób powyżej 30 lat życia pozostających bez pracy w powiecie braniewskim</i>”. W ramach programu współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego W ramach Programu RPO WiM realizowano: pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe, staż, prace interwencyjne, refundację kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy i jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej. Liczba beneficjentów ogółem w 2017 roku wynosiła 244 osoby, w tym powyżej 50. roku życia - 52 osoby. Kwota otrzymanego dofinansowania – 2 826 045,68 zł. W roku 2018 Liczba beneficjentów programu wyniosła ogółem 298 osób, w tym pow. 50 roku życia 68 osoby. Źródło dofinansowania EFS; kwota otrzymanego dofinansowania - 3 029 365,91 zł.</p> <p>„<i>Program aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych</i>” – w ramach programu realizowano: pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe, roboty publiczne. Ogółem do projektu skierowano 30 osób, w tym 14 osób pow. 50 roku życia. Środki na finansowanie programu pochodziły ze środków rezerwy Funduszu Pracy MRPiPS na finansowanie programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej - 254 900 zł.</p> <p>„<i>Program aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych, Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych w regionach wysokiego bezrobocia</i>” – realizowane w ramach projektu działania to: pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe, prace interwencyjne, staże, jednorazowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej; refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy i szkolenia indywidualne. Ogółem uczestniczyło w nich 96 osób, w tym 16 osób pow. 50 roku życia. Źródło dofinansowania stanowiły środki rezerwy FP na finansowanie programu na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej - 521 000 zł.</p>
3.	Powiatowy Urząd Pracy w Działdowie	Powiatowy Urząd Pracy w Działdowie realizował w roku 2017 projekt „ <i>Aktywizacja osób w wieku powyżej 29 roku życia w powiecie działdowskim (III)</i> ” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt skierowany był do: osób bezrobotnych

		<p>zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Działdowie posiadających I i II profil pomocy i należących do co najmniej jednej z wymienionych grup: osoby długotrwale bezrobotne, osoby posiadające orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, osoby o niskich kwalifikacjach, osoby powyżej 50 roku życia, kobiety.</p> <p>Wsparciem w ramach projektu objętych zostało 371 osób, w tym na staż skierowanych zostało 310 osób, 61 osób otrzymało jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej. Całkowita wartość projektu: 3 554 064,47 zł, kwota dofinansowania: 3 020 954,78 zł. (EFS)</p> <p>W 2017 r. rozpoczęto z rezerwy Ministra Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, realizację projektu „<i>Aktywizacja bezrobotnych zamieszkałych na terenach wiejskich</i>”. Budżet projektu 806 000,00 zł. W ramach projektu kierowano na szkolenia (2 osoby 50+); udzielano dotacji (3 osoby 50+).</p> <p>W 2018 roku Powiatowy Urząd Pracy w Działdowie realizował projekt „<i>Aktywizacja osób bezrobotnych w wieku powyżej 30 roku życia w powiecie działdowskim (III)</i>” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt skierowany był do osób bezrobotnych w wieku powyżej 30 roku życia zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Działdowie znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, tj: osoby w wieku 50 lat i więcej, kobiety, osoby z niepełnosprawnościami, osoby długotrwale bezrobotne, osoby o niskich kwalifikacjach,</p> <p>Wsparciem w ramach projektu objętych zostało 343 osoby. Całkowita wartość projektu: 3 778 767,05 zł, dofinansowanie: 3 211 951,97 zł (EFS)</p> <p>W 2018 r. rozpoczęto realizację projektu „<i>Aktywizacja bezrobotnych zamieszkałych na terenach wiejskich</i>”, którego zakończenie planowane jest na 31.12.2019 r. Budżet projektu opiewa na kwotę 464 800,00 zł. W ramach projektu realizowano: staż (2 osoby 50+); szkolenia (2 osoby 50+) oraz dotacje (1 osoba 50+). W okresie 01.04.2018 r.-31.12.2019 r. realizowany był także projekt „<i>Aktywizacja osób długotrwale bezrobotnych</i>” w kwocie 320 900,00 zł. Projekt obejmował staż (6 osób 50+) oraz prace interwencyjne (1 osoba 50+)</p>
<p>4.</p>	<p>Powiatowy Urząd Pracy w Elblągu</p>	<p>W latach 2017-2018 zrealizowano dwie edycje programu „<i>Aktywizacja osób powyżej 29 roku życia w mieście Elblągu i powiecie elbląskim</i>” w ramach Działania 10.1 Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020.</p> <p>Projekt realizowano w okresie 01.01.2017r.-31.12.2017r. Celem projektu było zwiększenie możliwości zatrudnienia osób bezrobotnych w wieku powyżej 29 roku życia w mieście Elblągu i powiecie elbląskim. W ramach pierwszej edycji projektu zrealizowano następujące formy wsparcia: staże, szkolenia, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej, refundacje kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy, prace interwencyjne. W projekcie wsparciem objęto ogółem 721 osób, w tym 156 osób w wieku 50 lat i więcej. Okres realizacji drugiej edycji projektu to: 01.01.2018-31.12.2018. Celem projektu było zwiększenie możliwości zatrudnienia osób bezrobotnych w wieku powyżej 30 roku życia w mieście Elblągu i powiecie elbląskim. W ramach projektu zrealizowano następujące formy wsparcia: staże, szkolenia, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej, refundacje kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy, prace interwencyjne. W projekcie wsparciem objęto ogółem 708 osób, w tym 150 osób w wieku 50 lat i więcej.</p> <p>„<i>Program aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych</i>” finansowany ze środków rezerwy Ministra MRPiPS. Okres realizacji: 01.05.2018-31.12.2018. W ramach tego programu realizowane były: staże, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej i refundacje kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy. W programie wsparciem objęto ogółem 62 osoby, w tym 11 osób w wieku 50 lat i więcej.</p> <p>„<i>Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych w wieku 45 lat i więcej</i>” finansowany ze środków rezerwy Ministra MRPiPS. Okres realizacji: 01.05.2018 r. -31.12.2018 r. W ramach tego programu realizowane były roboty publiczne. W programie wsparciem objęto ogółem 30 osób, w tym</p>

		18 osób w wieku 50 lat i więcej.
5.	Powiatowy Urząd Pracy w Elku	Realizowano projekt „ <i>Aktywizacja osób w wieku 30 lat i powyżej pozostających bez pracy w powiecie elckim</i> ” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Celem projektu była poprawa dostępu do zatrudnienia osób bezrobotnych i poszukujących pracy. Zadania realizowane przez PUP to pośrednictwo pracy, prace interwencyjne, staże, przyznawanie jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, refundacja kosztów wyposażenia stanowiska pracy, szkolenia. Liczba uczestników w projekcie 451 w tym 123 osoby powyżej 50. roku życia. Projekt był realizowany od 01.01.2017 r. do 30.06.2018 r. Wartość projektu 4 767 009,27 zł. Dofinansowanie ze środków unijnych 4 051 957,88 zł. W drugiej edycji projektu uczestniczyło 420 osób, w tym 93 osoby powyżej 50. roku życia. Projekt jest realizowany od 01.01.2018 r. do 30.06.2019 r. Wartość projektu 4 230 374,46 zł. Dofinansowanie ze środków unijnych 3 595 818,25 zł.
6.	Powiatowy Urząd Pracy w Giżycku	<i>"Aktywizacja osób powyżej 30 roku życia pozostających bez pracy w powiecie giżyckim (IV)"</i> zwiększenie możliwości zatrudnienia osób bezrobotnych w wieku powyżej 29 roku życia w powiecie giżyckim. Liczba uczestników 190, w tym 35 os. 50+; czas realizacji od 01.01.2017 do 31.12.2017; kwota 2 009 291,57 zł. Zrealizowane działania: staże, prace interwencyjne, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej, refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy.
		<i>„Kobieta - nowa perspektywa” szkolenie „Zaplanuj swoją przyszłość”</i> oraz bon wizerunkowy, roboty publiczne; Liczba beneficjentów 15, w tym 4 os. powyżej 50 r. ż. czas realizacji od 01.03.2017 do 31.12.2017; kwota: 129 159,26 zł.
		<i>Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych, będących dłużnikami alimentacyjnymi</i> (W rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2016 r. poz. 169, z późn. zm.)). Liczba uczestników 13, w tym 4 os. powyżej 50 r. ż. czas realizacji od 01.04.2017 do 31.12.2017; kwota: 109 200,00 zł. Zrealizowano działanie w formie robót publicznych.
		<i>"Aktywizacja osób powyżej 30 roku życia pozostających bez pracy w powiecie giżyckim (IV)"</i> zwiększenie możliwości zatrudnienia osób bezrobotnych w wieku powyżej 29 roku życia w powiecie giżyckim, liczba beneficjentów wynosiła 177, w tym 39 os. powyżej 50 r. ż. czas realizacji <i>od 01.01.2018 do 31.12.2018</i> ; kwota 1 970 461,22 zł. Zrealizowane działania: staże, prace interwencyjne, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej, refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy.
		<i>Program aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych – programem objęto 30 osób, w tym 16 os. powyżej 50 r. ż.</i> Czas realizacji: od 01.04.2018 do 31.12.2018 Źródło finansowania: Fundusz Pracy (Rezerwa Ministra) w wysokości 360 000,00 zł. Zrealizowane działania to roboty publiczne.
		<i>Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych w regionach wysokiego bezrobocia oraz na terenach rewitalizowanych, a także realizowanych w ramach Narodowego Programu Mieszkaniowego Mieszkanie Plus.</i> Liczba beneficjentów wynosiła 87, w tym 6 os. powyżej 50 r. ż. Czas realizacji <i>od 15.06.2018 do 30.09.2019</i> ; kwota dofinansowania: 513 100,00 zł. Zrealizowane działania: staże, prace interwencyjne, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej, refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy, bon na zasiedlenie.
		<i>Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych w wieku 45 lat i powyżej, realizowano następujące działania: staże, szkolenia, prace interwencyjne, refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy.</i> Liczba uczestników programu 34, w tym 19 os. powyżej 50 r. ż. Czas realizacji programu od 01.09.2018 do 30.09.2019; kwota dofinansowania: 151 500,00 zł.
7.	Powiatowy Urząd Pracy w Goldapi	<i>„Aktywizacja po 30”</i> projekt realizowany był w latach 2017-2018, do głównych zadań projektu należało: poradnictwo zawodowe, pośrednictwo pracy, staż, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej, refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy, prace interwencyjne. W 2017 roku liczba uczestników wyniosła 185 w tym 48 powyżej 50+. Czas realizacji projektu 01.01.2017 – 31.08.2018, kwota dofinansowania w 2017 r wynosiła. : 1 490 761,12 zł . W 2018 roku liczba uczestników wynosiła 103 w tym 28 powyżej 50 r.ż., kwota dofinansowania wynosiła: 1 029 922,08 zł. Źródło finansowania: Europejski Fundusz Społeczny.

		<p><i>Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych długotrwale</i>, termin realizacji programu 01.04.2017 – 31.05.2018, w trakcie realizacji programu organizowano staże, w których uczestniczyło 12 osób, w tym 6 powyżej 50 r.ż. Kwota dofinansowania programu wyniosła 76 800,00 zł. Program finansowany z Rezerwy Funduszu Pracy będącego w dyspozycji MRPiPS.</p> <p><i>Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych w regionach wysokiego bezrobocia</i>, program realizowany był w okresie 01.07.2017 – 31.01.2018, realizowane były roboty publiczne, w których uczestniczyło 26 osób w tym 12 powyżej 50 r.ż. Kwota dofinansowania wyniosła 280 800 zł. Program finansowany z Rezerwy Funduszu Pracy będącego w dyspozycji MRPiPS.</p> <p><i>Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych w wieku 45 lat i powyżej</i>, program realizowano w okresie 02.05.2018 – 31.12.2018, liczba uczestników 16 osób w tym 15 powyżej 50 r.ż. Kwota dofinansowania 72 000,00 zł z Rezerwy Funduszu Pracy będącego w dyspozycji MRPiPS.</p> <p><i>Program staży w placówkach ARiMR</i> realizowany w okresie 02.05.2018 – 31.12.2018 z rezerwy Funduszu Pracy będącego w dyspozycji Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Wysokość otrzymanego dofinansowania wyniosła 23 000 zł. Liczba uczestników 3 osoby, w tym 2 powyżej 50 r.ż.</p> <p><i>Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych w regionach wysokiego bezrobocia 2018</i> realizowany w okresie 28.06.2018 – 30.04.2019 z rezerwy Funduszu Pracy będącego w dyspozycji Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Wysokość otrzymanego dofinansowania wyniosła 238 000 zł. Liczba uczestników 29 osób, w tym 10 powyżej 50 r.ż. Realizowano następujące działania: roboty publiczne, prace interwencyjne, bon na zasiedlenie, szkolenia indywidualne, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej.</p> <p><i>Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych zamieszkujących na wsi</i> realizowany w okresie 28.06.2018 – 31.03.2019 z rezerwy Funduszu Pracy będącego w dyspozycji Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Wysokość otrzymanego dofinansowania wyniosła 161 000 zł. Liczba uczestników 25 osób, w tym 12 powyżej 50 r.ż. Realizowano następujące działania: roboty publiczne, prace interwencyjne, bon na zasiedlenie.</p> <p><i>Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych w regionach wysokiego bezrobocia 2018/2</i> realizowany w okresie 10.09.2018 – 31.12.2020 z rezerwy Funduszu Pracy będącego w dyspozycji Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Wysokość otrzymanego dofinansowania wyniosła 227 400 zł. Liczba uczestników 37 osób, w tym 10 powyżej 50 r.ż. Realizowano następujące działania: roboty publiczne, prace interwencyjne, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej, refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy bon na zasiedlenie, szkolenia indywidualne, studia podyplomowe</p>
8	<p>Powiatowy Urząd Pracy w Iławie</p>	<p>W latach 2017-2018 realizowano dwie edycje programu „<i>Aktywizacja osób powyżej 29 roku życia pozostających bez pracy w powiecie iławskim</i>”, w trakcie którego prowadzono następujące działania: poradnictwo zawodowe/pośrednictwo pracy, szkolenia, prace interwencyjne, staże, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, dotacje na doposażenie/wyposażenie stanowisk pracy, prace interwencyjne. W 2017 roku w programie uczestniczyło 190 os. w tym 33 powyżej 50 r.ż., kwota dofinansowania to 1 827 725,88zł. W 2018 roku w programie uczestniczyły 182 osoby, w tym 33 powyżej 50 r.ż. Kwota dofinansowania to 1 681 954,81 zł. Program realizowany był ze środków EFS.</p> <p>„<i>Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych mieszkających na wsi</i>”, który realizowany był w latach 2017 oraz 2018. Program finansowany był z Rezerwy Funduszu Pracy. W roku 2017 (01.06.2017 r.- 31.12.2017 r.) liczba beneficjentów programu wyniosła 216 osób w tym 24 powyżej 50 r.ż. Kwota dofinansowania to 1 237 000,00zł. W 2018 roku zrealizowano dwie edycje programu. Pierwsza edycja realizowana była w okresie 25.06.2018- 31.12.2018, liczba uczestników tej edycji wyniosła 94 osoby w tym 10 powyżej 50 r.ż. Dofinansowanie wyniosło 342 723,88 zł. Druga edycja realizowana była w okresie 01.09.2018- 31.12.2018, uczestniczyło w niej 77 osób w tym jedna powyżej 50 r.ż. Kwota dofinansowania tej edycji wyniosła 1 298 335,48 zł.</p> <p>W ramach ww. programów prowadzono następujące działania: prace interwencyjne, szkolenia, dotacje na rozpoczęcie działalności gosp., dotacje</p>

		<p>na doposażenie/wyposażenie nowych stanowisk pracy, refundacja kosztów dojazdu do pracy.</p> <p>„Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych”, którego celem była likwidacja widocznych na rynku pracy luk kompetencyjnych, związanych z brakiem specjalistów m.in. przemysłu: spożywczego, maszynowego, motoryzacyjnego, IT oraz medycyny i opieki długoterminowej. W programie uczestniczyło 102 osoby w tym 8 powyżej 50 r.ż. Program finansowany był z Rezerwy Funduszu Pracy, kwota dofinansowania to 200 000,00 zł.</p> <p>„Program specjalny” realizowany w latach 2017-2018, w trakcie którego prowadzono następujące działania tj. poradnictwo zawodowe/pośrednictwo pracy, zajęcia grupowe z psychologiem, refundacja opieki nad dziećmi, szkolenie prawo jazdy kat. B, staże zawodowe, prace interwencyjne, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, dotacje na doposażenie/wyposażenie stanowiska pracy. W 2018 r. dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej połączone były z zajęciami z przedsiębiorczości, szkoleniami wraz z bonem egzaminacyjnym oraz bonem na luki kompetencyjne. W 2017 roku program realizowany był w okresie 03.04.2017 r. - 31.12.2018 r., liczba uczestników programu: 81 osób w tym 16 powyżej 50 r.ż. Kwota dofinansowania wynosiła 486 620,00 zł. W roku 2018 program realizowany był w okresie 23.04.2018-31.12.2019, Liczba beneficjentów programu wyniosła 129 osób w tym 7 powyżej 50 r.ż. Kwota dofinansowania to 1 000 000,00 zł. Program finansowany z Rezerw Funduszu Pracy.</p> <p>Program aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych powyżej 45 r.ż. Program realizowany był w okresie 01.09.2018- 31.12.2018 Podejmowane działania w ramach programu to m.in. szkolenia, dotacje na rozpoczęcie działalności gosp., dotacje na doposażenie/wyposażenie nowych stanowisk pracy, refundacja kosztów dojazdu do pracy. W programie uczestniczyło 9 osób w tym 4 powyżej 50 r.ż. Kwota dofinansowania programu wynosiła 180 847,10 zł. Program finansowany był z Rezerw Funduszu Pracy.</p>
9	Powiatowy Urząd Pracy w Kętrzynie	<p>W 2017 i 2018 realizowane były kolejne edycje programu „Aktywizacja zawodowa osób powyżej 30 roku życia pozostających bez pracy w powiecie kętrzyńskim” - który był współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Okres realizacji projektu: 01.01.2017 r. – 31.12.2017 r. oraz 01.01.2018 r. – 31.12.2018 r. Kwota dofinansowania projektu wynosiła w: 2017 r. – 3 831 981,56 zł. ; w 2018 r. – 3 779 952,78 zł. W ramach projektu realizowano następujące formy wsparcia: staże, prace interwencyjne, szkolenia, jednorazowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej, refundacja kosztów na wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy. Z programu skorzystało w 2017 r. - 110 osób, w 2018 r. - 81 osób bezrobotnych powyżej 50-go roku życia.</p>
10	Powiatowy Urząd Pracy w Lidzbarku Warmińskim	<p>III i IV edycja programu „Aktywizacja zawodowa osób w wieku powyżej 29 roku życia w powiecie lidzbarskim” w ramach RPO Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Trzecia edycja realizowana była w okresie od 01-01-2017 do 30-06-2018. Wsparciem w ramach projektu zostało objętych 249 osób w tym 61 powyżej 50 r.ż. Zrealizowane działania to: staże (93 os.), szkolenia indywidualne (30 os.), prace interwencyjne (60 os.), jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej (24 os.), refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego (43 os.). Uczestnikami były osoby bezrobotne powyżej 29 roku życia, zarejestrowane w PUP jako bezrobotne, spełniające co najmniej jedno z nw. kryteriów: osoby długotrwale bezrobotne, osoby z niepełnosprawnościami, osoby powyżej 50 roku życia, kobiety, osoby nisko wykwalifikowane. Udzielenie wsparcia w ramach projektu poprzedzone zostało identyfikacją indywidualnych potrzeb każdego uczestnika projektu oraz opracowaniem/aktualizacją dla każdego uczestnika projektu Indywidualnego Planu Działania. Kwota dofinansowania wynosiła 2 573 341,37 zł.</p> <p>Czwarta edycja programu trwała w okresie od 01-01-2018 do 30-06-2019 r. Wsparciem w ramach projektu zostało objętych 318 osób w tym 64 powyżej 50 r.ż. Zrealizowane działania to: staże (83 os), szkolenia grupowe i indywidualne (64 os.), prace interwencyjne (122 os.), jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej (19 os.), refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego (31 os.). Uczestnikami były osoby bezrobotne powyżej 29 roku życia, zarejestrowane w PUP jako bezrobotne,</p>

		spełniające co najmniej jedno z nw. kryteriów: osoby długotrwale bezrobotne, osoby z niepełnosprawnościami, osoby powyżej 50 roku życia, kobiety, osoby nisko wykwalifikowane. Udzielenie wsparcia w ramach projektu poprzedzone zostało identyfikacją indywidualnych potrzeb każdego uczestnika projektu oraz opracowaniem/aktualizacją dla każdego uczestnika projektu Indywidualnego Planu Działania. Kwota dofinansowania programu to 2 576 361,08 zł.
11	Powiatowy Urząd Pracy w Mrągowie	W okresie od 01.01.2017 r. do 30.04.2018 r. realizowano projekt „ <i>Aktywizacja osób w wieku powyżej 29 lat pozostających bez pracy w powiecie mrągowskim (III)</i> ” ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Kwota otrzymanego dofinansowania: 2 042 312,20 zł. Celem projektu było zwiększenie możliwości zatrudnienia osób w wieku powyżej 29 lat pozostających bez pracy w powiecie mrągowskim. W ramach projektu realizowane były usługi pośrednictwa pracy lub poradnictwa zawodowego oraz staże, szkolenia, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej, refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy. Udział w projekcie łącznie wzięło 148 osób. W 2017 roku w ramach projektu zaktywizowano 139 osób, w tym 33 osoby powyżej 50 r.ż., natomiast w 2018 roku zaktywizowano 9 osób, w tym 2 osoby powyżej 50 r.ż.
		W okresie od 01.01.2018 r. do 31.12.2018 r. realizowano projekt „ <i>Aktywizacja osób w wieku powyżej 30 lat pozostających bez pracy w powiecie mrągowskim (IV)</i> ” ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Kwota otrzymanego dofinansowania: 1 813 614,60 zł. Celem projektu było zwiększenie możliwości zatrudnienia osób bezrobotnych w wieku powyżej 30 roku życia w powiecie mrągowskim. W ramach projektu realizowane były usługi pośrednictwa pracy lub poradnictwa zawodowego oraz staże, szkolenia, prace interwencyjne, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej, refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy. Udział w projekcie wzięło 127 osób, w tym 30 osób powyżej 50 r. ż.
12	Powiatowy Urząd Pracy w Nowym Mieście Lubawskim	W latach 2017-2018 zrealizowano dwie edycje programu „ <i>Aktywizacja osób w wieku 30 lat i powyżej pozostających bez pracy w powiecie nowomiejskim</i> ”, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2014-2020. Działania zrealizowane w ramach projektu: szkolenia, staże, prace interwencyjne, refundacja kosztów wyposażenia i wyposażenia stanowiska pracy, dofinansowanie podejmowania działalności gospodarczej. W 2017 roku w projekcie zaktywizowano 157 osób, w tym 46 osób powyżej 50 r. ż. Projekt trwał od 1 stycznia 2017 do 31 grudnia 2017 roku. Wysokość dofinansowania wyniosła 1 720 712,93 zł. W 2018 roku w projekcie zaktywizowano 132 osoby, w tym 23 osoby powyżej 50 r. ż. Projekt trwał od 1 stycznia 2018 do 31 grudnia 2018 roku. Wysokość dofinansowania wyniosła 1 598 700,22 zł.
13	Powiatowy Urząd Pracy w Nidzicy	„ <i>Aktywni powyżej 29 roku życia</i> ” - projekt pozakonkursowy powiatowego urzędu pracy w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Projekt realizowany był w okresie styczeń – grudzień 2017 r., łączny budżet projektu wynosił 1 093 970,14 zł. Liczba osób objętych wsparciem – 99, w tym 25 osób powyżej 50 roku życia. Druga edycja programu realizowana była w 2018 roku. Budżet projektu opiewał na kwotę 1 013 169,75 zł. Liczba osób objętych wsparciem – 84, w tym 17 osób powyżej 50 roku życia.
		„ <i>Aktywizacja zawodowa bezrobotnych korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej</i> ”. Formy wsparcia – dofinansowanie wynagrodzenia osób powyżej 50 roku życia, prace interwencyjne, szkolenia, roboty publiczne. Kwota otrzymanego dofinansowania – 339 200,00 zł. Liczba osób objętych wsparciem – 68, w tym 29 osób powyżej 50 roku życia. Czas realizacji – 15.03.2017 r. – 31.12.2018 r.
		„ <i>Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy, określonej w art.49 ustawy</i> ” – zrealizowane formy wsparcia – prace interwencyjne, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej. Program realizowany w okresie 01-07-2017 r. do 30-06-2018 r. Kwota otrzymanego dofinansowania – 144 400,00 zł. Liczba osób objętych wsparciem – 18, w tym 3 osoby powyżej 50 roku życia. Druga edycja programu odbywa się w okresie od 01.09.2018 – 31.12.2020 r. kwota otrzymanego dofinansowania – 307 900,00 zł. Liczba osób objętych wsparciem – 27, w tym 1 osoba powyżej 50 roku życia.

		<p>„Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych zamieszkujących na wsi” – dla których w ramach programu skierowane były następujące formy wsparcia – prace interwencyjne, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej, staże. Kwota otrzymanego dofinansowania – 114 200,00 zł. Liczba osób objętych wsparciem – 23, w tym 2 osoby powyżej 50 roku życia. Cza realizacji – 01.07.2018 – 31.12.2019.</p> <p>„Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych w wieku 45 lat i powyżej” – przewidywał takie formy wsparcia jak: roboty publiczne, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej, dofinansowanie wynagrodzenia za zatrudnienie skierowanego bezrobotnego, który ukończył 50 rok życia. Kwota otrzymanego dofinansowania – 292 100,00 zł, liczba osób objętych wsparciem – 39, w tym 34 osoby powyżej 50 roku życia, czas realizacji – 01.04.2018 – 30.06.2020.</p>
14	Powiatowy Urząd Pracy w Olecku	<p>Projekt „Aktywizacja zawodowa osób powyżej 30 roku życia pozostających bez pracy w powiecie oleckim”, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, w ramach Osi priorytetowej 10 Regionalny rynek pracy - Działanie 10.1 Poprawa dostępu do zatrudnienia osób bezrobotnych i poszukujących pracy – projekty pozakonkursowe realizowane przez powiatowe urzędy pracy, dotyczące aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych. W roku 2017 uczestnikami było 207 osób bezrobotnych w wieku powyżej 30 roku życia z terenu powiatu oleckiego, w tym 55 osób powyżej 50 r.ż. Wydatki w ramach projektu wyniosły 1 904 379,16 zł (100% dofinansowania). W 2018 roku . uczestnikami było 217 osób bezrobotnych w wieku powyżej 30 roku życia z terenu powiatu oleckiego, w tym 44 osoby powyżej 50 r.ż. Wydatki wyniosły 1 954 593,01 zł (100% dofinansowania). W ramach obu projektów zrealizowano następujące formy wsparcia: pośrednictwo pracy/poradnictwo zawodowe, staże zawodowe, szkolenia zawodowe prowadzące do uzyskania kwalifikacji lub nabycia kompetencji, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej, prace interwencyjne.</p> <p>W ramach „Programu aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych”, na realizację którego przyznano środki w wys. 252,4 tys. zł, zaktywizowano łącznie 38 osób, z czego osoby po 50 r.ż. stanowiły 63,16% (24 osoby, w tym 8K i 16M). 21 osób podjęło zatrudnienie subsydiowane w ramach robót publicznych, a 3 osoby uzyskały zwrot kosztów przejazdu do pracy. Okres realizacji programu: 01.05.2018r. – 31.12.2018r.</p> <p>„Programu aktywizacji zawodowej bezrobotnych w regionach wysokiego bezrobocia oraz na terenach rewitalizowanych, a także realizowanych w ramach Narodowego Programu Mieszkaniowego Mieszkanie Plus”, na realizację którego przyznano środki w wys. 374,59 tys. zł, zaktywizowano łącznie 43 osoby, z czego osoby po 50 r.ż. stanowiły 30,23% (13 osób, w tym 6K i 7M). Osoby te podjęły zatrudnienie subsydiowane w ramach robót publicznych. Okres realizacji programu: 01.09.2018r. – 31.12.2018r.</p>
15	Miejski Urząd Pracy w Olsztynie	Osoby w wieku powyżej 50 r.ż. były aktywizowane w ramach programu finansowanego ze środków Funduszu Pracy oraz Regionalnego Programu Operacyjnego. W ramach ww. programów w 2017 roku skierowano 1 307 osób bezrobotnych, w tym 153 osoby w wieku pow. 50 r.ż. , w 2018 roku skierowano 948 osób bezrobotnych, w tym 153 osoby w wieku pow. 50 r.ż.
16	Urząd Pracy Powiatu Olsztyńskiego	Osoby powyżej 50 r.ż. były aktywizowane w ramach programu finansowanego ze środków Funduszu Pracy, Regionalnego Programu Operacyjnego oraz Programu Specjalnego. W ramach ww. programów w 2017 roku skierowano 1 297 osób bezrobotnych, w tym 270 osób w wieku pow. 50 r.ż., w 2018 roku skierowano 1 108 osób bezrobotnych, w tym 228 osób w wieku pow. 50 r.ż.
17	Powiatowy Urząd Pracy w Ostródzie	W projekcie „RPO - Aktywizacja osób od 30 roku życia w powiecie ostródzkim” realizowanym w okresie od 2017-01-01 do 2018-05-31, wzięło udział 58 osób powyżej 50. roku życia (24 kobiety), co stanowiło 16,8% w stosunku do ogółu uczestników, w tym na staż skierowano 24 osoby, na szkolenie 10 osób, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej otrzymało 7 osób, pracę na utworzonym w ramach doposażenia miejscu pracy podjęło 11 osób oraz prace interwencyjne 6 osób. W drugiej edycji projektu realizowanym w okresie od 2018-01-01 do 2019-06-30, wzięło udział 86 osób powyżej 50. roku życia (33 kobiety), co stanowiło 20,3% w stosunku do ogółu uczestników, w tym na staż skierowano 22 osoby, na szkolenie 15 osób, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej otrzymało 10 osób, pracę na utworzonym w ramach doposażenia miejscu pracy podjęło 11 osób oraz prace interwencyjne 28 osób.

18	<p>Powiatowy Urząd Pracy w Pisz</p>	<p><i>Projekt „Aktywizacja zawodowa osób powyżej 30 roku życia pozostających bez pracy w powiecie piskim ”- był współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. W ramach projektu realizowano następujące formy wsparcia: staże, prace interwencyjne, szkolenia, jednorazowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej, dofinansowanie wynagrodzenia za zatrudnienie skierowanego bezrobotnego, który ukończył 50 rok życia, refundacja kosztów na wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy. Pierwsza edycja odbyła się w okresie od 01.01.2017 do 30.06.2018 roku. Kwota dofinansowania projektu: 3 308 985,76 zł. Z programu skorzystało 59 osób bezrobotnych powyżej 50-go roku życia. Druga edycja programu odbywała się w okresie od 01.01.2018 do 30.06.2019 roku. Kwota dofinansowania projektu: 2 732 571,00 zł. Celem projektu jest zwiększenie możliwości zatrudnienia 333 osób bezrobotnych w wieku 30 lat i więcej w powiecie piskim. Głównym rezultatem (efektem) projektu będzie podjęcie zatrudnienia po zakończeniu udziału w projekcie przez co najmniej 37% osób w wieku 30 lat i więcej, które dodatkowo należą do następujących grup: osoby w wieku 50 lat i więcej, kobiety, osoby z niepełnosprawnościami, osoby długotrwale bezrobotne, osoby o niskich kwalifikacjach. Z ww. programu skorzystało 89 osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia.</i></p> <p><i>Program „Aktywizacji zawodowej bezrobotnych w regionach wysokiego bezrobocia oraz na terenach rewitalizowanych, a także realizowanych w ramach Narodowego Programu Mieszkaniowego Mieszkanie PLUS” skierowany był do osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Pisz. Program finansowany był ze środków Funduszu Pracy pozyskanych z rezerwy Ministra Pracy, Rodziny i Polityki Społecznej. Wsparcie w ramach programu to zatrudnienie 250 osób bezrobotnych w ramach robót publicznych. Ponadto 2 osoby otrzymały jednorazowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Z programu skorzystało 137 osób bezrobotnych powyżej 50-go roku życia.</i></p> <p><i>Program specjalny „Drogowiec – nowa praca, nowe umiejętności” – finansowany był ze środków Funduszu Pracy w 2017 roku. Realizacja programu rozpoczęła się w 2016 roku i była kontynuowana do 31.03.2017 roku. W 2017 roku 25 uczestników programu kontynuowało zatrudnienie w ramach robót publicznych rozpoczętych w poprzednim roku. Okres realizacji programu: 03.06.2016r - 31.03.2017r. Z programu skorzystało wówczas 18 osób bezrobotnych powyżej 50-go roku życia. Wsparciem w programie objęto 25 osób bezrobotnych, w tym 15 osób bezrobotnych powyżej 50-go roku życia. W drugim okresie realizacji programu: 12.06.2017r – 31.01.2018r. wsparciem objęto 25 osób bezrobotnych, w tym 15 osób bezrobotnych powyżej 50-go roku życia. Działania zastosowane w programie specjalnym to poradnictwo zawodowe, pośrednictwo pracy, zatrudnienie w ramach robót publicznych, zaś elementem wspierającym zatrudnienie był zakup środków ochrony indywidualnej i narzędzi do wykonywania pracy oraz bon na dojazdy do pracy.</i></p> <p><i>Program „Aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych” – program finansowany był ze środków Funduszu Pracy pozyskanych z „rezerwy” Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej i był odpowiedzią na zapotrzebowanie na dane formy wsparcia lokalnego rynku pracy jak i samych osób bezrobotnych z powiatu piskiego. W ramach programu 54 osoby bezrobotne skorzystały z: zatrudnienia w ramach prac interwencyjnych - 5 osób, zatrudnienia w ramach robót publicznych - 43 osoby, bonu na zasiedlenie – 2 osoby, bonu zatrudnieniowego – 2 osoby, bonu szkoleniowego - 2 osoby. Z programu skorzystało 25 osób bezrobotnych powyżej 50-go roku życia.</i></p> <p><i>Program „Aktywizacji zawodowej bezrobotnych w wieku 45 lat i powyżej” – skierowany był do osób bezrobotnych w wieku 40 plus. Program finansowany był ze środków Funduszu Pracy pozyskanych z rezerwy Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej i był odpowiedzią na potrzebę wsparcia tej szczególnej grupy osób bezrobotnych w urzędzie. W ramach programu 61 osób bezrobotnych skorzystało z zatrudnienia w ramach robót publicznych oraz 1 osoba otrzymała jednorazowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Z programu skorzystały 54 osoby bezrobotne powyżej 50-go roku życia.</i></p>
----	--	--

		<p>Program „Aktywizacji zawodowej bezrobotnych w regionach wysokiego bezrobocia” – był to program skierowany do osób bezrobotnych z II profilem, które nie były w stanie samodzielnie znaleźć zatrudnienia lub dla których nie było odpowiedniej propozycji pracy niesubsydiowanej. Program finansowany był ze środków Funduszu Pracy pozyskanych z rezerwy Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej i kierowany do regionów wysokiego bezrobocia i takim regionem niewątpliwie był powiat piski. W ramach programu 89 osób bezrobotnych skorzystało z: zatrudnienia w ramach prac interwencyjnych - 1 osoba, zatrudnienia w ramach robót publicznych - 52 osoby, bonu na zasiedlenie – 7 osób, jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej – 4 osoby, bonu szkoleniowego - 4 osoby, bonu stażowego - 5 osób, staży - 16 osób. Z programu skorzystały łącznie 42 osoby bezrobotne powyżej 50-go roku życia.</p>
		<p>Program „Aktywizacji zawodowej bezrobotnych zamieszkujących na wsi” – był to program finansowany ze środków Funduszu Pracy pozyskanych z rezerwy Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, skierowany do osób bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie i zamieszkujących na terenach wiejskich, których największą barierą wpływającą na niską aktywność zawodową był brak możliwości dojazdu do pracy. W ramach programu osoby bezrobotne skorzystały z: szkolenia, zatrudnienia w ramach robót publicznych, bonu na zasiedlenie, jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, bonu szkoleniowego i stażowego, staży. Z ww. programu skorzystały 24 osoby bezrobotne powyżej 50-go roku życia.</p>
17	Powiatowy Urząd Pracy w Szczytnie	<p>Projekty „RPO 30+ Rozwój Przedsiębiorczości i ożywienie rynku pracy powiatu szczycieńskiego” realizowane były w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego 2014 – 2020 Województwa Warmińsko-Mazurskiego.</p> <p>W 2017 roku wsparciem objęto 291 osób z powiatu szczycieńskiego, w tym 41 osób powyżej 50 roku życia. Zastosowano następujące usługi i instrumenty: szkolenia, staże, prace interwencyjne, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, doposażenia stanowisk pracy. W 2017 roku limit wydatków na aktywizację osób bezrobotnych w ramach tego projektu wynosił 2 657 465,63 zł.</p> <p>W 2018 roku wsparciem objęto 263 osoby z powiatu szczycieńskiego, w tym 65 osób powyżej 50 roku życia. Zastosowano następujące usługi i instrumenty: szkolenia, staże, prace interwencyjne, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, doposażenia stanowisk pracy. W 2018 roku limit wydatków na aktywizację osób bezrobotnych w ramach tego projektu wynosił 2 526 973,87 zł.</p> <p>„Aktywizacja osób bezrobotnych w wieku 45 lat i więcej w powiecie szczycieńskim”, program realizowany w 2018 r., finansowany z rezerwy Funduszu Pracy Ministra. Wsparciem objęto 12 osób, w tym 8 osób powyżej 50 roku życia. Wszystkie osoby objęte programem zostały skierowane do wykonywania robót publicznych. W ramach tego programu limit wydatków w 2018 roku wynosił 112 200,00 zł.</p>
18	Powiatowy Urząd Pracy w Węgorzewie	<p>Projekt „Aktywizacja zawodowa osób w wieku powyżej 29 roku życia pozostających bez pracy w powiecie węgorzewskim ” współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. W ramach projektu realizowano staże, prace interwencyjne, szkolenia, refundację pracodawcy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej. Liczba uczestników projektu 172, w tym 33 osoby powyżej 50 roku życia. Wartość projektu 1 429 476,58 zł. Okres realizacji projektu 01.01.2017r.-31.12.2017r. Kolejna edycja programu odbyła się w okresie 01.01.2018r.-31.12.2018r. Liczba uczestników projektu 189, w tym 43 osoby powyżej 50 roku życia. Wartość projektu 1 480 047,34 zł.</p>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie